

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖ

”Lupa tulkata”

Tulkkien auktorisoinnista ja rekisteröinnistä

Virpi Thurén

Viittomakielialan tulkkitoiminnan ylempi AMK (90 op)

Lokakuu/2011

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

Koulutusohjelman nimi

TIIVISTELMÄ

Työn tekijä Virpi Thurén	Sivumäärä 81
Työn nimi ”Lupa tulkata” – Tulkkien auktorisoinnista ja rekisteröinnistä	
Ohjaava(t) opettaja(t) Eeva Salmi	
Työn tilaaja ja/tai työelämäohjaaja Kuurojen Liitto ry / Pirkko Selin-Grönlund	
Tiivistelmä <p>Opinnäytetyön tavoitteena oli tarkastella tulkkirekisterin merkitystä ja roolia tulkkausalallaan. Tarkastelunäkökulma on ollut pääasiassa asiakasnäkökulmasta. Suomessa nykyisin käytössä oleva järjestöjen ylläpitämä viittomakielen tulkkirekisteri on koulutusrekisteri, jonka rooli tulkkauksen laadun valvonnassa ja kehittämisessä on hyvin marginaalinen. Tästä syystä sillä ei epävirallisen asemansa vuoksi myöskään ole auktoriteettia tai sanktio-oikeutta ongelmatilanteissa. Opinnäytetyön tavoitteena oli tutustua maailmalla käytössä oleviin tulkkirekisteri- ja auktorisointijärjestelmiin sekä pohtia niiden roolia ja vaikutusta tulkkausalalla ja tulkkauksen laadun osatekijöinä. Päähuomio työssä on ollut viittomakielen tulkkirekisterissä rajaamatta kuitenkin puhuttujen kielten tulkkausta ja tulkkeja työn ulkopuolelle. Työn tilaaja oli Kuurojen Liitto ry.</p> <p>Opinnäytetyön toteutus on rakentunut tulkkausta, tulkkauksen etiikkaa ja laatua käsittelevään kirjalliseen aineistoon, sekä eri maiden tulkkirekisteriä ylläpitävien tahojen verkkosivuilta löytyvään tietoon ja materiaaliin kyseisen maan rekisterijärjestelmästä, sekä näiden rekistereiden keskinäiseen vertailuun. Materiaalina on käytetty myös muiden ammattialojen ammatti- tai ammatinharjoittamisrekistereitä ja niihin liittyviä säännöksiä, asetuksia tai lainsäädäntöä.</p> <p>Tavoitteena tällä opinnäytetyöllä on ollut pohtia, minkälaista tulkkirekisteriä Suomessa tarvittaisiin ja mikä hallintoviranomainen olisi oikea taho ylläpitämään mahdollista uutta rekisteri- ja auktorisointijärjestelmää ja millaisilla valtuuksilla ja velvollisuuksilla. Työn yhtenä tavoitteena on ollut myös löytää perusteluja sille, miksi rekisterin ylläpito tulisi olla jonkin hallintoviranomaisen alaisuudessa.</p>	
Asiasanat auktorisointi, ammattirekisteri, laatu, ammattietiikka, kielelliset oikeudet	

HUMAK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES
Name of the Degree Programme

ABSTRACT

Author Virpi Thurén	Number of Pages 81
Title "License to interpret" - About authorisation and register of interpreters	
Supervisor(s) Eeva Salmi	
Subscriber and/or Mentor Finnish Association of the Deaf / Pirkko Selin-Grönlund	
Abstract <p>The objective of this study was to ponder the meaning and role of an interpreter register in the context of enhancing profession. Emphasis of this study has been on the client perspective. The current register of sign language interpreters in Finland is organised and maintained by client organisations. This register is a register of trained interpreters only, and its role in enhancing and monitoring the profession is marginalized one. Thus it has e.g. no authority to sanction in situations of conflict. One of the objectives of this study was to look into existing interpreter registers and authorization structures in different countries, and consider their role and influence in interpreting as ingredients of its quality. The main focus in this work has been on sign language interpreter registers, but not excluding the spoken language interpreters fields either. The study was commissioned by the Finnish Association of the Deaf.</p> <p>Implementation of this study has been based upon range of literature and other written form of material regarding interpreting, and ethics and quality in interpreting. Information found from the websites of the organizing bodies and authorities responsible for authorization and registration of spoken and/or signed language interpreters has also been utilized in this work. Other reference materials that have been used in this work were registers of different professions, and legislations, statutes, and acts regarding them.</p> <p>The aimed-for outcome of this study was to contemplate what kind of structure of interpreter register and/or authorisation system is needed in Finland, and who would be the ideal/best one to have the responsibility for creating and maintaining the new structure. And what responsibilities and duties as well as authorisation they should have. One objective for this study was to find justification for the aim to have the new register part of some government authority's structure.</p>	
Keywords authorization, register, quality, code of ethics, linguistic rights	

SISÄLLYS

1 "SIITÄ ON LÄHDETTÄVÄ, ETTÄ TÄHÄN ON TULTU"	5
2 TUTKIMUSONGELMAT JA TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	10
3 KÄSITTEITÄ	12
4 TULKKAUS SUOMESSA	17
4.1 Lainsäädäntö	17
4.2 Ammattietiikka	19
4.3 Viittomakielen tulkit	23
4.4 Puhuttujen kielten tulkit	26
4.4.1 Asioimistulkkien näyttötutkinto	26
4.4.2 Asioimistulkit AMK	27
4.4.3 Yliopistokoulutus	28
4.5 Puhevalmiiden tulkit	28
4.6 Oikeustulkin erikoisammattitutkinto	29
5 ERILAISIA REKISTEREITÄ	30
5.1 Tulkkien rekistereitä	30
5.1.1 Suomi	31
5.1.2 Ruotsi	34
5.1.3 Iso-Britannia	37
5.1.4 Yhdysvallat	41
5.1.5 Kanada	46
5.1.6 Australia ja Uusi-Seelanti	47
5.2 Puhuttujen kielten tulkkien rekistereitä	52
5.3 Muiden ammattikuntien rekistereitä	52
6 REKISTERIN TEHTÄVÄ	57
6.1 Tulkkien pätevyysvaatimukset	59
6.2 Ammattietiikka rekisterin näkökulmasta	61
7 VAIHTOEHTOISIA MALLEJA TULKKIEN AUKTORISOINNIKS	64
7.1 Tulkkirekisterikokeet	65
7.2 Tulkkauksen ja tulkkien valvonta	69
7.3 Mitä tietoa tulkkirekisterissä saa olla?	71
7.4 Ylläpitäjä	71
7.5 Malli A	72
7.6 Malli B	75
8 POHDINTA	78
LÄHTEET	82
LIITTEET	89

1 "SIITÄ ON LÄHDETTÄVÄ, ETTÄ TÄHÄN ON TULTU"

Tulkkitoiminnan yhteistyöryhmä (TTYR) ja Kuurojen Liitto ry (opinnäytetyöni tilaaja), ovat tämän hetkisen viittomakielen tulkkien rekisterin ylläpitäjätaho. Entisen kuntamisteri Töllin lausahdus on osuva: se, missä tilanteessa olemme nykyrekisterin suhteen tulkkausalalla, on tämän työn perusta ja pohjana pohdinnalleni siitä, mitä mahdollisuuksia tulevaisuus sisältää kehittää tulkkausalaa tulkkirekisterin avulla. Tulkki- en, niin puhuttujen kielten kuin viittomakielten tulkkienkin, rekisteröinti ja auktorisointi ovat hyvin ajankohtaisia asioita tällä hetkellä. Viittomakielen tulkkien osalta nykyinen rekisterimuoto on tullut tiensä päähän, sillä nykymuodossaan koulutusrekisterinä, epävirallisena ja ei juridisesti velvoittavana, se ei palvele alaa eikä asiakkaita. Rekisterin uudistuksen yhteydessä on luontevaa ja tarpeellista pohtia myös tulkkien auktorisointia. Virallinen laadunvalvontajärjestelmä toimisi asiakkaiden, mutta myös tulkki- en, näkökulmasta takeena työn laadusta ja luotettavuudesta. Auktorisointi ja rekisteri yhdessä toisivat alalle kaivatun virallisen järjestelmän, jolla olisi mahdollisuus ja valta puuttua ongelmiin ja valvoa alaa.

Tulkkitoiminnan yhteistyöryhmä kokee, ettei se ole oikea taho ylläpitämään tällaista järjestelmää. Ammatinharjoittamiseen liittyvän rekisterin lisäksi alalle on pitkään kaivattu myös palaute- ja valvontajärjestelmää, jonka avulla tulkkauksen laatua voitaisiin kehittää. Tämän opinnäytetyön tarkoitus on tarkastella tarvetta saada alalle virallinen rekisteri ja kuvata perusteluita sille. Tarkoitus on myös pohtia, mikä olisi mahdollisesti se taho, jonka vastuulle tulkkien auktorisointi ja rekisteri voitaisiin tulevaisuudessa siirtää ja joka ylläpitäisi ja kehittäisi sitä edelleen. Kuurojen Liitto ry:n intresseissä on taata jäsenistölleen, viittomakielisille kuuroille, kielellisten oikeuksien toteutuminen tulkkauspalvelussa. Tämän toteutumiseen auktorisoinnilla ja/tai vahvemmallalla ja virallisemmalla rekisteröinnillä valvontajärjestelmineen on mahdollisuus vaikuttaa myönteisesti.

Työssäni olen tutustunut joihinkin olemassa oleviin erilaisiin rekisterimalleihin ja niistä julkisesti saatavissa oleviin materiaaleihin sekä analysoinut niitä. Tietoperusta- aineistona olen käyttänyt alan aiheesta löytyvää kirjallisuutta, raportteja ja kannanot-

toja, ja muuna aineistona haastatteluja, sähköpostikyselyitä sekä henkilökohtaisia tiedonantoja. Näiden pohjalta olen laatinut kaksi mahdollista mallia auktorisointi- ja rekisterimalleiksi, joiden voitaisiin ajatella toimivan Suomen oloissa. Muitakin mahdollisuuksia varmaan on.

Eri maiden käytössä oleviin rekisterimalleihin tutustumalla olen pyrkinyt saamaan kuvan siitä, mitä näissä maissa pidetään oleellisena tulkin ammattitaitoon liittyvänä asiana tai taitona ja miten niitä pyritään mittaamaan ja kehittämään. Tältä vertailupohjalta ponnistaen olen pyrkinyt selvittämään tässä työssäni, miksi tulkkirekisteriä tarvitaan (yleisesti ottaen mutta eritoten täällä meillä) ja millainen malli saattaisi olla meillä toimiva. Työssäni esitetyt perustelut ja malliehdotukset ovat toivon mukaan lähtökoh- ta ja rekisterimuutoksen alkuun sysääjä.

Viittomakieli viittomakieltä käyttävät tunnustettiin Suomen Perustuslaissa vuonna 1995 kieli- ja kulttuuriryhmäksi, joiden oikeudet turvataan lailla (Perustuslaki 17 § 3. momentti). ”Myös perustuslain 6 §:n yhdenvertaisuutta koskeva säännös vaikuttaa merkittävästi yksilön tosiasiallisten perusoikeuksien toteutumiseen. Sen mukaan *ih- miset ovat yhdenvertaisia lain edessä eikä ketään saa ilman hyväksyttävää perustet- ta asettaa eri asemaan muun muassa kielen, terveydentilan tai vammaisuuden pe- rusteella,*” (OM 2011:20).

Tulkkauspalvelut tulivat ensimmäisen kerran lainsäädäntöön harkinnanvaraisina jär- jestettäviksi vuodesta 1979 alkaen. Siitä lähtien kuurojen, kuurosokeiden ja kuulo- vammaisten on ollut mahdollista saada yhteiskunnan maksamaa tulkkauspalvelua, joka oli aluksi harkinnanvaraisesti myönnettävää, sittemmin subjektiivinen oikeus. Alkuvuosina valtio maksoi palvelun, kunnille järjestämisvelvollisuus siirtyi 1988 invali- dihuoltolain muutoksen yhteydessä. Kuntien erityinen järjestämisvelvollisuus säilyi 31.8.2010 saakka. Tulkkauspalvelut siirrettiin takaisin valtion vastuulle 1.9.2010 kun- tien ja palveluiden rakennemuutos- eli PARAS-hankkeen yhtenä tuloksena. Tuolloin tuli voimaan uusi laki vammaisten henkilöiden tulkkauspalveluista (133/2010). Siinä vaikeasti kuulo- ja puhevammaisten henkilöiden tulkkauspalvelun järjestäminen an- nettiin Kansaneläkelaitoksen eli Kelan vastuulle.

Uusi laki määrittelee asiakkaan eli kuulo- tai puhevammaisen henkilön oikeudet tulkkauspalveluissa sekä korostaa muun muassa yksilöllisten tarpeiden huomioimista palvelua järjestettäessä. Tulkkauspalvelulaki on hyvä ja lähes kattava näiden oikeuksien näkökulmasta. Laissa on kuitenkin yksi olennainen puute: se ei mainitse tulkkierekisteriä tai sitä, kenellä on pätevyys toimia tulkkina. Tästä aiheutuu pahimmassa tilanteessa asiakkaan oikeusturvaan liittyviä ongelmia. Rekisteri ja sen merkitys tuodaan esille muun muassa hallituksen esityksessä tulkkauspalvelulaiksi (HE 220/2009, s.10), mutta tulkkauspalvelumuutoksen aikataulu ja resurssit eivät antaneet mahdollisuuksia lähteä samalla selvittämään myös tulkkierekisterin tulevaisuutta. Uuden tulkkierekisterimallin luominen, järjestäminen sekä vastuutahon ja maksajan löytäminen vaativat aikaa, suunnittelua ja isojaakin muutoksia, joihin tässä vaiheessa ei siis ollut aikaa eikä mahdollisuutta.

Suomi on allekirjoittanut Yhdistyneiden Kansakuntien ”Vammaisten henkilöiden oikeuksien yleissopimuksen” ja sen valinnaisen lisäpöytäkirjan¹, mutta ei vielä ratifioinut niitä. Tämä sopimus edellyttää ammattimaisten viittomakielen tulkkien² käyttöä. Artikla 9 ”Esteettömyys ja saavutettavuus”, kohta 2. e, (2010/48/EY)³ suomenkielisessä käännöksessä käytetään ilmaisua ”koulutetut” viittomakielen tulkit, mikä on Euroopan Unionin Neuvoston hyväksymä ja käyttämä käännös. Se on kuitenkin puutteellinen tai kapeahko, sillä alkuperäisessä tekstissä käytetty ilmaisu ”*professional Sign Language interpreters*” tarkoittaa astetta korkeampaa ammatillisuuden vaatimusta kuin vain ”koulutetut” tulkit (termi ”qualified” on suppeampi eikä sisällä esimerkiksi koulutuksen ja ammatillisuuden vaatimusta). (Jokinen, 2011)

Suomen valtiota velvoittaa myös Euroopan Unionin Neuvoston 20.10.2010 hyväksymä ”Direktiivi oikeudesta tulkkaukseen ja käännöksiin rikosoikeudellisissa menettelyissä 2010/64/EU”, jonka artiklan 5 kohdassa 2 sanotaan:

”Tulkkauksen ja käännösten laadun ja tehokkaan saatavuuden edistämiseksi jäsenvaltioiden on pyrittävä perustamaan tarvittavan pätevyyden omaavien itsenäisten kääntäjien ja tulkkien rekisteri tai rekisterit. Kun tällainen rekisteri tai tällaiset rekisterit on perustettu, ne on tarvittaessa asetettava oikeusavustajien ja toimivaltaisten viranomaisten saataville.”

¹ *Convention on the Rights of the Persons with Disability and Optional Protocol*

² ”*professional Sign Language interpreters*”

³ *Yhdistyneiden Kansakuntien Vammaisten henkilöiden oikeuksia koskeva yleissopimus (2010/48/EY)*

Direktiivin artiklan 2 kohdassa viisi todetaan myös, että "... , ja, kun tulkkausta on tarjottu, mahdollisuus valittaa siitä, että tulkkauksen laatu ei ole riittävä menettelyn oikeudenmukaisuuden turvaamiseksi." Tämä direktiivi mainitsee myös viittomakielen tulkkauksen kuuluvan direktiivin tarkoittaman tulkkauksen piiriin. Artikla 6 myös velvoittaa valtion oikeusviranomaisten koulutusta tulkinkäyttöön liittyvissä seikoissa. Tavoitteena direktiivillä on harmonisoida eurooppalaista oikeus- ja poliisiviranomaistulkkausta. Nämä kansainväliset säädökset velvoittavat Suomen valtiota tulkkaukspalveluiden järjestämisessä huomioimaan tulkkien ammatillisuuden, koulutuksen ja valvonnan.

Tässä opinnäytetyössä asiakkaalla tarkoitetaan viittomakielisiä kuuroja ja vaikeasti kuulovammaisia (jäljempänä "asiakkaat"). Heidän näkökulmastaan kielellisten, tiedonsaannin ja ilmaisuvapauteen kuuluvien oikeuksien toteutumiseen tulkkauksessa tarvitaan viranomainen valvomaan tulkkaukspalvelun ja tulkkauksen laatua ja sen kehittämistä. Syynä painotukseen on myös työn tilaajan, Kuurojen Liitto ry:n näkökulma. Tässä työssä käsitellyt asiat ja tilanteet pätevät monilta osin myös puhuttujen kielten tulkkien ja tulkkaukseen. Olen silti rajannut tulkit ja asiakasryhmän viittomakielialan näkökulmaan, sillä viittomakielen tulkeille Suomessa on olemassa jo jonkinlainen rekisterijärjestelmä. Sen kehittäminen on tämän työn peruslähtökohta. Viittomakielen tulkkien ja puhuttujen kielten tulkkien kesken löytyy monia yhteistyömahdollisuuksia, jolloin synergiaedun hyödyntäminen esimerkiksi auktorisoinnin ja rekisteröinnin saralla on tervetullutta.

Viittomakielentulkin koulutus on tällä hetkellä 240 op:n laajuinen ammattikorkeakoulutus. Tulkin ammattinimikettä ei ole suojattu eikä tulkin pätevyyskriteereitä tai kelpoisuutta ole määritelty tai sidottu mihinkään tietyn pituiseen tai muotoiseen koulutukseen. Periaatteessa kuka tahansa, joka osaa viittoa edes vähän, voi nimittää itseään tulkiksi ja toimia tulkkina. Henkilön tosiasiallisella kieli- tai ammattitaidolla tai sillä, tunteeko hän käsitettä "ammattietiikka" ei ole merkitystä. (Leinonen, 2005).

Kelan kilpailutuskriteereissä on kuitenkin pyritty huomioimaan pätevyysaspekti siten, että Kela vaatii kilpailutuksessaan hyväksymiltään tulkeilta viittomakielen tulkin koulutusta ja tulkkirekisteriin kuulumista. Tämä näkyy kilpailutetun tarjouksen saamassa

pisteytyksessä tulkkien taitojen ja osaamisen kohdalla. Koulutus ja työkokemus eivät kuitenkaan automaattisesti itsestään takaa tulkkauksen laatua tai tulkin ammattieettistä toimintaa.

Työssäni on runsaasti liitteitä, lähinnä eri maiden tulkkirekisterijärjestelmien olennaisimpia dokumentteja (säännöt, rekisteriin ja sen ylläpitoon liittyvää lainsäädäntöä, ammattisäännöstöjä, jne.), joita olen käyttänyt tässä työssäni. Tämä siksi, että lukijan on helpompi nopeasti tarkistaa tärkeimpiä faktatietoja ja yksityiskohtia.

2 TUTKIMUSONGELMAT JA TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Tulkkaus on viittomakielisille, kuulovammaisille ja puhevammaisille asiakkaille yksi tärkeimmistä palveluista yhteiskunnassa kielellisten oikeuksien, ilmaisun vapauden ja tiedonsaannin sekä osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien sekä yhdenvertaisuuden toteutumiseksi. Sen vuoksi on tärkeää pohtia, miten näiden oikeuksien ja vapauksien toteutuminen tulkkauksessa voidaan taata mahdollisimman hyvin. Tämän vuoksi työni aihe on tulkkien auktorisointi ja rekisteröinti ja niiden vaikutus edellä mainittujen oikeuksien toteutumiseen käytännössä

Tutkimusongelmani ovat:

- 1) Millaisia erilaisia auktorisointi- ja rekisterimalleja on olemassa?
- 2) Miksi tulkkien auktorisointijärjestelmää ja rekisteriä tarvitaan?
- 3) Millainen tulkkien auktorisointi- ja /tai rekisterimalli voisi olla Suomeen sopiva?

Tutkimuksen tietoperustana olen käyttänyt kirjallisuutta tulkkauksesta ja ammattietikasta, sekä muuta löytyvää kirjallista materiaalia tulkkien auktorisoinnista ja rekistereistä, sekä artikkeleita aiheesta alan ammattijulkaisuissa. Olen käyttänyt myös erilaisia raportteja tutkimuksista, joissa käsitellään esimerkiksi oikeustulkkausta (legal interpreting) ja oikeustulkkien auktorisointia. Tulkkien auktorisointijärjestelmistä ei ole olemassa kovinkaan paljon kirjallisuutta tai tutkimusta, joten muun materiaalin osuus on korostunut työssäni.

Muuna aineistona olen tutustunut Internetistä löytyviin materiaaleihin erilaisista ammattirekistereistä ja niiden toiminnasta, sekä käyttänyt omia muistiinpanojani erilaisista aiheista käsittelevistä tai sivuavista konferensseista. Tärkeinä lähdemateriaaleina ovat olleet muun muassa World Association of Sign Language Interpreters'n (WASLI) ja European Sign Language Interpreters'n (EFSLI) kotisivuilta löytyvät materiaalit ja linkit niiden kansallisten viittomakielen tulkkien järjestöjen kotisivuille ja heidän auktorisointi- ja / tai rekisterijärjestelmien kuvauksiin, joilla sellainen on olemassa. Osa näistä olemassa olevista järjestelmistä ovat yhteisiä sekä puhuttujen kielten että viittottujen kielten tulkeille, osa erillisiä järjestelmiä. Pääasiassa olen työssäni keskittynyt muissa maissa käytössä oleviin viittomakielen tulkkien ja puhuttujen kielten tulkkien

auktorisointi- ja/tai rekisteröintijärjestelmiin. Viittomakielen tulkkien rekisterit, joita esitelen laajemmin, olen valinnut sillä perusteella, että ne ovat olleet käytössä jo pidemmän aikaa ja niistä ja niiden toimivuudesta sekä vaikuttavuudesta on kertynyt jo enemmän tietoa. Näillä rekistereillä on siis enemmän tai vähemmän vakiintunut asema. Olen käyttänyt tässä työssäni myös EULITAn⁴ konferenssissa ja perustamistilaisuudessa tekemiäni muistiinpanoja sekä konferenssin julkisesti saatavilla olevia luento-/esitysmateriaaleja. Olen tarkastellut myös muiden ammattikuntien, kuten terveydenhuollon ammattilaisten ja asianajajien, rekistereitä sekä tutustunut auktorisointiviranomaisten kuvauksiin niissä käytössä olevien järjestelmien perusteista.

Lähdemateriaalina olen käyttänyt myös alan järjestöjen kannanottoja asiasta eri viranomaistahoille, ja eri toimijoiden haastatteluja. Haastateltavien henkilöiden valinnassa olen käyttänyt työni kautta vuosien mittaan muodostuneita henkilökohtaisia suhteitani kollegoihini (viittomakielen tulkkeihin) muissa maissa, joilla on vuosien monipuolinen kokemus tulkin työstä, ja haastatellut joko heitä tai heidän suosittelemiaan henkilöitä. Kaikki haastateltavat ovat olleet tavalla tai toisella tekemisissä maidensa rekisteröintijärjestelmän kanssa muutoin kuin ”vain” rivitulkkina. Haastattelut toteutin joko kasvokkain tehtynä tai sähköpostin kautta.

Käytössäni ollutta materiaalia muiden maiden tulkkirekistereistä ja auktorisoinneista olen analysoinut ja luokitellut niiden yhtäläisyyksien ja eroavaisuuksien osalta. Olen keskittynyt analysoinnissa ja luokittelussa lähinnä siihen, kuka tai mikä taho on ylläpitäjä, onko rekisteröinti/auktorisointi kertaluonteinen vai määräaikainen, onko auktorisointijärjestelmä kaikille kielten tulkeille vai onko viittomakielen tulkeille erillinen oma järjestelmänsä, millaisia velvoitteita se luo tulkeille, ja miten valvonta on järjestetty jos sellainen on. Tämän vertailun pohjalta olen pohtinut, minkälainen tulkkien auktorisointi- ja rekisterimalli voisi olla toimiva ja Suomeen sopiva.

Lainsäädäntö, sekä kansallinen että kansainvälinen, on osaltaan vahva vaikuttava tekijä alussa mainittujen yksilön oikeuksien toteutumisessa. Laki itsessään ei vielä automaattisesti takaa oikeuksien toteutumista tai toteuta niitä. Laki vaatii aina myös käytännön toimia sen toteuttamiseksi tarkoitetulla tavalla, se vaatii myös rahaa,

⁴ European Legal Interpreters and Translators Association, perustettu 26.11.2009

tekijöitä ja valvontaa. Olen käyttänyt tässä työssä myös YK:n, Euroopan Neuvoston ja Euroopan Unionin kansainvälisiä sopimuksia, direktiivejä, päätöslauselmia ja lainsäädäntöä, sekä Suomen lainsäädäntöä, jotka liittyvät tulkkaukseen.

3 KÄSITTEITÄ

Työn kannalta keskeisimmillä käsitteillä on monia erilaisia määritelmiä ja merkityksiä, joten on hyvä tuoda esiin, mitä niillä tarkoitetaan nimenomaan tämän työn yhteydessä. En pyri täydelliseen tieteelliseen käsitteiden määrittelyyn, vaan tavoitteena on luoda yhteinen pohja tekstin lukijan kanssa.

Tulkki on henkilö, joka toimii kahden kielen ja kulttuurin välittäjänä kommunikaatiolanteessa, jossa vähintään kaksi toisilleen vierasta kieltä käyttävää henkilöä kohtaa ja haluaa kommunikoida keskenään. Tulkki ei ole avustaja, vaan välittää läsnäolijoille sen, mitä puhutaan ja viitotaan. Tulkkauksen tavoitteena on ilmaista esitetyt asiat toisella kielellä mahdollisimman samansisältöisinä, kulttuurinmukaisesti. Tulkit ovat sitoutuneet noudattamaan vaitiolovelvollisuutta ja toimivat ammattisäännöstönsä velvoittamina puolueettomasti. (Viittomakielen tulkin ammattisäännöstö). Tulkkien ammattikuntaan kuuluvat viitottujen kielten ja puhuttujen kielten tulkkien lisäksi myös kirjoitustulkit ja puhevalvomaisten tulkit. Kirjoitustulkkien ja puhevalvomaisten tulkkien työ on kielen sisäistä tulkkausta, ja sisältää monia erilaisia menetelmiä. Näihin ammatteihin kouluttautuminen ei vaadi viittomakielen tulkin tai puhutun kielen tulkin koulutusta, vaan niille on oma erillinen koulutuksensa. Koulutuksista enemmän luvussa neljä. (Tulkkitoiminnan yhteistyöryhmä 2009; Humak verkkosivut & DIAK verkkosivut, luettu 1.4.2011).

Rekisterillä tässä työssä tarkoitetaan sekä koulutus- että ammatinharjoittamisrekisteriä: tietokantaa ammatilaisista, jotka ovat suorittaneet vaadittavan koulutuksen ja joilla on auktorisointi tai ammatinharjoittamisen lupa. Rekisteri ei siis olisi pelkkä luettelo koulutetuista ja tulkkirekisterikokeen suorittaneista henkilöistä, kuten se on tällä hetkellä, vaan rekisterillä ja siitä vastaavalla hallintoviranomaisella olisi laajempi velvollisuus ja valta valvoa ammattialaa ja käsitellä esiin nousseita ongelmatilanteita. Esimerkiksi terveydenhoitoalan rekisterissä olevia henkilötietoja käytetään alan ammattihenkilöiden valvontaan ja sen avulla tuotetaan tietoa kotimaisiin ja kansainvälisiin tilastoihin (Terhikki, 2011).

Profession yleisesti käytössä oleva määritelmä sisältää pitkän ja tarkkaan valvotun opiskeluajan, tutkinnon suorittamisen ja säädellyn ammatinharjoittamisen (monopoli) sekä ammattieettisen koodiston, joka määrittelee ammatin arvoperustan ja työn eettiset periaatteet. Professiot ovat siis ”ammatteja, joissa asiantuntijuus perustuu pitkään akateemiseen koulutukseen sekä systemaattiseen ja laaja-alaiseen tietoperustaan.” (Airaksinen 1991; Juujärvi & Myyry & Pesso 2007, 9). *Professio*-käsitteellä halutaan tehdä ero ammatin ja työn välille. Airaksinen rakentaa ammattilaisen kuin kakun: pohjalla on työ ja tietotaito, johon hän lisää aseman, oikeuksia, valtaa, ja päälle ripauksen autonomiaa. Kuorruksena toimii auktoriteetti (Airaksinen 1991). Juujärvi & Myyry & Pesso (2007) kuvaavat professioita edellä mainitun lisäksi itsenäisesti jäsentensä toimintaa valvoviksi ja heidän ammattitaitoaan kehittämään pyrkiviksi. Profession liittyy myös itsenäinen vastuu asiakkaiden hyvinvoinnista. Jäsenten toiminnan valvomiseen kuuluu myös ammattieettisten kysymysten pohdinta.

Yleisellä tasolla voidaan sanoa, että *pätevyys* koostuu riittävästä koulutuksesta, kokemuksesta, taidoista ja tiedosta tai tietämyksestä sekä luotettavuudesta. Pulmana tarkemmassa määrittelyssä olisi se, miten määritellä tulkin pätevyys riittävän tarkasti ja kattavasti, huomioiden kaikki mahdolliset tilanteet ja tulkkaustavat, joilla tulkkaus tapahtuu, sekä puhuttujen että viitottujen kielten osalta. Määrittelyyn tarvitaan myös välineeksi kielitaidon mittarit sekä yhtenäiset tulkkirekisterikokeet: viittomakielen tulkkauksessa omansa, puhutuissa kielissä omansa. Koulutuksen osuus pätevyyden määrittelyssä olisi yksi mahdollinen ongelma, huomioiden tilanteen, että tulkiksi kouluttautumiseen on monta erilaista ja eri tasoista väylää. Viittomakielen tulkkien koulutus on ehkä selkeimmin määriteltävissä, sillä viittomakielen tulkiksi voi opiskella vain ammattikorkeakoulussa. Puhuttujen kielten osalta tilanne on toinen, niissä koulutusväyliä tulee olemaan kolme syksystä 2011 alkaen: yliopisto, ammattikorkeakoulu ja asioimistulkin ammattitutkinto. Myös kirjoitustulkkien ja kuurosokeiden tulkkien pätevyyskriteerien määrittely olisi tehtävä erikseen, sillä myös niihin kouluttautuminen on mahdollista muutakin kautta kuin viittomakielen tulkin koulutuksen kautta. Ammattitaidon ja työkokemuksen osoittaminen olisi toinen tarkkaan pohdittava seikka. (Tulkki-toiminnan yhteistyöryhmä 2009).

Kelpoisuus merkitsee virallisesti säädettyä pätevyyttä. Kelpoisuusvaatimukset ovat yleensä lakisääteisiä. Niissä vaaditaan yleensä tiettyä koulutusta kyseiseen ammat-

tiin, tiettyä määrää työkokemusta, pätevyys- tai lupakirjaa taikka oikeutta harjoittaa esimerkiksi terveydenhuollon ammattia laillistettuna ammattihenkilönä, jos alan tehtävissä toimiminen edellyttää pätevyys- tai lupakirjaa taikka laillistamista. Kelpoisuutta vaaditaan yleensä valtion tai kunnan virkoihin (mm. opetuksen, terveydenhuollon ja sosiaalihuollon tehtäviin). Asianajajilta ja valantehneiltä tilintarkastajilta vaadittavat kelpoisuusehdot on määritelty heitä koskevissa lainsäädännöissä ja asetuksissa. Tulkkien osalta vastaavaan tarvittaisiin siis laki tai asetus määrittelemään kelpoisuuden sekä esimerkiksi hallintoviranomaisen alaisuudessa toimiva järjestelmä valvomaan ammattikuntaa ja sen toimintaa sekä kehittämään sitä (vrt. professio).

Suojattu ammattinimike edellyttää sitä koskevan lain ja asetuksen säätämistä normaalissa lainsäätämisen järjestyksessä. Ammattinimikkeen käyttöoikeus voidaan pahimmassa tapauksessa rajoittaa määrääjäksi tai jopa poistaa kokonaan. Oikeudet voidaan myös palauttaa. Suojatun ammattinimikkeen käyttöön ei oikeuta pelkkä koulutus, vaan valmistumisen jälkeen on haettava ammattinimikkeen käyttöoikeutta esimerkiksi terveydenhuollon alalla Terveysturvakeskuksesta (TEO), joka hallinnoi ja valvoo terveydenhuollon ammattihenkilöitä (Laki terveydenhuollon ammattihenkilöistä 1994/559; Asetus terveydenhuollon henkilöistä 564/1994).

Auktorisointi on joko lakiin perustuva viranomaisen antama lupa tai valtuutus toimia virallistettuna, lain edellyttämän tutkinnon suorittaneena henkilönä auktorisointia vaativissa tehtävissä (auktorisoidut kääntäjät, tilitoimistojen auktorisointi) tai ammattiliittojen yhdessä päättämä, toteuttama ja valvoma auktorisointi (esim. Sanomalehtien liitto ry:n ja Aikakauslehtien liitto ry:n yhteinen sopimus mainostoimistojen auktorisoinnista; Henkilöstöpalveluyritysten liitto, HPL; seksologien auktorisointi; isännöintiyritysten auktorisointi). ”*Auktorisointijärjestelmät* ovat toiminnaltaan yhteenkuuluvien osien kokonaisuus, joiden tarkoitus on tutkia henkilön luotettavuus ja ammattitaito sekä myöntää oikeudet ja valvoa.... Auktorisointijärjestelmään liittyy muun muassa juridisesti sitova vaitiolovelvollisuus.” (Hietanen, 2005; 183). Auktorisoitu kääntäminen on ammattimaisen kääntämisen erikoisalue, eikä auktorisointia vaadita kaikilta kääntäjiltä.

Auktorisoitu kääntäminen on ammattimaisen kääntämisen erikoisalue, jolla tarkoitetaan laillisesti pätevän käännöksen laatimista viranomaispäätöksen tai oikeuskäsittelyn välineeksi. Auktorisoidun kääntäjän tutkinto perustuu lakiin auktorisoiduista kääntäjistä (1231/2007), valtioneuvoston asetukseen auktorisoiduista kääntäjistä (1232/2007) sekä Auktorisoidun kääntäjän tutkinnon perusteisiin 2008. Järjestelmästä ja sen kehittämisestä huolehtii Opetushallitus ja tutkintojen järjestämisestä vastaa Opetushallituksen yhteydessä toimiva Auktorisoitujen kääntäjien tutkintolautakunta. (OPH, 2011). Tällä hetkellä Suomessa vain kääntäjillä on mahdollisuus hakea auktorisointia. ”Virallinen kääntäminen on lakisääteisesti luvanvaraista ja rinnastettavissa muuhun viranomaistoimintaan, johon liittyy erityinen julkinen luotettavuus. Yhteiskunnassa julkinen luotettavuus perustuu ammattitaidon testaamiseen ja toiminnan viranomaisvalvontaan”, toteaa Kaarina Hietanen väitöskirjansa ”Virallinen kääntäjä paljon vartijana” (2005) tiivistelmässä. On huomioitava, että ”laillisesti pätevän käännöksen voi tehdä vain auktorisoitu kääntäjä, mutta se, onko kyseessä auktorisoitu kääntäminen, ei määrity kääntäjän statuksen, vaan käännettävän dokumentin perusteella.” (OPH 2011).

4 TULKKAUS SUOMESSA

Tässä luvussa tarkastelen tulkkauspalveluiden järjestämistä Suomessa. Esittelen myös lyhyesti viittomakielen tulkkien ja puhuttujen kielten tulkkien koulutusta sekä puhevammaisten tulkkien koulutuksen tilanteen. Lisäksi käsittelen ammattietiikkaa ja ammattisääntöjä.

4.1 Lainsäädäntö

Suomen perusoikeusuudistuksessa 1995 lisättiin Perustuslakiin 17 § 3 momenttiin kohta, jossa todettiin, että ”...*viittomakieltä käyttävien... oikeudet turvataan lailla.*” Viittomakieli tunnustettiin silloin lain tasolla kieleksi ja viittomakieliset kieli- ja kulttuuri-ryhmäksi, jonka oikeudet turvataan lailla.

Viittomakielestä ja oikeudesta omakielisiin palveluihin tai tulkin käyttöön löytyy viitteitä esimerkiksi hallintolaista (434/2003, 26 §), laista sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000), laista potilaan asemasta ja oikeuksista (785/1992), perusopetuslaista (628/1998), lukiolaista (629/1998), laista ammatillisesta koulutuksesta (630/1998) (OMML, 24/2011). Yksi uusimmista säädöksistä on *Laki vammaisten henkilöiden tulkkauspalveluista* (133/2010), joka tuli voimaan 1.9.2010. Tässä laissa määritellään, millaiset ovat asiakkaan eli tulkkauspalveluun oikeutetun kuuron, kuulovammaisen, kuulonäkövammaisen ja puhevammaisen asiakkaan oikeudet tulkkauspalveluun liittyen, sekä Kelan vastuu palvelun järjestäjänä. Tulkkauspalvelulaki on toissijainen laki eli jos muuta maksajaa tulkkauspalvelulle ei löydy, palvelu tuotetaan tulkkauspalvelulain nojalla. Ensisijaisia tulkkauspalvelusta vastuussa olevia tahoja ovat lähinnä viranomaistahot, silloin kun tulkkausta tarvitaan viranomaisaloitteesta tapahtuvissa tilanteissa. Tällaisia viranomaistahoja ovat mm. terveydenhoito, poliisi ja oikeuslaitos. Mikään laki ei kuitenkaan ota kantaa siihen, kenellä on oikeus toimia tulkkina.

Oikeusministeriö asetti joulukuussa 2010 työryhmän selvittämään viittomakielen oikeudellista asemaa ja millaista edistystä oikeuksien toteutumisen osalta on tapahtunut perusoikeuksien uudistuksen (1995) jälkeen. Työryhmän asettamisen taustalla oli

myös Kuurojen Liitto ry:n ja Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen valmisteleva Suomen viittomakielten kielipoliittinen ohjelma, joka julkaistiin vuonna 2010. Työryhmä on käynyt läpi nykyisen lainsäädännön ja miten siinä huomioidaan viittomakielisten kielelliset oikeudet käytännössä. Selvityksen pohjalta työryhmä on tehnyt johtopäätöksiä tilanteesta ja suosituksia jatkotoimenpiteistä. ”Työryhmän mielestä viittomakielisten tulkkauspalvelujen keskittäminen valtiolle oli onnistunut uudistus sikäli, että se yhdenmukaisti päätöstenteon ja paransi asiakkaiden yhdenvertaisuutta. Tulkkien alueellisessa saatavuudessa on kuitenkin suuria eroja. Myös tulkkauksen laatua tulisi parantaa.” Työryhmän mietintö julkaistiin 19.4.2011. (OM 24/2011).

Kuurojen Liitto on syksyllä 2010 julkaissut yhdessä Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen kanssa *Suomen viittomakielten kielipoliittisen ohjelman*, jossa tuodaan esille, millaisia vaikeuksia lainsäädännön puutteista ja soveltamisongelmista seuraa viittomakielisille. Ohjelma sisältää lukuisia toimenpidesuosituksia lainsäätäjille ja viranomaisille, mutta myös muille toimijoille. Yksi ohjelman luvuista käsittelee tulkkausta. (Suomen viittomakielten kielipoliittinen ohjelma, 2010.)

Euroopan tasolla valtiota vastuuttaa laadukkaiden tulkkauspalvelujen järjestämiseen ja valvomiseen 20.10.2010 Euroopan Unionin neuvoston hyväksymä direktiivi *Oikeudesta tulkkaukseen ja käännöksiin rikosoikeudellisissa menettelyissä* ⁵. Tämä EU:n direktiivi korostaa, että ”Jäsenvaltioiden olisi varmistettava, että tarjottavan tulkkauksen ja käännösten laatua voidaan valvoa.” (2010/64/EU, kohta 24) sekä artiklan 2, kohta 8: ”Tämän artiklan mukaisesti tarjottavan tulkkauksen on oltava riittävän laadukasta...” Direktiivin artiklan 2 kodassa 5 sanotaan: ” , kun tulkkausta on tarjottu, mahdollisuus valittaa siitä, että tulkkauksen laatu ei ole riittävä menettelyn oikeudenmukaisuuden turvaamiseksi.” Direktiivissä tuodaan esiin myös tarve helpottaa mahdollisten juridisen alan kääntäjien ja tulkkien tietokantoja, joita valtioiden toivotaan käyttävän oikeus- ja poliisitilanteiden tulkkauksia järjestettäessä. Viittomakieli ja sen tulkkaus ovat erikseen mainittu kuuluvan myös tämän direktiivin piiriin.

Yhdistyneiden Kansakuntien *Vammaisten henkilöiden oikeuksia koskeva yleissopimus* on ensimmäinen ihmissoikeussopimus ja kansainvälinen laki, joka tunnustaa viitotut kielet kieliksi ja yhdenvertaisiksi puhuttujen kielten kanssa. Sopimuksen lu-

⁵ 2010/64/EU

vussa 2 ”Määritelmä”, sanotaan: ”Language” includes spoken and signed languages and other forms of non spoken languages...” Tässä sopimuksessa viittomakieli ja viittomakieliset mainitaan erikseen yhteensä viidessä artiklassa (artiklat 2, 9, 21, 24, 30). Tällä halutaan korostaa yhteisöä kieli- ja kulttuuriryhmänä. Artikla 9, kohta 2e korostaa oikeutta ammatillisten tulkkien (”professional sign language interpreters”) saatavuuteen.

4.2. Ammattietiikka

Asiakkaan on voitava luottaa siihen, että ammattilaisena esiintyvällä on valtuudet ja tarvittavat taidot sekä eettinen osaaminen ammatissa toimimiseen. Ammattikunnan tuodessa julki ammattieettiset sääntönsä, se ei ole vain ammattikunnalle itselleen tiedoksi ja ohjeeksi, vaan myös tiedoksi ja keskusteltavaksi tarvittaessa niille, joiden kanssa työskennellään. Asiakkaille rekisteri on erittäin tärkeä, koska heidän luottamuksensa palvelun laatuun perustuu siihen, että tulkki on sitoutunut noudattamaan viittomakielen tulkin ammattisäännöstöä. Asiakkaille tulkin kuulumisen rekisteriin on tae tämän eettisyydestä ja siitä, että tämän taidot on testattu rekisterikokeella ennen siihen hyväksymistä ja työelämään siirtymistä. (Tulkkitoiminnan yhteistyöryhmä, 2009).

Lähes jokaisella ammatilla on omat ammattisääntönsä ja – etiikkansa. Ammattietiikkaa ja ammattisääntöjä pidetään yleisesti yhtenä profession tunnusmerkkinä. Professioniin liittyy aina myös tiettyjä valtapyrkimyksiä, autonomia ja itsesääätelyn ja – arvioinnin vahva korostaminen Airaksisen (1991) mukaan. Mutta mitä ammattietiikka tarkemmin määriteltynä on ja mistä se koostuu? Yleisin käsitys on, että se on osa yleistä moraalia ja etiikkaa, niiden jonkinlainen alaluku. Asa Kasher, arvostettu israeliläinen filosofi, lingvisti ja ammattietiikan tutkija on artikkelissaan *Professional Ethics and Collective Professional Autonomy: A Conceptual Analysis* (2005) tuonut esiin uuden näkökulman, tarkemman pohdinnan ammattietiikasta ja siitä, mitä se on, mistä se muodostuu ja mikä on sen tehtävä. Kasher käyttää termejä ”professional act” ja ”professional practice” kuvaamaan sitä, miten me ymmärrämme (tai kuinka meidän tulisi ymmärtää) ammattietiikan kokonaisuus (s. 67–78).

”Professional act” (ammatillinen teko) ja ”professional practice” (ammatillinen toiminta; suomennot omiani) muodostavat kokonaisuuden, jonka varaan ammattietiikka rakentuu. Kasher on käsiteanalyysiä käyttämällä pyrkinyt saamaan vastauksia kysymyksiin, miten ammatilliset toiminnot ovat samanlaisia ja millä tavalla kaikki ammatilliset teot ovat samanlaisia, ja mikä on näiden keskinäinen suhde. Tämän analyysinsä tuloksena Kasher esittää ammattietiikan koostuvan viidestä elementistä: *tarvittavan tiedon järjestelmällinen hankinta; järjestelmällisestä taidosta ratkaista ongelmia; jatkuvasta olennaisen tiedon ja taidon kehittämisestä; paikallinen ymmärrys tiedon ja taidon metodeista; sekä laajempi yleinen ymmärrys tiedon ja taidon järjestelmän luonteesta.* (suomennot omiani; Kasher 2005, 67–78).

Tiedolla Kasher tarkoittaa sitä tietoa, joka on hankittu koulutuksella ja jonka hallintaa ammatissa (professionissa) toimimiseen tarvitaan. Taidoilla hän tarkoittaa niitä ongelmanratkaisutaitoja, joita ammatissa kohdattavien tavallisten ongelmien ratkomiseksi tarvitaan. Järjestelmällinen taito on se taito, jota kehitetään ja ylläpidetään ja jota käytetään ratkaisemaan lähes kaikki kyseisen ammatin yleisimmät ongelmat, joita työssä eteen tulee. Näihin taitoihin kuuluu myös kyky ymmärtää menestymisen sekä epäonnistumisen käsitteet osana ongelmien ratkaisua. Kaikkein ammattimaiseen toimintaan olennaisena osana on sisäänrakennettuna myös virheiden hallinta. (Kasher 2005).

Tieto ja taito eivät ole staattisia, vaan niitä tulee kehittää jatkuvasti, päivittää osaamista, hankkia uusia taitoja ja tietoa alalta, oppia pois vanhentunutta tietoa. Teorioita korvataan uusilla, paremmilla teorioilla. Ammatilaisen tulee kehittää itseään ammatillisesti eli laajentaa tietojaan ja taitojaan alaansa liittyen aktiivisesti. (Kasher 2005).

Ammatilaisen tulee ymmärtää myös toimintansa ja valintojensa syitä. Hänen tulee pystyä perustelemaan niitä eri tilanteissa, olipa toiminta sitten kuinka protokollan mukaista tai rutiininomaista tai niistä poikkeavaa. Ymmärtäminen on akateemisten alojen yksi olennainen arvo. Kasherin mukaan ymmärtäminen on ”luonteeltaan rajattua” (local) eli kun ammatilainen tietää, mitä on tekemässä, miksi on valinnut juuri tietyn toimintatavan tietyssä yhteydessä, ja pystyy perustelemaan valintansa syyt. Kasherin mukaan ymmärtäminen on eräänlaista tietämistä, ymmärtämistä laajemmasta koko-

naisuudesta. Ymmärtäminen tarkoittaa sitä, että ammattilainen osaa vastata toimintatapoihin ja niiden valintaan liittyvissä asioissa ”miksi?” – kysymyksiin. Akateemisissa toiminnoissa ymmärtäminen on olennainen arvo, ja ymmärtäminen taas edistää taitoja. (Kasher 2005, 27).

Etiikan Kasher määrittelee toiminnan ymmärtämisen kautta siten, että koska oman toiminnan ja valintojen syvällinen ymmärtäminen on luonteeltaan rajattua, etiikan muodostumiseksi tulee ymmärtää koko ammattialansa laajempi luonne ja sen, missä kontekstissa toimii. Vain silloin pystyy toimimaan ammatin, profession, vaatimalla tavalla siten kuin se edellyttää. Laajempi (global) ymmärtäminen koskee koko ammatillista toimintaa. Kun henkilö ymmärtää ammatinsa toimintatavat, hänellä on paremmat valmiudet ratkoa tavallisimpia ongelmatilanteita parhaalla mahdollisella tavalla, ja hänellä on myös paremmat valmiudet yrittää löytää ratkaisuja uusiin, monimutkaisempiin ongelmiin, joita hän tulee työssään kohtaamaan. (Kasher 2005, 73).

Toisin sanoen, profession todellisen olemuksen oikea ymmärtäminen on kaiken ydin. Yleensä ammattietiikan otaksutaan koostuvan käskymuodossa esitetyistä säännöistä, joilla pyritään säätämään toimintaa. Kasher taas pitää tätä ammattietiikan esittämistapaa vääränä. Hänen mielestään ammattieettisten sääntöjen tulisi olla laadittu muotoon, jossa edellä mainitut elementit näkyvät selkeästi. Ammattieettisten sääntöjen tulisi olla siis edellä mainitun ymmärtämisen ilmentymä, ei vain perusraaka-aineita luetteloituna. Näistä systemaattisen ymmärtämisen ja kehittämisen aineksista muodostuu käsitteenä *käytännön ammatillisen toiminnan ihanteet (practical ideal of professional activity)*, eli *profession perusarvot*, ja edelleen professionaalisen toiminnan periaatteet sekä asianmukaisen käyttäytymisen/toimimisen säännöt. Profession normien mukainen käyttäytyminen on käytännössä samaa, profession arvojen ilmentymistä. (Kasher 2005, 73–75).

Kasherin malli sopii mielestäni tulkkien ammattietiikan tutkimiseen. Se myös avartaa mahdollisuuksia ammattisääntöjen uudelleen muokkaamiseen ja päivittämiseen. Monet säännöissä esitetyt asiat ovat relevantteja, mutta ehkäpä niiden esittäminen uudella tavalla avaisi niitä tulkeille ja muille osapuolille uudella tavalla, ilman erillistä selitysosaa.

Esa Kalela on pohtinut tulkin etiikkaa ja ammattieettisiä sääntöjä vuonna 2010 ilmestyneessä tutkimuksessaan. Hän toteaa yhden mahdollisuuden ammattieettisten sääntöjen tarkasteluun olevan tutkailla niitä periaatteina, jotka kertovat ammatinharjoittajalle tämän ammatin perimmäisen tarkoituksen (emt. s.33), kuten Kashierkin totesi. Ne tuovat näkyviksi ammatin arvoperustan ja velvoitteet. Kalela on tutkimuksessaan pohtinut tulkin etiikkaa monesta näkökulmasta syvällisesti. Hän myös korostaa tulkkien ja tulkin käyttäjien yhdessä keskustelemista eettisistä kysymyksistä, tulkin roolista ja tulkin vallasta (emt. s.32). Tulkin valtaa ja vallankäyttöä puolestaan on pohtinut Pirkko Selin-Grönlund opinnäytetyössään ”Tulkin valta – vaiettu näkökulma tulkkausten laadun määrittelyssä” (2005), jossa hän käytännön esimerkkien ja teorian kautta valottaa tulkin valtaa tulkkaustilanteissa ja miten sitä käytetään sekä hyvällä tavalla että väärällä tavalla.

Ammattietiikka ilmentää siis ammattia, sen toimintaa ja tarkoitusta. Ammattisäännöt ja niiden noudattaminen ovat tulkkien työn ehkäpä tärkein väline oman toiminnan ohella saada ja varmistaa asiakkaiden luottamus. Ammattietikan opetus kuuluu osana tulkikoulutukseen, ja sen osaaminen on tärkeä osa tulkkirekisterikoetta. Ammattietikan soveltaminen tai noudattaminen käytännön tilanteissa ei aina kuitenkaan ole niin helppoa ja yksiselitteistä. On olemassa myös ”harmaita” alueita, joilla tulkin tulee tehdä pikaisiakin päätöksiä siitä, miten hän toimii tilanteessa. Tämä kuuluu Kashierin mainitseman ammatin ymmärtämisen taitoon. Oikea toimintatapa ja ratkaisu eivät välttämättä ole aina täysin ammattisääntöjen ja – etiikan mukaisia. Saman toi esille Kalela (2010) tutkimuksessaan.

Asiakkaat odottavat tulkeilta tiukkaa ammattietiikkaa, se on ammatillisuuden ja luotettavuuden yksi mittari. Mutta myös maalaisjärki tai humaani velvollisuus kanssaihmistä kohtaan on joskus tarpeen, joskus jopa velvollisuus, tulkkaustilanteissa. Miten toimia tiukasti vain tulkkina ihmiselle, josta selvästi huomaa, että hän tarvitsee muutakin apua kuin vain tulkkausta? Kenelle voi ilmoittaa asiasta? Ja jos ilmoittaa jollekin, rikooko silloin vaitiolovelvollisuutta? Milloin asiakkaan etu menee tulkin ammattisäännön edelle? Milloin tulkin vaitiolo muuttuu esimerkiksi heitteillejätöksi? Taito vetää raja oikeaan kohtaan oikeaan aikaan vaatii herkkyyttä ja vahvaa tilannetajua. Sitä ei aina ole helppo tavoittaa. Kuuloliiton lakimies, Pamela Sarasmo, kirjoitti artikkelin tulkin vaitiolovelvollisuudesta Kielisiltan (4/2010), jossa hän totesi, että ” puhuttaessa viit-

tomakielen tulkkien vaitiolovelvollisuudesta on hyvä siis muistaa, että tulkkien omaan ammattisäännöstöön perustuva vaitiolovelvollisuus on eri asia kuin Suomen lainsäädäntöön perustuva vaitiolovelvollisuus.” (Kielisilta 2010).

Luottamus säilyy niin kauan kuin ammattikunta toteuttaa ammattietiikkaansa päivittäisessä työssään. Jos luottamusta rikotaan, sen uudelleenrakentaminen vaatii aikaa ja työtä. Luottamuksen rikkominen leimaa helposti samalla koko ammattikunnan.

Ammattietiikka on ammatin vastaus siihen luottamukseen, jota yhteiskunta eli kaikki yhteiskunnan jäsenet yhdessä kohdistavat siihen. Kiteyttämällä oman professionaalisen etiikkansa ja valvomalla sen toteutumista ammatin piirissä ammatti osoittaa yhteiskunnalle olevansa saamansa luottamuksen arvoinen.” (Terho Pursiainen 2008).

4.3 Viittomakielen tulkit

Suomen Kuurojen Liitto järjesti ensimmäisen tulkkien lyhytkurssin 1962 viikonlopun mittaisena. Seuraavan kerran tulkkipkurssi järjestettiin Raha-automaattiyhdistyksen tuella syksyllä 1978, yhteensä 150 tuntia, niille kuuleville, jotka olivat jo toimineet tulkkeina kuuroille. Vuonna 1979 voimaan tulleen invalidihuoltolakiin lisättiin vaikeasti kuulovammaisten tulkkipalvelu. Vuonna 1978 järjestettiin myös kaksi tulkkipkurssia kuurosokeiden tulkeille. Ruotsinkielisten tulkkien koulutus alkoi vuonna 1981. Näille kaikille kursseille osallistuneet henkilöt olivat jo aiemmin toimineet tulkkeina kuuroille ja kuurosokeille. Vaikka Kuurojen Liitto oli se, joka järjesti ensimmäiset tulkkipkurssit, jo alusta lähtien tavoitteena oli, että viranomaiset ottavat koulutuksen vastuulleen. Tämä toteutui vuonna 1983, kun tulkkipkoulutus alkoi yksivuotisena ammatillis-sivistävänä koulutuksena Turun Kristillisellä Opistolla. Koulutus piteni kaksivuotiseksi vuonna 1986, ja siitä kolmivuotiseksi 1988. Ammattikorkeakoulutasoiseksi viittomakielen tulkin koulutus muuttui vuonna 1998, aluksi 140 opintoviikon eli 3,5 vuoden pituiseksi, ja siitä muutaman vuoden kuluttua yhteensä 160 opintoviikon eli 4

vuoden pituiseksi. (Salmi & Laakso 2005; tulkkitoiminnan yhteistyöryhmä 2009; Hynynen, Pyörre, Roslöf 2003).

Nykyään viittomakielen tulkin koulutus on 240 op:n laajuinen ammattikorkeakoulututkintoon johtava koulutus. Koulutusta järjestetään Humanistisessa Ammattikorkeakoulussa (Helsingissä ja Kuopiossa) ja Diakonia-ammattikorkeakoulussa (Turussa). Koulutuksessa luodaan ammattitaidon perusta ammattikielten hallintaan, laajaan yleisivistykseen, sekä viittomakielisen että suomenkielisen kulttuurin erityispiirteiden tuntemukseen. Viittomakielen tulkeille on myös alkanut kaksi ylemmää tutkintoa vuonna 2009: tammikuussa 2009 alkoi yhteiseurooppalainen ”European Master in Sign Language Interpreting” (90 op) Humakissa, yhteistyössä Heriot-Watt University (Skotlanti) ja University of Applied Sciences Magdeburg-Stendal (Saksa) kanssa. Tämän lisäksi syksyllä 2009 alkoi Humakin ja Diakin yhteistyössä toteuttama ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon viittomakielialan tulkkitoiminnan koulutusohjelma (90 op).

Ruotsinkielisten tulkkien koulutusta järjestettiin Porvoossa kahdesti erillisenä, omana koulutuksena: vuosina 1985–1986 (vuoden pituinen koulutus) ja 1990–1993 (kolmi-vuotinen koulutus). (Salmi & Laakso 2005). Tarve saada myös suomenruotsalaisen viittomakielen tulkin koulutusta on tällä hetkellä suuri, ja erittäin kiireellinen. Suomenruotsalaisten määrä on hälyttävästi vähentynyt maassamme viimeisten parin vuosikymmenen aikana ja heidän kielellisten oikeuksiensa turva on vaarassa muun muassa tulkkaukspalveluissa. Suomenruotsalaista viittomakieltä osaavia tulkkeja on maassamme vain kourallinen, mikä ei riitä kattamaan tämän vähemmistönä vähemmistössä elävän kieliyhteisön oikeuksia ja tarpeita.”Tulkeille, jotka valitsevat työkielekseen suomenruotsalaisen viittomakielen, on osoitettava kiintiö jo myönnettyistä uusista tulkikoulutuksen opiskelijapaikoista.” (Suomen viittomakielten kielipoliittinen ohjelma 2010, s. 45).

Tulkkirekisterikokeiden järjestäminen on ollut koulutuksen vastuulla alusta lähtien. Asiakasjärjestöt ovat valtuuttaneet oppilaitokset järjestämään tulkkirekisterikokeet, sillä järjestöillä ei ole mahdollisuutta itse ottaa niitä järjestääkseen ja koulutuksella on luonteva paikka osana tutkintoa vastata myös tulkkirekisterikokeesta, kunnes sille löytyy toinen, virallinen taho vastaamaan siitä. Tulkkirekisterikokeita on kuitenkin yhtenäistetty rakenteiltaan vastaamaan toisiaan, jotta molemmista ammattikorkeakou-

lusta valmistuvat tulkit ovat suorittaneet samanlaiset testit ja heidän suorituksensa on arvosteltu vastaavin kriteerein. Viimeisin kaikkien tulkkirekisterikokeiden⁶ yhdenmu-
kaistaminen hyväksyttiin tulkkitoiminnan yhteistyöryhmässä 14.3.2011. (Tulkkitoimin-
nan yhteistyöryhmä 2011).

Dennis Cokely (2004) on pohtinut, mitä menetettiin kun alalle alkoi tulla yhteisön ul-
kopuolisia, ei-natiiveja tulkkeja. Kieliyhteisö oli ollut laadunvalvojan asemassa, joskin
tiedostamattaan, arvioidessaan ja valitessaan tulkeiksi sopivia henkilöitä yhteisöstään
ennen tulkkikoulutuksen aikaa. Suhteet näiden tulkkien ja kuurojen yhteisön välillä
olivat olleet tiiviit ja päämäärät yhteiset. Tulkit olivat useimmiten kasvaneet viittoma-
kielisessä yhteisössä kuurojen kulttuuriin, kuurojen vanhempien kuulevina lapsina⁷.
Nämä tulkit olivat yhteisön jäseniä. Kun tulkkipulan vaivatessa alettiin ajaa tulkkikou-
lutuksen saamista valtion vastuulle ja onnistuttiin siinä, se avasi ovet yhteisön ulko-
puolelle. Koulutukseen alkoi hakeutua ja päästä henkilöitä, joilla ei ollut entuudestaan
minkäänlaista kosketusta yhteisöön, viittomakieleen ja kuurojen kulttuuriin. Tämä ei
välttämättä ole kielteinen asia, jos tulkiksi pyrkivän asenne on myönteinen ja halu
oppia kieltä ja tutustua yhteisöön ja sen kulttuuriin ovat olemassa. (Cokely 2004).

Suurin osa nykyään Suomen viittomakielen tulkkikoulutukseen hakeutuvista opiskeli-
joista tulee kuurojen yhteisön ulkopuolelta. Useimmat heistä eivät osaa kieltä aloitta-
essaan koulutuksen. Neljän vuoden aikana opiskelija ei kuitenkaan ehdi hankkia riit-
tävän vahvaa kielitaitoa. Yhtenä ongelmana tässä yhteydessä on mainittava viittoma-
kielen taitotasojen puuttuminen arvioinnissa ja opetuksessa (vrt. Opetushallituksen
yleiset kielitutkinnot, mm. englantia, espanjaa, italiaa, ranskaa). Ongelmana on ollut myös
syntyperäisten, koulutukseltaan pätevien, viittomakielenopettajien löytäminen.

⁶ viittomakielen tulkin, viitotun puheen tulkin, kuurosokeille tulkkauksen, suomenkielisen kirjoitustulk-
kauksen ja ruotsinkielisen kirjoitustulkkauksen

⁷ CODA [Children of Deaf Adults]

4.4 Puhuttujen kielten tulkit

Puhuttujen kielten tulkeilla on Suomessa kolme eri väylää tulla alalle ja suorittaa tutkinto tulkkauksessa. Esittelen kyseiset alalle sisääntuloväylät lyhyesti, alkaen lyhyimmästä ja edeten koulutusasteen mukaisesti alhaalta ylöspäin. Alalla toimii myös kouluttamattomia ”tulkkkeja”. Näitä kouluttamattomia tulkkkeja ovat yleensä henkilöt, jotka edustavat jotain meillä harvinaista ja pientä kieliryhmää, ja heitä käytetään enimmäkseen tilanteissa, joissa saman kieliryhmän edustaja tarvitsee tulkkia viranomaisessa tai terveydenhuollon tilanteissa. Tällaisia asiakkaita ovat useimmiten Suomeen pakolaisen tai turvapaikanhakijan statuksella tulleet henkilöt.

4.4.1 Asioimistulkkien ammattitutkinto

Maahanmuuttajien määrän kasvaessa Suomessa viimeisten noin kolmenkymmenen vuoden aikana, maahan on muuttanut väkeä alueilta, joiden kieliä perinteisessä suomalaisessa koulutusjärjestelmässä ei ole opetettu. Maahanmuuttajille taataan kansainvälisten sopimusten ja kansallisten säädösten perusteella oikeus käyttää äidinkieltä tietyissä tilanteissa. Tämän vuoksi alettiin kehittää asioimistulkkausta sekä luotiin kunnallinen tulkkikeskusjärjestelmä ja asioimistulkin ammattitutkinto. Tavoitteena oli tuottaa luotettavia ja korkeatasoisia tulkkipalveluita maahanmuuttajien ja viranomaisten käyttöön. Tutkintoon osallistuvat ovat yleensä pienen, Suomessa harvinaisten, kieliryhmän natiiveja puhujia, jotka hallitsevat suomen kielen vähintään tason 4 mukaisesti (Yleiset kielitutkinnot):

4- taso

Ymmärtää normaalitempoista kasvokkaista puhetta ja keskustelua yleisistä aihepiireistä sekä mm. televisiosta ja radiosta kuultavaa puhetta, mutta joitakin yksityiskohtia saattaa jäädä ymmärtämättä. Nopea puhe-kieli ja murteellinen puhe tuottavat kuitenkin vaikeuksia. Ymmärtää vai-vatta yleisiä aihepiirejä käsitteleviä tekstejä, joskin muutamat tekstin vä-littämät sävyerot voivat jäädä epäselviksi. Selviää melko hyvin myös vie-raammissa puhetilanteissa. Pystyy kirjoittamaan sekä yksityisiä että puo-livirallisia tekstejä ja esittämään ajatuksiaan yhtenäisinä kokonaisuuksi-na. Tekee puheessa ja kirjoituksessa eron virallisen ja epävirallisen kie-limuodon välillä. Hallitsee peruskieliopin ja -sanaston hyvin. (OPH 2011)

Asioimistulkin ammattitutkintoja on järjestetty vuodesta 1998. Vaadittava ammattitaito hankitaan opiskelemalla ammattiin tai ohjatussa käytännön työskentelyssä. Koulutusta järjestetään lähinnä aikuisten ammatillisena lisäkoulutuksena. Asioimistulkin ammattitutkinto on näyttökoe, johon hankitun ammattitaidon hankkimistapaa ei ole siis määritelty eikä osallistumiseen vaadita muodollista (tulkin) koulutusta. Hankittua osaamista arvioidaan vaaditun ammattitaidon näytöissä. Näyttötutkinto koostuu tehtäväkokonaisuuksista, moduuleista, joissa työelämän tarpeet on huomioitu. (OPH, 2006)

Asioimistulkin ammattitutkinnossa vaadittavan ammattitaidon ja arvioinnin perusteina ovat tulkin toimintavalmiudet, työkielten hallinta ja tulkkauksen asiantuntijataito ja tulkin roolin hallinta. Näyttöjen arvioinnissa arvioijista yhden on oltava tulkkauksen asiantuntija, yhden A-työkielen ja yhden B-työkielen asiantuntija. Tutkinnon suorittajalle annetaan näyttötilanteen yhteydessä suullinen palaute. (OPH, 2006).

4.4.2 Asioimistulkit AMK

Syksyllä 2011 alkaa Diakin Turun ja Helsingin toimipaikkojen yhteistyönä puhuttujen kielten asioimistulkki AMK – koulutus, joka on 210 op:n laajuinen ja kestää 3,5 vuotta. Ensimmäiseen opiskelijaryhmään valitaan opiskelijoita, joilla on suomen kielen lisäksi toisena työkielenä joko arabia, kurdi (soranin murre), persia, somali tai vietnam. Lähtökohtana ja koulutuksen pohjana on lakisääteinen maahanmuuttajille tarjottavat asioimistulkkauspalvelut ja yleisimmät asioimistulkkauksen ympäristöt ja tilanteet: kasvatus- ja opetusala, sosiaali- ja terveysala, maahanmuuttotilanteet sekä poliisi- ja oikeusala. Koko koulutuksen ajan läpäisevänä juonteena kulkevat erityisesti tulkin työn ammattietiikka sekä monikulttuurisuusosaamisen erilaiset näkökulmat. Kielitaitovaatimus opiskelijaksi valittavilla on kummassakin työkielessä vähintään taso 4. Koulutuksesta valmistuvilla on ehdotettu tutkintonimikettä tulkki (AMK). (DIAK, verkkosivut).

Koulutuksen kielten valinnoissa kriteerinä oli, että tällä koulutuksella haluttiin kunnioittaa yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen välistä työnjakoa. Sen vuoksi kieliä, joissa on tulkki- ja kääntäjäkoulutusta yliopistotasolla, ei valittu tähän koulutukseen. Työnja-

ko yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen välillä haluttiin pitää näin selkeänä. Tämän vuoksi esimerkiksi venäjän kieli ei ole tässä koulutuksessa mukana. (Terhi Rissanen 2011).

4.4.3 Yliopistokoulutus

Yliopistoissa koulutetut kääntäjät ja tulkit opiskelevat kieli- ja käännöstiedettä, ja valitsevat opiskeluaikana haluamansa suuntautumisen. He voivat valita suuntautumisekseen kääntämisen- ja tulkkauksen opinnot ja valmistua kääntäjäksi tai tulkitiksi. Yliopistoissa tulkkausta voi opiskella englannin, ruotsin, saksan, venäjän, ranskan ja espanjan kielissä joko Helsingin, Turun, Tampereen, Itä-Suomen tai Vaasan yliopistoissa. Kielivalikoimat vaihtelevat yliopistoittain (KAJ:n verkkosivut 2011.)

Kääntämisen ja tulkkauksen opinnoissa painotetaan käytännön valmiuksien ja teoreettisten tietojen omaksumista sekä kielitaidon soveltamista kieli- ja käännösviestimisessä. Opinnoissa erikoistutaan joidenkin erikoisalojen sanastoon ja kieleen. (OPH 2011)

4.5 Puhevammaisten tulkit

Puhevammaisilla henkilöillä on hyvin erilaisia kommunikointitapoja. Jokaisen puhevammaisen tarpeet tulkkauspalvelun osalta vaihtelevat suuresti toisistaan, mikä asettaa haasteen tulkkipalvelukselle, jonka tulisi pystyä vastaamaan kentän tarpeeseen. Puhevammaisten tulkin erikoisammattitutkinnon voi suorittaa monissa ammattiopistoissa sekä sosiaali- ja terveysalan oppilaitoksissa. Erikoisammattitutkinnon uudet perusteet ovat astuneet voimaan 1.1.2011. (Papu-net 2011).

Erikoisammattitutkinto on ammatillinen näyttötutkinto, joka muodostuu kolmesta pakollisesta ja yhdestä valinnaisesta tutkinnon osasta: tulkkauspalvelujärjestelmässä toimiminen, tulkkaus ja kommunikoinnin häiriöiden tuntemus, tulkkaus ja kommunikoinnin apuvälineiden käyttö. Valinnaisena osana on yrittäjäyys. Tutkinnossa huomioidaan aikaisemmista opinnoista, työelämässä ja harrastuksissa kertynyt osaaminen.

Ammattitaito osoitetaan todellisia työtilanteita vastaavissa tutkintotilaisuuksissa. Tutkintojen järjestämisestä yhdessä oppilaitosten kanssa vastaa valtakunnallinen tutkintotoimikunta, joka vahvistaa tutkintosuoritukset ja allekirjoittaa tutkintotodistukset.

Tutkintotilaisuuksien jälkeen pidetään arviointikeskustelu, johon kolmikantaisesti osallistuvat tutkinnon suorittajan kanssa: kokenut esimiesasemassa tai vastaavassa tehtävässä toimiva asiantuntija työnantajatahon edustajana, kokenut asiantuntija työntekijätahon edustajana, ja oppilaitosedustaja.”

(OPH 2011).

4.6. Oikeustulkin erikoisammattitutkinto

Oikeustulkin erikoisammattitutkinto hyväksyttiin tutkintorakenteeseen opetus- ja kulttuuriministeriön päätöksellä 179/2011. Tutkinnon perusteita alkavat työstää Opetushallitus ja projektiryhmä, jota työtä on jo pohjustettu. Työn takana on EU-direktiivi (2010/64/EU). Perusteet valmistuvat vuonna 2012, minkä jälkeen koulutus ja tutkintojen suorittamista voidaan aloittaa.

Tämä tutkinto on jatkoa asioimistulkin tutkinnolle. (Aunola, 2011; Suomen säädöskoelma 2011).

5 ERILAISIA REKISTEREITÄ

Eri ammattialoilla on olemassa erilaisia rekistereitä, joiden tarkoitus, tehtävät ja asema vaihtelevat. Osa rekistereistä on koulutusrekistereitä, osa ammatinharjoittamisen rekistereitä. Osaa säätelee laki, osa rekistereistä on olemassa ammatin sisältä lähteneestä tarpeesta. Tässä luvussa tarkastelen joitain vakiintuneimpia rekistereitä Suomessa ja muualla. Pääpaino on viittomakielen tulkkien auktorisointi- ja rekisterimalleissa.

5.1 Tulkkien rekistereitä

Rekisterit	 Suomi	 Ruotsi	 Iso-Britannia	 USA	 Kanada	 Australia	 Uusi-Seelanti
Auktorisointi & rekisteri		X	X	X	X	X	X
Rekisteri/kertaluonteinen liittyminen	X			X			
Rekisteri/uusittava määräajoin		X	X		X	X	X
Kaikki kielet ja tulkit		X				X	X
Ammattieettiset säännöt	X	X	X	X	X	X	X
Testi	X	X		X		X	X
Valtion ylläpitämä		X					
Järjestön ylläpitämä (kuurojen liitto)	X						
Muun tahon ylläpitämä			X	X	X	X	X
Itsensäkehittämisuunnitelma			X	X	X	X	X
Valvontaelin	(x)	X	X	X	X	X	X
Rekisterimaksu (2010/2011)	—	X	X	X	X	X	X

Kuvio 1. Tulkkien rekisteröinti ja/tai auktorisointi esimerkkimaissa

Tässä kappaleessa tarkastelen lyhyesti joitain olemassa olevia erilaisia viittomakielen tulkkirekistereitä, niiden rakennetta ja tehtävää. Katsaus ja analyysi eivät ole kattavia, mutta antavat jonkinlaisen kuvan rekistereiden tämän hetkisestä tilanteesta eri maissa. Tulkkien koulutusrakenteet ja -muodot ovat erilaisia eri maissa, joten myös rekisterien rakenteet, tarpeet ja tehtävät eroavat toisistaan. Suurimmassa osassa maista, joissa tulkkauspalvelua on jo jossain määrin, ei kuitenkaan ole tulkkien auktorisointijärjestelmää, mutta jonkinlainen rekisteröintijärjestelmä kylläkin. Näin ollen suora vertailu eri rekisterimallien kesken on vaikeaa. Tässä työssä tulen esittelemään Suomen, Ruotsin, Ison-Britannian, Yhdysvaltojen, Kanadan, Australian ja Uuden Seelannin tulkkien auktorisointi- ja rekisterimallit.

5.1.1 Suomi

Sosiaalhallitus kokosi 1970-luvulla asioimistulkkikoulutukseen viittomakielentaitoisia henkilöitä ja koosti heidän yhteystiedoistaan ensimmäisen tulkkiluettelon, jota jaettiin muun muassa asiakkaille, viranomaisille ja tulkeille. Samoihin aikoihin Kuurojen Liitto perusti tulkkitoimikunnan, joka alkoi työstää tulkeille eettisiä ohjeita. Ne julkaistiin vuonna 1982, ja ohjeet kuurosokeille tulkkaukseen vuonna 1984. (Tulkkitoiminnan yhteistyöryhmä 2009).

Tulkkitoiminnan yhteistyöryhmä perustettiin vuonna 1990. Se on Kuurojen Liitto ry:n, Kuulonhuoltoliitto ry:n (nykyinen Kuuloliitto ry), Suomen Kuurosokeat ry:n ja Suomen Viittomakielen Tulkit ry:n yhdessä perustama, luonteeltaan epävirallinen koulutusrekisteri, johon liittyminen on vapaaehtoista. Rekisterin historia ja nykyinen muoto perustuvat vuonna 1993 Kuurojen Liiton pyynnöstä tehtyyn selvitykseen. Kuurojen Liitto ry pyysi selvitystä, miksi Sosiaalhallituksen muuttuessa Stakesiksi, se ei jatkanut tulkkiluettelon ylläpitoa valtion järjestelmän alla. Tehdyssä selvityksessä todettiin valtion voivan pitää rekisteriä vain lainsäädännöillä määrätyistä ammateista. Tästä syystä, epävirallisesti, Stakes ja järjestöt sopivat tulkkiluettelon siirrosta toistaiseksi järjestöjen ylläpidettäväksi. Järjestöt päättivät perustaa tulkkirekisterin. (Tulkkitoiminnan yhteistyöryhmä 2009).

Käytännössä vastuu tulkkirekisterin ylläpidosta annettiin tulkkitoiminnan yhteistyöryhmälle. Neljän perustajajärjestön lisäksi tulkkitoiminnan yhteistyöryhmään kuuluvat nykyään myös Kuurojen Lasten Vanhempien Liitto, Kuurojen Palvelusäätiö, Suomen Kirjoitustulkit ja Svenska Hörselförbund, joilla kuitenkin ei ole äänioikeutta. Järjestöt ovat ylläpitäneet rekisteriä Raha-automaatti Yhdistyksen tuella vuodesta 1993 lähtien. (Tulkkitoiminnan yhteistyöryhmä 2009).

Tulkkirekisteri on koulutusrekisteri, johon ilmoittautuminen on vapaaehtoisuuteen perustuvaa. Rekisteröityessään tulkit sitoutuvat noudattamaan ammattisäännöstöä. Tulkkirekisteristä ei voida poistaa sinne kerran rekisteröityneitä, tulkkia voidaan ainoastaan olla suosittelematta enää käytettävän tulkkina. Tulkkirekisteri ja siihen tehtävä merkintä ei voi säädellä tai estää ketään työskentelemästä tulkkina. (Tulkkitoiminnan yhteistyöryhmä 2009).

Niin kuin edellisessä luvussa jo totesin, tulkkirekisterin ja tulkkikoulutuksen välinen sidos on vahva, mikä on kirjattu myös tulkkirekisterin sääntöihin. Koulutuksen järjestäjät on valtuutettu järjestämään tulkkirekisterikoe, joka on yhteneväinen molemmissa koulutuspaikoissa (tulkkirekisterikokeet on päivitetty ja yhtenäistetty viimeksi 14.3.2011). Opiskelija voi hakea rekisteriin liittymistä vasta suoritettuaan ennalta sovitut ja kirjatut opintokokonaisuudet ja kokeen. (Tulkkitoiminnan yhteistyöryhmä 2009).

Tulkkirekisteriin voivat liittyä myös muiden lisä- tai erityistaitoja vaativien menetelmien, kuten kirjoitustulkkauksen sekä kuuroutuneiden ja kuurosokeiden tulkkausemenetelmät hallitsevat ja testatut tulkit, jotka eivät ole viittomakielen tulkkeja. Näiden tulkkien tulkkirekisterikokeet ja menetelmien hallintaa mittaavat tulkkirekisterikokeet on saatu valmiiksi ja hyväksytty 14.3.2011 tulkkitoiminnan yhteistyöryhmässä. Suurin osa tulkkirekisterissä olevista viittomakielen tulkeista on ilmoittanut tulkkausemenetelmään viittomakielen. Tällä hetkellä rekisterissä on noin 900 tulkkia, joista noin puolet työskentelee aktiivisesti tulkkina. Lisäksi rekisterissä on tulkkeja, jotka työskentelevät viitotulla puheella, kuurosokeiden eri menetelmillä tai kirjoitustulkkeina (viimeksi mainituilla on erillinen koulutus). Kaikki rekisterissä olevat tulkit noudattavat järjestöjen laatimaa viittomakielen tulkin ammattisäännöstöä koulutustaustastaan riippumatta.

Rekisterissä olevien tulkkien viittomakielen taito ja tulkkaustaito vaihtelevat kuitenkin suuresti, ja se näkyy tulkkauksen laadun epätasaisuutena. (Tulkkitoiminnan yhteistyöryhmä 2009).

Tulkkitoiminnan yhteistyöryhmä arvioi keväällä 2009 tulkkirekisterin mahdollisen lakauttamisen seurauksia alalle. Pahimpana uhkana pidettiin sitä, että palattaisiin aikaan ennen tulkkirekisteriä ja siihen, että kuka tahansa voisi toimia tulkkina. Viittomakielialalla työskentelee eri tehtävissä ihmisiä, erilaisilla viittomakielentaidoilla, jotka mielellään toimisivat myös tulkkeina. Heillä ei kuitenkaan ole riittävää pätevyyttä siihen (ei ammatillista, kielitaitoon ja tulkkauksen menetelmiin liittyvää pätevyyttä eikä eettistä osaamista). (Tulkkitoiminnan yhteistyöryhmä 2009).

Kun tulkkaukspalvelujen siirtoa alettiin valmistella kunnilta valtiolle, rekisterin tulevaisuus tuli jälleen ajankohtaiseksi. Lakisääteisen palvelun järjestäjän ja maksajan tulisi voida varmistamaan jollakin virallisella tavalla maksamansa palveluntarjoajien pätevyys ja tulkkauksen laatu. Tämän vuoksi muun muassa tulkkitoiminnan yhteistyöryhmän järjestöt halusivat siirtää rekisterin ja auktorisoinnin viranomaisen vastuulle.

5.1.2 Ruotsi

Ruotsin viittomakielen tulkkien järjestö (STTF) on pitänyt jäsenrekisteriä jo yli 25 vuoden ajan. Kaikki tulkit eivät kuitenkaan ole ammattijärjestön jäseniä. Ruotsin valtion laitoksista Kamarikollegio (Kammarkollegiet) vastaa monien vastuualueidensa ohella myös tulkkien, niin puhuttujen kielten kuin viittomakielen tulkkienkin, ja kääntäjien auktorisoinnista. Kamarikollegio on auktorisoinut viittomakielen tulkkeja vuodesta 2004 lähtien. Helmikuun 2011 lopussa 158 viittomakielen tulkkia oli suorittanut tutkinnon ja viisi heistä oli suorittanut myös terveydenhuollontulkkauksen erikoisauktorisointitutkinnon. Auktorisoidun tulkin ammattinimike on suojattu ja auktorisointi on voimassa viisi vuotta. Kamarikollegion verkkosivuilta⁸ löytyvät kaikkien auktorisoitujen tulkkien nimet sekä tietoa tutkinnosta. (Kammarkollegiet 2011).

⁸ www.kammarkollegiet.se

Kamarikollegion yhtenä tehtävänä on varmistaa tulkkien tietotaidon olevan sellaisella tasolla, jota tarvitaan korkeatasoiseen ja laadukkaaseen tulkkaukseen. Testien rakenteet ja arviointi suunnitellaan ja toteutetaan yhteistyössä yliopistojen ja (ammatti)korkeakoulujen kielten asiantuntijoiden kanssa. Auktorisointiin valittujen kielten asiantuntijat ovat testitilanteissa mukana arvioimassa osallistujien kieli- ja tulkkaustaitoja ”omissa” kielissään. Testin läpäisseet ja auktorisoidut tulkit sitoutuvat noudattamaan tulkkauksen hyviä käytänteitä (”god tolksed”) sekä ammattieettisiä sääntöjä. (Kammarkollegiet 2011).

Auktorisointitutkinto on kaikille avoin näyttökoe, joka perustuu vapaaehtoisuuteen. Tutkintoon osallistujilta ei siis vaadita muodollista pätevyyttä eikä koulutusta eikä Kammarkollegio järjestä valmentavaa koulutusta ennen tutkintoa. Kirjallinen koe järjestetään kerran vuodessa, noin 10 eri kielelle, neljässä kaupungissa eri puolilla Ruotsia. Testattavat kielet valitaan sen mukaan, mikä on eri kielten tulkkaustarve sillä hetkellä. (Kammarkollegiet 2011).

Tutkinto koostuu kirjallisesta ja suullisesta osiosta. Tutkinnon suorittajan tulee läpäistä kirjallisen testin kaikki osiot päästäkseen suulliseen osioon. Kirjallinen osio on kolmiosainen ja sama kaikille. Sen kysymykset käsittelevät ruotsalaista yhteiskuntaa ja siihen liittyviä osa-alueita (työmarkkinat, sosiaaliturva, maahanmuutto, yleinen lakitietous, yleinen yhteiskuntatietous), terveydenhuoltoa ja tulkin etiikkaa. Kaksi muuta kirjallisen kokeen osiota ovat 100 ammattitermin käännöstä ruotsiin ja ruotsista. Testiin suorittamiseen on aikaa viisi tuntia. Viittomakielen tulkkien kirjallinen koe käsittää vain yhteiskuntatietousosion. Vanhoja testejä on nähtävissä Kamarikollegion kotisivuilla. Tutkinnon kirjallinen osio uusitaan vuosittain. (Kammarkollegiet 2011; Edenås 2011).

Kaikista kirjallisista osioista tulee saada vähintään 80 % pisteistä. Tämän jälkeen tutkinnon suorittaja pääsee suulliseen osioon, jossa testataan ja arvioidaan hänen tulkkaustaitojaan. Tulkkauksen tulee olla sujuvaa molempiin kieliin eikä informaatiota saa kadota käännöksessä. Tutkintoon osallistujien tulee hallita molemmat testattavat kielensä (ruotsi ja toinen kieli) sujuvasti. Vain alle 50 % auktorisointitutkintoon osallistuvista läpäisee kirjallisen osion ja pääsee suulliseen osioon. Suullisen osion voi uusida kerran, sen jälkeen koko koe on suoritettava uudelleen. (Kammarkollegiet 2011;

Edenås 2011). Viittomakielen tulkkien tutkintolautakunnassa on kaksi (kuulevaa) kielien asiantuntijaa, joilla on runsaasti kokemusta tulkkauksesta sekä tietoa kuurojen yhteisön jäsenten tarpeista. Heidän lisäksi tutkintolautakuntaan kuuluu kuuro kielenopas sekä kuuleva kielenopas, jotka näyttelevät tulkkauksilanteen, joka tutkinnon suorittajan tulee tulkata. Kokeeseen kuuluu kahdesta neljään näyteltyä tulkkaukskoetta. Viidentenä lautakunnan jäsenenä on Kamarikollegion edustaja. Kamarikollegion edustaja toimii puheenjohtajana ja hänen päätöksensä painaa viime kädessä, läpäiseekö suorittaja kokeen vai ei. Kaikki koesuoritukset videoidaan ja tutkintosuoritus arvioidaan niiden avulla. Aikaa kokeen suorittamiseen on kolme tuntia suorittajaa kohden. (Edenås 2011).

Jos jo auktorisoitu tulkki haluaa lisäksi erikoistua ja saada auktorisoinnin esimerkiksi oikeustulkkaukseen tai terveydenhuollontulkkaukseen, hänen tulee osallistua niissä järjestettäviin erillisiin auktorisointitutkintoihin. Nämä tutkinnot ovat luonteeltaan vieläkin vaativampia ja arviointikriteereiltään tiukempia kuin perusauktorisointitesti. (Kammarkollegiet 2011).

Kamarikollegio tarkistaa kaikki auktorisointitestin läpäisseiden luotettavuuden ja nuhteettomuuden (rikosrekisteriote) ennen virallisen auktorisoinnin myöntämistä. Kamarikollegio toimii sekä valvontaelimenä että valituselimenä, jonne tulkin käyttäjät voivat tehdä valituksen epäammattillisesti toimineesta tai ammattieettisiä sääntöjä rikkoenesta tulkista. Kamarikollegio voi nuhdella tai rangaista tulkkia, ja vakavammissa tapauksissa jopa perua auktorisoinnin. (Kammarkollegiet 2011).

Tutkinto ei ole ehto tulkkina toimimiselle eikä pakollinen, mutta monet työnantajat rohkaisevat työntekijöitään suorittamaan tutkinnon. Vaikka monet tutkinnon suorittaneista tulkeista saavat auktorisointilisää noin 45–60€ kuussa palkkaansa, tutkinnon suorittaminen vaikuttaa ennemminkin ammatti- ja itsetuntoa vahvistavasti. (Edenås 2011).

Erikoinen yksityiskohta Edenåsin mukaan on se, että 85 % viittomakielen tulkeista, jotka pääsevät toiseen eli suulliseen osioon, läpäisevät sen, kun taas puhuttujen kielten tulkeista 85 % suulliseen osioon päässeistä epäonnistuvat siinä. Selitys tähän on se, että viittomakielen tulkeilla on tulkikoulutus taustalla kun taas puhuttujen kielten

tulkeilla, jotka osallistuvat tutkintoon, harvemmin on koulutusta tulkin ammattiin. Mutta kuten edellä on todettu, tulkin koulutus ei ole edellytys tutkintoon osallistumiselle.

Mitä useampi tulkki on suorittanut auktorisointitutkinnon, sitä useampi kokee sen suorittamisen tärkeäksi tulkkina toimimiselle jatkossakin pystyäkseen kilpailemaan muun muassa työpaikoista ja töistä. Auktorisointitutkinto on arvostettu ja toimiva. Testin suunnittelijoina ja sen järjestelyissä ja toteutuksessa mukanaolijat keskusteleivat säännöllisesti hyväksymiskriteereistä ja heidän kesken tuntuu vallitsevan hyvä konsensus. (Edenås 2011).

5.1.3 Iso-Britannia

Ensimmäinen viittomakielen tulkkien rekisteri perustettiin Isoon-Britanniaan vuonna 1982 ja siihen kuului tuolloin vain 121 jäsentä. Nykyinen rekisteri on vuosien kuluessa laajentunut ja siihen on tullut monia kategorioita, kuten viittomakielen tulkit, huuliolukutulkit⁹, kirjoitustulkit, kuurosokeiden tulkit ja muistiinpanotulkit¹⁰. Riippumattoman arvioinnin ja konsultaation tuloksena perustettiin 1.1.2009 National Registers of Communication Professionals working with Deaf and Deafblind People (NRCPD). 16.3.2011 NRCPD ilmoitti verkkosivuillaan, että rekisteröityjen tulkkien määrä oli ylittänyt tuhannen rajan. (NRCPD 2011).

Ison-Britannian malli on kahden toimijan malli, jossa viittomakielen tulkkien ammattijärjestö, ASLI¹¹, ja The National Registers of Communication Professionals working with Deaf and Deafblind People (NRCPD) toimivat yhteistyössä, säilyttäen kuitenkin kumpikin itsenäisen asemansa. Yhteistyössä nämä järjestöt ajavat yhteisiä päämääriä muun muassa alan standardien nostamista auktorisoinnin kautta ja sitä kautta vahvistaen asiakkaiden luottamusta tulkkauspalveluun. Tämä yhteistyö toimii sekä palveluiden käyttäjien että ammattilaisten eduksi. (Edwards & Stone 2009).

⁹ kuuroutuneille tai huonokuuloisille toimivia tulkkeja, jotka toistavat puhutun selkeällä huuliolla ääneti (Code of Conduct for Communication Professionals, NRCPD 2011).

¹⁰ tulkkeja, jotka tekevät esim. opiskelijoille muistiinpanot luennoilla, jolloin asiakas voi keskittyä seuraamaan esim. paikalla olevaa viittomakielentulkkia tai kirjoitustulkkia. (Code of Conduct for Communication Professionals, NRCPD 2011).

¹¹ Association of Sign Language Interpreters

Rekisteröityminen on vapaaehtoista, mutta kun tulkki on rekisteröitynyt, siihen kuuluu pakollisena osana jatkuva ammatillisten taitojen kehittämisen suunnitelma (Continuous Professional Developing, CPD), mitä tulkkien ammattijärjestö ASLI pitää erityisen tärkeänä (Edwards & Stone, 2009). ASLI ja NRCPD neuvottelivat auktorisointikäytännön kehittämisestä, jolloin rekisteröintijärjestö Signature olisi CPD-koulutuksen järjestämisestä päävastuussa. ASLIn päätavoitteena on saada viittomakielen tulkin ammatista suojattu ammattinimike, jolloin ne, joilla ei ole virallisesti tunnustettua pätevyyttä eivät voisi käyttää viittomakielen tulkin ammattinimikettä eivätkä myöskään toimia tulkkina.

Ultimately this will be best for all concerned; interpreters and consumers alike. Having an established and effective system of recording members' ongoing development will be part of that process. (ASLI 2010).

NRCPD:n rekisteröintikriteerit ja vaatimukset ovat täysin samat kuin puhuttujen kielten tulkkien rekisterissä, joten viittomakieli ja puhutut kielet nähdään samanarvoisina. NRCPD:ssä voi rekisteröityä erikseen joko viittomakielen tulkkiksi (jossa on kolme tasoa), huuliolukutulkiksi, kirjoitustulkiksi, kuurosokeiden taktiilitulkiksi tai muistiinpanotulkiksi. (Edwards 2009). Isossa-Britanniassa ovat käytössä Kansalliset ammatilliset pätevyyskriteerit (National Vocational Qualifications) ja kuvaukset ammatillisuuden kriteereistä sekä niistä tiedoista ja taidoista, joita professionaalinen tulkki työssään tarvitsee ollakseen pätevä (competent). Niiden pohjana ovat National Occupational Standards in interpreting (NOSI) eli tulkkauksen kansalliset ammatilliset standardit, jotka löytyvät The National Centre for Languages (CILT) – kotisivuilta. Näissä dokumenteissa on määritelty ja kuvattu eri tasojen kriteerit, ja NVQ:n taso 4 edellyttää, että tulkin tulee osata valmistautua tulkkaukseen, osata tulkata ammattimaisesti yhteen suuntaan, tulkata kahteen suuntaan professionaalisesti, kehittyä tulkkina, sekä vaihtoehtoisesti joko pystyä tekemään prima vista – käännös tekstistä viittomakielelle tai osata parityöskentelyn tavat eli toimia yhteistyössä paritulkkauksessa. (NOSI 2011).

Jos hakija täyttää kelpoisuusvaatimukset, hän voi rekisteröityä NRCPD:n kotisivujen kautta. Rekisteröityminen tapahtuu täyttämällä Internetissä rekisteröintihakulomake, liittämällä siihen todistus ammatinharjoittamiseen liittyvästä vastuuvakuutuksesta sekä rikosrekisteriote. Rekisteröintikategorioita on kolme:

A Member of the Register of Sign Language Interpreters (MRSLI) jäsen täyttää tulkin kansallisten ammattistandardien ehdot¹² ja on kykenevä ja pätevä toimimaan tulkkina erilaisissa ja eritasoisissa tilanteissa molemmilla kielillä erittäin korkeatasoisesti, sekä tuntee ammattisäännöt ja on omaksunut ne omaan toimintaansa. Tämän tason tulkit ovat ainoita, joita tulisi käyttää esimerkiksi oikeus- ja terveydenhuollon tulkkauksissa.

Trainee Interpreters (TI) on kehittämässä vielä taitojaan, tullakseen MRSLI-tulkiksi. Kielitaito brittiläisessä viittomakielessä tulee olla tasoa 4 NVQ¹³ tai vastaava, hakijalla tulee olla todistus englannin kielen taidosta¹⁴ sekä hyväksytyn tulkkikoulutuksen suorittamisesta. Hänellä tulee olla hyvä kuurojen yhteisön tuntemus ja tarvittava kielitaito. Työkokemusta tulkkina on vähemmän kuin MRSLI:ltä vaaditaan.

Junior Trainee Interpreter (JTI) on vasta etenemässä TI:n statusta kohti. Viittomakielentaidon tulee olla vähintään NVQ 3 tai vastaava tasoinen, todistus englannin kielen taidosta, on suorittanut tai suorittamassa hyväksyttyä tulkkikoulutusta, hyvä kuurojen yhteisö ja tulkkauksen tuntemus, työkokemusta tulkkauksesta on kuitenkin vähän. (NRCPD 2011).

Rekisteröityessään tulkki sitoutuu noudattamaan ammattieettisiä sääntöjä sekä valituskäytänteitä. Osana rekisteröitymistä tulkeilta vaaditaan rikosrekisteriote¹⁵, vaitiolovelvollisuussitoumus¹⁶, ja työhön liittyvä vastuuvakuutus¹⁷. Jos tulkki haluaa rekisteröityä useammassa kategoriassa, hän maksaa vain korkeimman rekisterimaksun mukaan. Rekisteröinti on voimassa kaksitoista kuukautta hyväksymispäivästä alkaen ja on uusittava vuosittain. Rekisteröinnin tunnuksena tulkit saavat rekisteritasoaan vastaavan rekisteröintikortin.

ASLIN eli tulkkien ammattijärjestön jäsenyyteen kuuluu pakollisena osiona henkilökohtainen jatkuva ammatillinen kehittämissuunnitelma (CPD)¹⁸, joka perustuu pisteytykseen. Pisteitä kertyy esimerkiksi konferensseihin tai tapahtumiin osallistumisista, mentorina tai ohjaajana toimimisesta (tulkeille), ASLIN tai muiden järjestöjen työryh-

¹² National Occupational Standards in Interpreting (NOSI) (CILT 2006)

¹³ National/Scottish Vocational Qualifications Level 4

¹⁴ An agreed standard of English skills

¹⁵ Criminal Records Bureau (CRB)

¹⁶ Enhanced Disclosure certificate

¹⁷ Professional Indemnity Insurance (PII).

¹⁸ Continuous Professional Development scheme

miin tai toimikuntiin osallistumisesta, koulutustapahtumista ja vapaaehtoistyöstä. Jäsenvuoden (kesä-toukokuu) aikana tulee jokaisen hankkia yhteensä 35 pistettä. Vapautusta voi hakea mm. raskauden, pitkäaikaissairauden tms. nojalla, nämä hakemukset CPD-toimikunta arvioi ja päättää tapauskohtaisesti. Jos jäsen suorittaa korkeampaa tutkintoa tai NVQ-ohjelmaa tulkkauksessa, hänen katsotaan suorittaneen vaaditut 35 pistettä.

Tämän koulutuksen suoritettuaan jäsenellä on vuoden pituinen vapautus henkilökohtaisen kehittämissuunnitelman tekemisestä. Pisteissä sallitaan +/- 5 pisteen jousto, joista maksimissaan 5 ylimääräistä pistettä voidaan siirtää seuraavan vuoden saldoon. Jos taas jäsenellä on enimmillään 5 pisteen vaje saldossaan, tämän puuttuvan määrän saa siirtää korvattavaksi seuraavan vuoden pisteiden lisäksi. Kahta perättäistä puutteellisen pistesaldon vuotta ei sallita. Nämä jäsenet saavat uusia jäsenyytensä, mutta jäsenedut evätään heiltä kunnes he ovat saaneet tarvittavat vuotuiset pisteet suoritettua. Jos kehittämisohjelma jää toteutumatta, kyseisten jäsenten jäsenyyttä ei uusita seuraavana vuonna. (ASLI 2011).

Pisteitä tulee kerätä vähintään 5 kustakin seuraavasta kategoriasta: ammatin (profession) kehittäminen, henkilökohtainen ja ammatillinen kehittyminen, ja koulutus. Loput pisteistä voi kerätä haluamallaan tavalla ja haluamistaan kategorioista. Jos pisteitä kertyy jostain kategoriasta, jota verkkolomakkeesta ei löydy, tulkki voi lähettää sähköpostilla pyynnön korvaavuuden hyväksymisestä CPD-ryhmälle, joka käsittelee asian. (ASLI 2011).

ASLI suosittelee kaikkien julkisella sektorilla ja yhteiskunnan rahoituksella työskentelevien jäsentensä rekisteröityvän NRCPD:ssä. Rekisteröityjen tulkkien käytöllä halutaan taata asiakkaiden oikeuksien toteutuminen, sillä rekisteröidyt tulkit ovat velvollisia noudattamaan ammattietiikkaa, heidät on vakuutettu tarvittavalla tavalla, heidän rikosrekisteriotteensa on tarkistettu, heillä on velvollisuus pitää yllä ammatillisia taitojaan ja päivittää niitä sekä heidän taitonsa vastaavat tulkkauksen kansallisen ammatillisen pätevyyden kriteereitä. (ASLI 2011).

5.1.4 Yhdysvallat

RID, Register for Interpreters of the Deaf, perustettiin 1964 Yhdysvalloissa. Vuonna 1964 järjestetyn workshopin tuloksena syntyneen järjestön päätavoite oli saada tulkkaus viralliseksi ammatiksi. *The Americans with Disabilities Act (ADA)*, USAn vammaislaki, määrittelee "pätevän tulkin" säännöksissään seuraavasti: "*qualified interpreter is an interpreter who is able to interpret effectively, accurately and impartially both receptively and expressively, using any necessary specialized vocabulary.*" (Title III regulation ADA; RID 2011). Tämä hyvin yleisellä tasolla olevaan määritelmä ei kuitenkaan tyydytä RIDiä, sillä se ei anna työnantajille välineitä arvioida ja määritellä tulkin pätevyyttä. (RID 2011).

Monissa Yhdysvaltojen osavaltioissa on lainsäädännön tasolla vaatimus toimiluvasta (state licensure requirements) tulkkina toimimiselle. Myös tulkkikoulutuksen ja tulkkikoulutuspaikkojen määrä on noussut auktorisoinnin myötä paikallisella, osavaltion, alueellisella ja kansallisella tasolla. RID:n mielestä tulkkaus ja tulkin ammatti ovat vahvasti tämän kehityksen myötä kulkemassa kohti vakiintunutta ja virallista profession asemaa. (RID 2011).

RID on luonut kolmiosaisen järjestelmän jäsenistönsä ammatillisen tason ylläpitämiseksi ja kehittämiseksi:

*Kansallinen tutkintojärjestelmä*¹⁹, joka noudattaa kansallisesti hyväksytyjä tutkintojen ja testien pätevyyden, luotettavuuden, oikeudenmukaisuuden ja laillisen puolustettavuuden periaatteita. *Virallisen tutkinnon ja taitojen ylläpito-ohjelman*²⁰ avulla ja säännöllisellä valvonnalla tuetaan auktorisoitujen tulkkien taitojen jatkuvaa kehittämistä ja kehittymistä. *Eettisen toiminnan järjestelmä (EPS)*²¹ ja *ammatillisen käyttäytymisen ohjesäännöt (CPC)*²² ohjaavat tulkkia ammatilliseen toimintatapaan. EPS on asiakkaille tarkoitettu väylä valitusten tekoon ja valitusten käsittelyyn saamiseksi. CPC luo tulkeille ammatillisen käyttäytymisen säännöt, joita kaikkien RID:n rekisteröimien

¹⁹ National Testing System (NTS)

²⁰ Certified Maintenance Program (CMP)

²¹ Ethical Practices System (EPS)

²² Code of Professional Conduct (CPC)

tulkkien odotetaan noudattavan. Säännöt toimivat myös ammatillisen toiminnan mitapuuna. RID on laatinut viittomakielen tulkkien ammattieettiset säännöt yhteistyössä kansallisen kuurojen liiton kanssa. (RID 2011).

RID:n kehittämässä järjestelmässä on testejä eri tulkkausmenetelmille asiakasryhmien mukaan. Tutkinnonhakijan on suoritettava hyväksyttävästi kirjallinen teorial testi, joka mittaa eri osa-alueiden osaamista lingvistiikasta etiikkaan ja aina tulkkausprosessiin vaikuttaviin tekijöihin. Kirjallinen tutkinnon osa koostuu monivalintatehtävistä, joiden kysymykset liittyvät kyseisen tutkinnon kannalta olennaisiin tulkkaukseen liittyviin aihepiireihin: etiikkaan, kielitieteeseen, ja tulkkauksen teoriaan. Osa kirjallisesta testistä on verkkotehtäviä. Kirjallisen osion suorittaminen on ehtona toiseen vaiheeseen pääsemiselle. Läpäistyään kirjallisen osion tutkinnon suorittajan on läpäistävä tulkkauskoe (näyttökoe), jossa mitataan sekä tulkkaus- että eettisiin kysymyksiin liittyviä päätöksentekotaitoja. Näyttökoe-osiossa (Performance Test) arvioidaan tutkinnon hakijan viittomista, puheelle tulkkausta ja muita olennaisia osioita niiden tutkinto-osioden mukaan, joihin hakija on ilmoittautunut. Viittomakielinen materiaali tulee nauhalta, ja tutkinnon hakijan molemmat, sekä viittominen että puheelle tulkkaus, testisuoritus videoidaan ja arvioidaan näiden materiaalien perusteella. Arvioijina on ammattitulkkeja, jotka arvioivat suoritusta kansallisen arviointikriteeristön pohjalta. (RID 2011).

Näyttö- eli tulkkauskokeeseen osallistumisen edellytyksinä tulkilla tulee olla vähintään ”associate’s degree” (kandidaatintutkinto; HUOM! kirjalliseen kokeeseen osallistumiselle tätä kandidaatintutkintovaatimusta ei ole). Tutkintoon osallistujan ei tarvitse olla RID:n jäsen, mutta jäsenille tutkinnon hinta on jonkin verran edullisempi. Muille kuin tulkkikoulutuksen suorittaneille auktorisoinnin hakijoille on vaihtoehtoinen reitti (Alternative Pathway) auktorisointiin. Se on tarkoitettu tulkeille, jotka eivät ole suorittaneet tulkkikoulutusta, mutta ovat toimineet tulkkina vuosia ja joilla on vankka kokemus ja tietotaito, heillä on college-tason kursseja tai muuta tulkkaukseen liittyvää koulutusta, tai vanhamuotoinen tulkkitodistus, ja jotka ovat tehneet vapaaehtoistyötä RID:ssä. Vaihtoehtoisessa polussa annetaan edellä mainituista kokemuksista ja koulutuksesta pisteitä, joiden pohjalta tulkki voi hakea lupaa auktorisoinnin suorittamiseen. Vuodesta 2009 lähtien tutkintoon osallistuvilta kuulevilta tulkeilta on vaadittu

kandidaatin tutkinto (associate's degree), kuuroilta kandidaatintutkintoa tullaan vaatimaan heinäkuusta 2012 lähtien. (RID 2011).

Kansallisessa tulkin tutkinnossa (NIC)²³ on kaksi eri luokkaa: yleistulkkkaus (generalist certification) ja erikoistuminen (specialist certification). Yleistulkin tutkinnossa on kolme tasoa:

- NIC: tulkki on suorittanut teoriaosion hyväksytysti ja osoittanut riittävän ammattitulkin perustason osaamisen haastattelussa ja tulkkauskokeessa
- NIC Advanced: tulkilla on hyväksytysti suoritettu teoriaosio, riittävä ammattitulkin perustason osaaminen haastattelussa, sekä erittäin hyvä osaaminen tulkkauskokeessa
- NIC Master: tulkilla on hyvät teoriatiedot, erittäin hyvä suoritus haastatteluosiossa sekä erinomainen osaaminen tulkkauskokeessa.

Näissä tutkinnoissa testataan haastattelemalla tutkinnon hakijoiden osaaminen tulkkaukseen liittyvissä yleistiedoissa sekä eettisissä ratkaisuissa, ja näyttökoe-osiossa testataan tulkkaus- ja kääntämistaito. Arviointimittaristossa on määritelty minimitasot kaikille osioille ja niiden läpäisemiselle. (RID 2011).

Suoritettuaan kirjallisen osion hyväksytysti, hakijalla on viisi vuotta aikaa suorittaa vähintään yksi tulkkauskoe hyväksyttävästi. Jos hakija ei viiden vuoden sisällä suorita tulkkauskoea, hän joutuu uusimaan koko tutkinnon. Hän joutuu myös maksamaan uusimismaksut kaikista osioista.

Tulkki voi lisäksi erikoistua johonkin tiettyyn alaan ja hakea siinä yleistutkinnon hankittuaan vielä erikoistumistutkinnon. Tällä hetkellä RID:n verkkosivujen mukaan heidän järjestämänsä erikoistutkinnot ovat oikeustulkkaukseen erikoistuville. Myös erikoistutkinnon ja – auktorisoinnin suorittaneilta tulkeilta vaaditaan tutkinnon ylläpito-suunnitelmaa eli taitojen jatkuvaa ylläpitämistä ja kehittämistä mm. lisä- ja jatkokouluttautumisella. Kaikkien auktorisoitujen tulkkien tulee olla RID:n jäseniä. (RID 2011).

Kaikki tutkinnot ovat kertaluonteisesti suoritettavia. Tutkinnon voimassa ja ylläpitämiseksi tutkinnon suorittanut sitoutuu elinikäiseen oppimiseen ja itsensä jatkuvaan

²³ NIC (National Interpreter Certification).

ammattilliseen kehittämiseen ja säännölliseen kouluttautumiseen, hänen tulee olla RID:n jäsen sekä maksaa vuosittaiset auktorisointiin liittyvät maksut. Tämän ammatitaidon ylläpitämisen ja säännöllisen kouluttautumisen valvontaan on erillinen ohjelmansa, Certification Maintenance Program (CMP). Sen peruslähtökohtana on elinikäinen oppiminen. Tällä halutaan varmistaa, että auktorisoidut tulkit ylläpitävät korkeaa ammatti- ja tulkkautaitojaan ja pysyvät tietoisina, mitä kehitystä tulkkauksen alalla tapahtuu. Tällä halutaan myös varmistaa tulkinkäyttäjille laadukkaan tulkkauspalvelun tarjonta jatkossakin. (RID 2011).

Taitojen ylläpito- ja kehittämisjakso on nelivuotinen. Neljän vuoden aikana kaikkien auktorisoitujen tulkkien tulee suorittaa vähintään 80 kontaktituntia lisäkoulutusta. CMP:hen sitoutuminen ja sen noudattaminen on sidottu auktorisoinnin voimassa pysymiseen. Se on siis pakollinen osa auktorisointia, ei vapaaehtoinen valinta. Tällä halutaan luoda ammatillisen kehityksen standardeja. Opintojen tulee sisältää neljän vuoden aikana vähintään 60 tuntia ammattiin ja ammatilliseen kehittymiseen liittyviä opintoja, sekä vähintään 20 tuntia yleisopintoja (viestintää, johtamistaitoja, yleistietoutta, jne.).

RID on laatinut yhdessä jäsenistön kanssa joukon yleisohjeita²⁴ peruskäytännöistä erilaisiin tilanteisiin ja tulkin rooleihin eri tilanteissa. Nämä kaikki löytyvät PDF-muodossa RID:n verkkosivuilta²⁵. RIDin järjestelmään kuuluu osana myös valitusten käsittely, jota varten on oma järjestelmänsä. Siihen kuuluu valitusten vastaanottoa, käsittely, sovittelu. Jos sovittelussa ei saada ratkaisua, asia etenee tulkeista koostuvan asiantuntijalautakunnan käsittelyyn (RID:n sisällä), joka tutkii tapauksen ja antaa siitä päätöksensä tai suosituksensa. Osapuolilla on mahdollisuus valittaa päätöksestä, ja jos valitus on oikeutettu, alkuperäinen asia otetaan uudelleen käsittelyyn ja uusi tulkkien asiantuntijalautakunta kootaan asiaa käsittelemään.

RID pitää tärkeänä käsitellä eettisiä ongelmia luotettavalla ja uskottavalla tavalla, jotta tulkkien ammatillinen ja vahva eettinen toiminta varmistuu. Näin asiakkaiden luot-

²⁴ Standard Practice Papers (SPPs)

²⁵ <http://www.rid.org/interpreting/Standard%20Practice%20Papers/index.cfm>

tamus tulkkeihin ja ongelmien käsittelyn puolueettomuuteen säilyy. RID on tehnyt myös käsikirjan²⁶ eettisestä toiminnasta, joka löytyy järjestön verkkosivuilta.

5.1.5 Kanada

The Association of Visual Language Interpreters of Canada (AVLIC) on Kanadan viittomakielen tulkkeja auktorisoiva järjestö. Se on perustettu 1979 ja sillä on eri puolilla maata sivutoimipisteitä. AVLIC käyttää auktorisoinnissaan Canadian Evaluation Systemiä (CES). Käytössä on myös valitusjärjestelmä²⁷, jonka ohjeet löytyvät järjestön kotisivuilta.

AVLIC on luonut arviointijärjestelmän (CES) tavoitteenaan yhtenäistää ja varmistaa yhtenäisten kansallisten tulkkauspalveluiden laadun standardit koko maahan. CESin tehtävä on auktorisoida tulkkeja, jotka osoittavat pätevyytensä toimia erilaisia kommunikaatiotapoja vaativissa tilanteissa. Tämän tavoitteen toteuttamiseksi AVLICilla on käytössään nelivaiheinen arviointi- ja auktorisointimalli, jotka ovat (etenemisjärjestyksessä): kirjallinen teorial testi, valmistautuminen, tulkkaustesti ja tutkinnon voimassaolo ja ylläpito. (AVLIC 2011)

Voidakseen suorittaa auktorisointitutkinnon hakijan tulee olla AVLICin aktiivijäsen ja maksaa jäsenmaksunsa vuosittain. Lyhytkin katkos jäsenyydessä mitätöi auktorisoinnin ja sen uudelleen saamiseksi tulkin tulee suorittaa koko auktorisointikoe alusta lähtien uudestaan. Auktorisoinnin ensimmäiseen vaiheeseen, teoriakokeeseen, tulee ilmoittautua Internetin kautta. Teoriakoe järjestetään kaksi kertaa vuodessa, mutta jos osallistujia on enemmän kuin viisi, teoriakoe voidaan järjestää myös muuna aikana. Kokeesta on kaksi versiota ja auktorisointia hakeva tulkki suorittaa jomman kumman niistä. (AVLIC 2011).

Teoriakoe on monivalintatesti, jossa on 75 kysymystä. Läpäistäkseen kokeen hakijan on saatava vähintään 70 % vastauksista oikein. Teoriakokeella halutaan arvioida

²⁶ Ethical Practices System Policy Manual 2006

²⁷ Dispute Resolution Process

auktorisointia haluavan tulkin riittävät tiedot AVLICista ja muista alaan liittyvistä järjestöistä, tulkkauksesta sekä kielestä ja kulttuurista. AVLICin kotisivuilta löytyy esimerkkimateriaalia, joihin tutustumalla tulkki saa kuvan siitä, millaista tietoa teoriakokeessa kysytään. Esimerkkimateriaali ei ole kuitenkaan varsinainen koemateriaali. Teoriakokeen suorittamiseen on varattu aikaa kaksi tuntia ja se on tietokonepohjainen koe tietoverkossa ja se suoritetaan valvojan alaisuudessa. Vastaukset kirjautuvat suoraan tietojärjestelmään, joka antaa testin päätteeksi heti tuloksen. Päästäkseen vaiheeseen kaksi, hakijan tulee läpäistä teoriakoe. (AVLIC 2011).

Vaihe kaksi on valmistautuminen kolmanteen vaiheeseen. Tässä toisessa vaiheessa testattavan tulee käydä läpi lista, joka on laadittu testattavien tueksi, jotta he saisivat tietää, millaisiin seikkoihin heidän tulisi valmistautuessaan kolmanteen vaiheeseen kiinnittää huomiota ja millä tavalla heidän tulisi valmistautua tuleviin testeihin. Toiseen vaiheeseen kuuluu myös pakollisena kahteen työpajaan osallistuminen. Molemmat työpajat keskittyvät diskurssianalyysiin: monologin tulkkaukseen sekä dialogin tulkkaukseen. Työpajoihin tulee osallistua juuri tässä järjestyksessä teorian tiedon kartuttamiseksi. Kummankin työpajaosion voi uusia tarvittaessa. Kaikki testin materiaalit ovat yleistulkkauksen tasoa eivätkä erikoistulkkauksiin tai erikoistumiseen tähtäviä. (AVLIC 2011).

Ennen työpajoihin osallistumista testattaville on laadittu suoritettavaksi pakollisena osana lukumateriaalipaketti sekä pakollinen jonkin oman tulkkauksen videointi, jotka lähetetään työpajan vetäjille etukäteen arviointia varten. Nämä etukäteisvideoinnit on suunniteltu varsinaisen tulkkaustestiosion materiaalien pohjalta samalla mallilla, samalla tavalla kuvattuna ja tekstitettynä kuin varsinaisessa tulkkauskokeessa. Nämä tulkkausnäytteet lähetetään AVLICin CES:n toimistoon, josta ne edelleen lähetetään arvioijille. AVLIC on palkannut arvioijiksi kuuroja, pätevyydeltään tehtävän kriteerit täyttäviä, arvioimaan tulkatut näytteet. Arvioinnissa keskitytään muun muassa siihen, miten tulkki ymmärsi ja välitti puhujan/viittojan sanoman tavoitteet, miten hän tuotti tärkeimmät merkitykset/pääkohdat, miten hänen onnistui välittää oikeat yksityiskohdat, jotka tukivat pääsanomaa. Testi ei paneudu kieliopillisiin yksityiskohtiin ja niiden hallintaan. Arviointi annetaan myös tulkille, jotta hän voi sen avulla kiinnittää huomiota heikkoihin kohtiinsa ennen kolmatta vaihetta. (AVLIC 2011).

Kun testattava on suorittanut molemmat työpajat, hän voi hakea kolmanteen vaiheeseen, tulkkauskokeeseen. Tulkkauskokeessa arvioidaan auktorisointia hakevan tulkin kyky tulkata kahden kielen välillä siten, että viestin merkityksen vastaavuus säilyy ja välittyy. Ennen koetta suorittajat saavat tutustua tulkkaustilanteen kuvauksiin, jotka ovat AVLICin kotisivuilla, salasanalla suojattuina. Osassa materiaaleista on samat kertojat kuin varsinaisessa tulkkauskoe materiaalissa antamassa tuntumaa tulkattavista henkilöistä etukäteen, osassa etukäteismateriaaleista henkilöt ovat eri henkilöitä kuin varsinaisessa testissä. Kokeen suorittajan on mahdollista suorittaa tulkkaus joko simultaanitulkkauksena, konsekutiivitulkkauksena tai käyttää molempia tulkkaustapoja tarpeen mukaan. Varsinaisessa koeosiossa on useita otteita monologi- ja dialogitulkkausmateriaalia. Tällä on pyritty mahdollisimman realistisesti luomaan tilanteita, joihin tulkit työssään joutuvat ja joista heidän odotetaan selviävän. Olennaisena osana on se, että kieli ja kulttuuri kuuluvat aina yhteen ja tulkin osa on aina välittää molempia. Toiminnallisesti sujuvat viittomakielen ja puhutun kielen taidot eivät vielä riitä. Tarvitaan molempien kulttuurien syvää ymmärtämistä, jotta mikä tahansa tulkkaustilanne onnistuisi. (AVLIC 2011).

Tulkkauskoeosiossa on pyritty käyttämään eri puolilta maata tulevia viittoja, jotta kielen variaatiot tulisivat näkyviin ja näin myös testattua kokeeseen osallistujien kyky selviytyä ja ymmärtää erilaisia viittoja. AVLIC on myös konsultoinut tulkki välitykskeskuksia eri puolilta maata ja keräänyt niiltä aiheita ja tilanteita, jotka ovat tyypillisimpiä, joihin yleistulkki joutuu useimmiten työssään. Tällä on haluttu varmistaa kokeen mahdollisimman suuri vastaavuus todellisen työelämän tilanteiden osalta. (AVLIC 2011).

Kokeiden arvioijat saavat kaikkien kokeeseen osallistuneiden nauhoitetut koesuoritukset, joiden perusteella suoritukset arvioidaan. Arvioijat eivät tiedä, ovatko he ensimmäisenä, toisena vai kolmantena arvioimassa kyseisiä suorituksia. Työt arvioidaan holistisesti ja peruslähtöoletuksena tai ”asenteena” arvioinnin alkaessa on aina se, että suoritus on sen tasoinen että se tulee hyväksyttyä. Koska viittomakielen tulkki- ja viittomakielisten yhteisöt ovat kuitenkin suhteellisen pieniä ja suurin osa tuntee toisensa jossain määrin, on arvioinnissa aina olemassa tietty jääviyden tai puol-

eellisuuden riski. Eliminoidakseen tämän riskin AVLICilla on jääviysohjeet²⁸, jota arvioijat ovat sitoutuneet noudattamaan. Lisäksi viestin merkityksen vastaavuuden välittymistä arvioivat toimivat kolmen hengen tiimeissä ja fasilitaattorin avustamina. Jotta koe on hyväksytysti suoritettu ja tulkki saa auktorisoinnin, tulee testattavan saada sekä viittomakielestä että viestin vastaavuuden välittymisestä hyväksytty suoritus. Jos testattava saa hylätyn kolmannessa osiossa, hän voi suorittaa sen uudelleen ja hänen katsotaan olevan vielä toisessa vaiheessa. (AVLIC 2011).

Saatuaan kaikki kolme osiota hyväksytysti suoritettua, tulkki auktorisoidaan ja he siirtyvät automaattisesti vaiheeseen neljä. Vaihe neljä on auktorisoinnin ylläpito- ja voimassapitovaihe. Siihen kuuluu sitoutuminen AVLICin ammattieettisten sääntöjen ja ammatillisen käyttäytymisen ohjesääntöjen noudattamiseen sekä vaatimus voimassaolevasta jäsenyydestä AVLICissa sekä kolmen ammatilliseen kehittämiseen liittyvien toimien kirjaaminen ylös kolmen vuoden aikana ja niiden toimittaminen AVLICiin. Kolmen vuoden jakson päätyttyä tiedot toimitetaan AVLICiin, jossa niitä käytetään auktorisoinnin voimassapidon vaatimusten kehittämisen ja päivittämisen apuna. Näiden tulkin toimittamien tietojen pohjalta päätetään, pidetäänkö kyseisen tulkin auktorisointi voimassa seuraavat kolme vuotta vai perutaanko se. (AVLIC 2011).

5.1.6 Australia ja Uusi-Seelanti

The National Accreditation Authority for Translators and Interpreters Ltd (NAATI) on Australian tulkkien ja kääntäjien auktorisointielin. NAATIn perustehtävä on vahvistaa kansalaisten sopeutumista ja osallistumista monikulttuuriseen yhteiskuntaan huomioiden erilaiset ja muuttuvat kommunikointitarpeet yhteiskunnassa. Tämä vaatii tulkkauksen ja kääntämisen kansallisten standardien luomista, ylläpitämistä ja edistämistä sekä kansallisen tason laadunvalvontaa ja – varmennusta auktorisoimalla alan ammattilaisia, jotka täyttävät vaaditut kriteerit. (NAATI 2011).

²⁸ Conflict of Interest Policy

NAATI kuuluu Australian yhtiölain²⁹ alaisuuteen. Sen omistajina ovat Kansainyhteisö, valtio ja territorioiden hallitukset. Sitä johtaa hallintoneuvosto, jonka jäsenet omistajat ovat nimittäneet. NAATilla on toimistoja joka osavaltiossa ja territoriossa sekä Australiassa että Uudessa-Seelannissa. Sen velvollisuuksiin kuuluu asettaa kääntämisen ja tulkkauksen ammattien normit sekä valvoa niiden toteutumista auktorisoinnin kautta. NAATIn auktorisointi on ainoa työnantajien hyväksymä auktorisointi tulkkauksen ja kääntämisen alalla. Tutkintoon osallistumisen edellytyksinä ovat korkea kielitaito molemmissa testattavissa kielissä, erilaisten murteiden hallinta molemmissa testattavissa kielissä, ja kuulon tulee olla riittävän hyvä, jotta henkilö voi toimia tulkkina erilaisissa tilanteissa. (NAATI 2011).

Australian viittomakielen tulkkien auktorisoinnin voi saada kahta eri kautta: suorittamalla NAATIn testin tai suorittamalla tulkkikoulutuksen Australiassa NAATIn hyväksymässä oppilaitoksessa. Auslanissa (Australian Sign Language) voi suorittaa puoliammattilaisen³⁰ tai asiantuntijatulkin³¹ auktorisoinnin.

Puoliammattilaisen testiin osallistuvalla vaaditaan vähintään toisen asteen koulutusta ja sujuvuutta molemmissa kielissä. Auktorisointikokeen suorittamiseen on varattu noin 40 minuuttia (sisältää 10 minuuttia ja se muodostuu kolmesta osiosta: kulttuuri- ja yhteiskunnalliset aspektit (5 pistettä), etiikka ja ammatti (5 pistettä) ja dialogin tulkkauskoe (2 x 45 pistettä = 90 p). Tutkinnon läpäistäkseen hakijan on saatava ensimmäisestä osiosta vähintään puolet pisteistä, samoin toisesta osiosta. Kolmannesta osiosta hakijan tulee saada vähintään 63/90 pistettä. Koko kokeesta tulee saada vähintään 70/100 pistettä, jotta se katsotaan hyväksytyksi. (NAATI 2011).

Testit suoritetaan yksilökokeina. Koetilanteessa paikalla ovat vain hakija ja kokeen valvoja. Koemateriaali näytetään tallenteelta ja kaikki koesuoritukset tallennetaan myöhempää arviointia varten. Materiaali on tulkkauksessa yleiskeskustelun tasoiseen verrattavaa. Ensimmäisen tason auktorisoidut tulkit toimivat yleensä asioimis-

²⁹ Corporations Act 2001

³⁰ Paraprofessional interpreter accreditation

³¹ Professional Interpreting accreditation

tulkkeina, ja heitä kannustetaan jatkamaan asiantuntijatulkin tutkinnon suorittamiseen. (ASLIA³² & NAATI 2011).

Asiantuntijatulkin auktorisointitutkinnon suorittamiseksi hakijalta vaaditaan korkeakoulututkinto tai vastaava tutkinto sekä NAATIn puoliammattilaistulkin auktorisointitutkinto Auslan/englanti -tulkkauksessa. Testin kesto on noin 75 minuuttia ja muodostuu seuraavista osioista:

Osa yksi: Yhteiskunta/oikeustulkkaus

- keskustelutulkkaus (25 pistettä)
- kaksi yhteiskunta- ja kulttuuritietouskysymystä (5 pistettä)
- kaksi eettistä kysymystä (5 pistettä)
- yksi prima vista – käännös (keskusteluun liittyvä) (20 pistettä)
- yksi Auslanista englanniksi monologi (15 pistettä)

Osa kaksi: Akateemisen tason/asiantuntijatulkkaus

- yksi keskustelutulkkaus (25 pistettä)
- kaksi yhteiskuntaan / kulttuuriin liittyvää kysymystä (5 pistettä)
- kaksi eettistä kysymystä (5 pistettä)
- yksi englannista Auslaniin monologitulkkaus (15 pistettä).

Keskustelutulkkaukset ovat vaativia, sillä aiheet liittyvät esimerkiksi poliisikuulusteluihin, oikeusistunnon ristikuulusteluun, terapiaan, erikoislääketieteen terminologiaan, sekä akateemiseen keskusteluun. Monologit keskittyvät esimerkkeihin tuomareiden päätöslauselmista, yliopistoluennosta ja esityksistä. (NAATI 2011).

Tutkinnon läpäisemiseen vaaditaan vähintään

35/50 molemmista tulkatuista dialogeista

21/30 monologiin tulkkauksesta

14/20 prima vista – käännöksestä

70/100 tulkkausosioista koko tutkinnossa

5/10 yhteiskunta ja kulttuurikysymyksistä

5/10 etiikan ja ammattiin liittyvistä kysymyksistä.

³²Australian Sign Language Interpreters' Association (ASLIA)

Myös tämä tutkinto suoritetaan yksilökokeena. Tutkintomateriaalit tulevat tallenteelta ja hakijan suoritukset tallennetaan myöhempää arviointia varten. Kaikkia tutkinnon suorittaneita tulkkeja kannustetaan liittymään ASLIAn jäseniksi, jotta he voisivat hyötyä ammatillisesta kehittämisestä, tuesta ja neuvoista, joita liiton jäsenenä saa. (NAATI 2011; ASLIA 2011).

Auktorisointitutkinnon arvioijat valitaan useiden kriteerien perusteella. Osa heistä edustaa kielen asiantuntijuutta (englanti ja tutkinnon toinen kieli), heillä on pätevyyttä kääntäjän ja/tai tulkin ammatissa, korkeakoulututkinto alaan liittyen, pätevyyden ja henkilökohtaisten ominaisuuksien osalta suosituksia alan muilta toimijoilta, sekä he ovat pitkään asuneet Australiassa. NAATIn hallitus nimittää tutkintolautakunnan. Arvioijat ovat tietoisia alueellisista murteista ja eroista ja huomioivat nämä erot arvioinnissa. (NAATI 2011).

NAATIn auktorisointi on vuodesta 2007 alkaen ollut voimassa kolme vuotta kerrallaan, ja siihen sisältyy auktorisoitujen tulkkien velvoite kirjata kaikki ammatilliseen kehittämiseen liittyvä toiminta sekä tulkkaustuntien määrät muistiin. Nämä kirjaukset toimivat todisteena ammatinharjoittamisesta ja taitojen ylläpidosta sekä kehittämisestä. Niillä tulkeilla, jotka ovat suorittaneet auktorisointikokeen ennen vuotta 2007, on toistaiseksi voimassaoleva auktorisointi. Heillä on mahdollisuus suorittaa auktorisointi uuden järjestelmän mukaan, mikäli haluavat. Viittomakielen tulkeista useimmat ovat suorittaneet auktorisointikokeen uudelleen, kun taas puhuttujen kielten tulkkien puolella uusiminen on ollut vähäisempää. (Bontempo 2011). Tällä hetkellä auktorisointien uusiminen uuden järjestelmän mukaan on tosin siirtynyt alkamaan vuotta myöhemmin kuin alun perin oli suunniteltu. Uuteen järjestelmään siirryttäessä NAATI ei osannut arvioida sitä valtavaa työmäärää, mikä säännöllinen uusiminen ja todentamismateriaalien käsitteleminen vaatisi. Auktorisoinnit, jotka päättyisivät alkuperäisen uusimisaikataulun mukaisesti, ovat saaneet jatkoaikaa vuoden. (NAATI 2010). Kaikki auktorisoinnin suorittaneet tulkit sitoutuvat ammattieettisten sääntöjen noudattamiseen. (NAATI & ASLIA 2011).

5.2 Puhuttujen kielten tulkkien rekistereitä

Puhuttujen kielten tulkeilla ei Suomessa ole tulkkierekisteriä eikä käynnissä ole mitään konkreettista suunnittelutyötä tulkkierekisterin perustamiseksi. Asiasta on ollut puhetta yleisellä tasolla siitä, että rekisteri olisi hyvä olla olemassa, mutta asia ei ole siitä kuitenkaan edennyt. (Lammi 2011). Suomessa ainoa auktorisointirekisteri on olemassa vain auktorisoiduille kääntäjille, josta on olemassa oma asetuksensa laissa. Tämän rekisterin ylläpitäjä on Opetushallitus. (OPH 2011).

EU:n komissio, DG JFS³³, on 2000-luvun vaihteessa rahoittanut oikeustulkkien auktorisointiin liittyviä Grotius- ja Agis-projekteja, jotka johtivat mm. direktiiviin oikeudesta oikeustulkkaukseen 2010/64/EU saamiseen. Grotius-projektin³⁴ tavoitteena oli luoda yhdenmukaiset standardit EU:n jäsenmaihin oikeustulkkauksen ja – kääntäjien valintaan, koulutukseen ja auktorisointiin, ammattisääntöihin sekä hyviin käytänteisiin ja työoloihin. (EULITA 2011; Thurén 2009).

Marraskuun lopulla 2009 järjestettiin Antwerpenissa, Belgiassa, *European Legal Interpreters and Translators Associationin* (EULITA) perustamistilaisuus. EULITA perustettiin DG JFS alle³⁵. Sen tavoitteena on edistää yhteistyötä ja hyviä käytänteitä oikeus- ja poliisitulkkauksen ja – kääntämisen työtilanteissa kaikissa Euroopan Unionin jäsenmaissa. Direktiivin ”oikeus oikeustulkkaukseen ja – käännökseen” tultua voimaan virallisesti³⁶, EULITA tulee aktiivisesti tukemaan jäsenvaltioita direktiivin käytännön toteutukseen liittyvissä asioissa. ”Parhaat käytännöt” – päätöslauselma saadaan toivottavasti lähitulevaisuudessa hyväksytyksi EU:n Neuvoston suositukseksi, jolloin jäsenvaltioiden on helpompi ja koordinoitummin toteuttaa direktiivin käytäntöönpanoa. EULITAn perustamistilaisuuden yhteydessä järjestettiin myös kaksipäiväinen konferenssi ”*Aspects of Legal Interpreting and Translation*”. Konferenssin esityksissä käsiteltiin muun muassa eurooppalaisia (puhuttujen kielten) oikeustulkki- auktorisointi- ja rekisteröintijärjestelmiä. Viittomakielen tulkkaukseen liittyviä esityksiä ei ohjelmassa ollut. (EULITA 2011; Thurén 2009).

³³ European Commission Directorate General Justice, Freedom and Security

³⁴ Grotius project 98/GR/131

³⁵ the Criminal Justice Programme of the Directorate-General Justice, Freedom, Security of the European Commission (project number JLS/2007/JPEN/249)

³⁶ OJ L 280/1, 26 October 2010

Puhuttujen kielten tulkeilla on olemassa auktorisointimahdollisuus joissain Euroopan maissa, samoin kuin Yhdysvalloissa joissain osavaltioissa. Ongelmana EULITAn kongressin 2009 luentojen perusteella on ennemminkin oikeuslaitoksen piittaamattomuus tai jopa tietämättömyys tulkkirekistereistä, niiden olemassaolosta ja käytöstä sekä auktorisoitujen tulkkien puute. Monetkaan oikeuslaitoksen virkamiehet ja tuomarit eivät ymmärrä tulkkauksen luonnetta ja vaativuutta, vaan tyytyvät siihen, että paikalle saadaan kuka tahansa edes hieman tarvittavaa kieltä puhuva henkilö. Tällainen henkilö saattaa olla kyseisen kielen natiivi käyttäjä, mutta valtakieli hänelläkään ei välttämättä ole hallussa eikä tietoa tulkin roolista. Toisin sanoen, jos ja kun oikeus-tulkkien auktorisointi toteutuu yleiseurooppalaisella ja yhtenevällä tavalla, tarvitaan myös oikeuslaitoksen henkilöstölle, mukaan lukien tuomarit, syyttäjät, asianajajat, jne., koulutusta perusasioista tulkkaukseen ja tulkin käyttöön liittyen, kuten uusi direktiivikin (2010/64/EU) asettaa tehtäväksi. (Thurén 2009).

5.3 Muiden ammattikuntien rekistereitä

Terveystieteiden ammattihenkilöiden keskusrekisteriä, Terhikkiä, ylläpitää ja valvoo Valvira, sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto, joka myöntää hakemuksesta oikeuden harjoittaa terveydenhuollon ammattia Suomessa sekä Suomessa että ulkomailla koulutetuille terveydenhuollon ammattihenkilöille. Valviran ylläpitämän Terhikki-rekisterin julkinen tietopalvelu perustuu terveydenhuollon ammattihenkilöistä annettuun lakiin ja asetukseen ja sieltä voi tarkistaa terveydenhuollon ammattihenkilön ammattipätevyyden. Rekisterin tiedot päivittyvät kerran vuorokaudessa. (Valvira 2011).

Terveydenhuollon ammattihenkilöt jaetaan laillistettuihin ja nimikesuojattuihin ammattihenkilöihin. Kaikki nimikesuojatut terveydenhuollon ammattihenkilöt eivät tarvitse Valviran hyväksyntää ammatinimikkeen käyttöön, vaan oikeus käyttää suojattua ammatinimikettä tulee heille suoraan koulutuksen perusteella. Tällaisia, niin sanotun säännellyn koulutuksen perusteella ammatinimikkeen saaneita, ovat esimerkiksi lähihoitajat. Heistä aivan kaikki eivät ole ilmoittaneet tietojaan Valviran rekisteriin, mutta he ovat siitä huolimatta terveydenhuollon ammattihenkilöitä. (Valvira 2011).

Valvira voi myöntää terveydenhuollon ammattihenkilölle kolmenlaisia ammatinharjoittamiseen liittyviä oikeuksia: oikeuden toimia laillistettuna terveydenhuollon ammattihenkilönä, oikeuden käyttää nimikesuojattua ammattinimikettä, antaa rajoitetun luvan harjoittaa lääkärin ammattia. Sekä Suomessa että ulkomailla valmistuneiden terveydenhuollon ammattihenkilöiden on haettava Valviralta oikeutta harjoittaa ammattia Suomessa tai oikeutta käyttää nimikesuojattua ammattinimikettä. (Valvira 2011).

Valvira valvoo myös nimikesuojattujen ammattihenkilöiden ammattirekistereitä. Näissä ammateissa voivat toimia muutkin henkilöt, joilla on hoitamaansa tehtävään riittävä koulutus, kokemus ja ammattitaito, mutta heillä ei kuitenkaan ole oikeutta käyttää nimikesuojattua ammattinimikettä. Ammattinimikettä käyttämään oikeutettu ammattihenkilö merkitään terveydenhuollon ammattihenkilöistä pidettävään rekisteriin. (Valvira 2011).

Laki *asianajajista*³⁷ (2008/569) määrittelee, että asianajaja on se, joka on maan yleisen asianajajayhdistyksen jäsenenä merkitty asianajajaluetteloon. Jäsenet asianajajayhdistykseen hyväksyy yhdistyksen hallitus. Asianajajia koskeva laki erittelee ja määrää tarkasti esimerkiksi sen, millä kriteereillä asianajajaksi hyväksytään, kenellä on velvollisuus pitää rekisteriä ja millainen valvontajärjestelmän tulee olla ja miten sen tulee toimia. (Suomen Asianajajaliitto 2011; Laki asianajajista 1958/496 & 2008/569).

Asianajajaksi voidaan hyväksyä 25 vuotta täyttänyt Suomen tai jonkin muun Euroopan talousalueen valtion kansalainen, joka on rehelliseksi tunnettu, suorittanut Suomessa oikeustieteen kandidaatin tai maisterin tutkinnon, saavuttanut asianajajan toimen harjoittamiseen tarvittavan taidon sekä sellaisen käytännöllisen kokemuksen kuin asianajajayhdistyksen säännöissä määrätään. Hän ei ole konkurssissa eikä hänen toimintakelpoisuuttaan ole rajoitettu. (Laki asianajajista 1958/496 & 2008/569).

Asianajajayhdistyksen hallituksen on pidettävä asianajajaluetteloa ja lähetettävä niistä ote vuosittain oikeusministeriölle. Hallituksen on pidettävä luettelot kaikkien nähtä-

³⁷ 12.12.1958/496, viim. muut. 28.9.2008/569

vänä ja kenellä tahansa on oikeus saada luetteloista tai niiden osasta jäljennös kohtuullista maksua vastaan. (1999/1249). (Suomen Asianajajaliitto 2011; Laki asianajajista 1958/496 & 2008/569).

Oikeusministeriö on vahvistanut yleisen asianajajayhdistyksen, Suomen Asianajajaliiton, säännöt ja hyvää asianajajatapaa koskevat ohjeet viimeksi vuonna 2009. Ohjeissa luetellaan yhdistyksen perusarvot (lojaalisuus, riippumattomuus, esteettömyys, luottamuksellisuus, kunniallisuus). Niissä on myös määrätty ammatillisesta valvonnasta: ” Asianajajaliitto pitää huolen siitä, että Suomessa toimii ammattitaidoltaan korkeatasoinen asianajajakunta. Suomen Asianajajaliitolla on velvollisuus valvoa asianajajien toimintaa. Asianajajien ammatillinen valvontajärjestelmä perustuu lakiin.” Valvontavelvollisuus kohdistuu asianajajien lisäksi kaikkiin julkisiin oikeusavustajiin, olivatpa he yhdistyksen jäseniä tai ei. Yhdistyksen tulee laatia valvontatoimista vuosittain kertomus, jossa käsitellään valvontalautakunnan työtä ja tehtyjä ratkaisuja. Yhdistyksellä on valvontamenettely, jolla tutkitaan ja otetaan kantaa asianajajan toiminnan oikeellisuuteen tehtyjen kanteluiden perusteella. (Asianajajayhdistys 2011)

Valantehneiden tilintarkastajien valvonnasta sekä valvontaelimistä ja niiden tehtävistä on säädetty Tilintarkastuslaissa (2007/459). Kauppa- ja teollisuusministeriön alaisuudessa toimivan valtion tilintarkastuslautakunnan tehtävänä on antaa ohjeita ja lausuntoja tilintarkastuslain ja sen nojalla annetun asetuksen soveltamisesta, tehdä esityksiä ja aloitteita tilintarkastusta koskevien säännösten kehittämisestä, sekä huolehtia tilintarkastuksen yleisestä ohjauksesta, kehittämisestä ja valvonnasta sekä muista tässä laissa sille säädetyistä tehtävistä. (HTM-tilintarkastajat ry 2011).

Keskuskauppakamarin tilintarkastuslautakunnan (TILA) tehtävänä on hyväksyä KHT-tilintarkastajat ja KHT-yhteisöt, valvoa KHT-tilintarkastajien ja KHT-yhteisöjen hyväksymisen edellytyksien säilymistä, ylläpitää ja kehittää hyväksyttyjen tilintarkastajien hyväksymis- ja valvontajärjestelmää, ylläpitää ja kehittää HTM- ja KHT-tutkintoja, sekä käsitellä kauppakamarien tilintarkastusvaliokuntien päätöksiä koskevia oikaisuvaatimuksia. Tilintarkastuslautakunta voi antaa hyväksytylle tilintarkastajalle varoituksen tai huomautuksen tai tehdä esityksen valtion tilintarkastuslautakunnalle tilintarkastajan hyväksymisen peruuttamiseksi. (HTM-tilintarkastajat ry 2011).

Kauppakamarien tilintarkastuslautakuntien (TIVA) tehtävänä on ko. kauppakamarin toiminta-alueella hyväksyä HTM-tilintarkastajat ja HTM-yhteisöt sekä valvoa HTM-tilintarkastajien ja HTM-yhteisöjen hyväksymisen edellytyksien säilymistä. (HTM-tilintarkastajat ry 2011).

Keskuskauppakamarin Tilintarkastuslautakunta (TILA) edellyttää hyväksytyjen tilintarkastajien ammattitaidon pysymistä ajan tasalla. Suositusten mukainen vuotuinen koulutukseen osallistumisen määrä tilintarkastajan ammattitaidon ylläpitämiseksi ja ajan tasalla pysymiseksi on vähintään 30 tuntia. Laatukoulutusohjelma tarjoaa edellä mainitun määrän tilintarkastajille suunniteltua syventävää koulutusta vuosittain. (HTM-tilintarkastajat ry 2011).

Opetushenkilöstön kelpoisuudesta säädetään jo lailla. Opettajien pitkäaikainen pyrkimys professioksi ja saada opettajien ammattinimike suojatuksi sai keväällä 2011 uutta pontta asian ajamiseen, kun Ruotsissa valtiopäivät päättivät lakimuutoksesta ja opettajan ammattinimikkeen suojaamisesta 2.3.2011. Muutokset astuvat Ruotsissa voimaan ensi kesänä ja niitä toteutetaan kaikilta osin 1.7.2012 alkaen. Laillistetun opettajan todistuksesta käy ilmi, missä aineessa ja millä tasolla hänellä on kelpoisuus toimia opettajana. Jos laillistettua opettajaa ei ole saatavana, vuoden määräajaksi voidaan valita muukin henkilö. (Uutisia Akavan jäsenliitoista 2011)

Opetusalan Ammattijärjestö OAJ:n mielestä myös Suomen pitäisi suojata opettajan ammattinimike turvaamaan opetuksen laatua ja takaamaan kasvatus- ja koulutuspalveluiden yhdenvertaisuutta koko maan alueella. Opettajan ammattinimikkeen suojaaminen kasvattaisi myös luottamusta opetukseen vanhempien näkökulmasta, kun opettajan nimikkeestä näkisi suoraan tämän pätevyyden tai kelpoisuuden työhönsä. Rekisteri helpottaisi myös uusien opettajien rekrytoinnissa, sillä siitä voisi suoraan tarkistaa opettajan kelpoisuuden. Rekisteri auttaisi myös opettajien koulutustarpeen arvioinnissa (Luukkainen 2011). Myös Opetushallituksen pääjohtaja Timo Lankinen (9.9.2010 Yle) on sitä mieltä, että opettajarekisteriä tarvittaisiin turvaamaan opetuksen laadun taso jatkossakin. (Uutisia Akavan jäsenliitoista 2011).

Sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista on säädetty lailla (272/2005)³⁸, jossa on lueteltu ne ammatit, joissa on lain vaatimat kelpoisuuskriteerit. Näitä tehtäviä ovat sosiaalityöntekijä, sosiaaliasiamies, lastenvalvoja, sosiaaliohjaaja, lastentarhanopettaja, lähihoitaja, sosiaalihuollon erityistyöntekijä, sosiaalihuollon johtotehtävät. Jos sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön tehtävään ei saada henkilöä, jolla on säädetty kelpoisuus, tehtävään voidaan ottaa enintään vuodeksi henkilö, jolla suoritettujen opintojen perusteella on riittävät edellytykset tehtävän hoitamiseen (12§). Laissa on määritelty myös, milloin, miten, millä perustein ja kenen kohdalla voidaan lain kelpoisuusehdoista tehdä poikkeuksia ja kuinka pitkäksi aikaa. Laki tosin ei vaadi erillistä ammattirekisteriä pidettäväksi näistä ammattihenkilöistä. (FINLEX 2011).

³⁸ Laki sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 272/2005

6 REKISTERIN TEHTÄVÄ

Tässä luvussa tarkastelen rekisterin tehtävää ja sen vaikuttavuutta alaan ja palvelun laatuun. Tarkastelen edellisen luvun aineiston pohjalta, miksi rekisteriä ylipäänsä tarvitaan. Pohdin myös viranomaisten ylläpitämän rekisterijärjestelmän ja valvontaelimen mahdollista vaikutusta alan kehittämiseen ja kehittymiseen. Tässä luvussa tuon esille niinikään asiakasjärjestöjen edunvalvontaroolin merkityksen ja miten se voidaan taata myös mahdollisessa uudessa elimessä. Tässä luvussa pohdin lisäksi, mitkä ovat koulutusrekisterien ja ammatinharjoittamisrekisterien erot käytännön tasolla ja miten tulkkauksen laadunvalvonta voisi toteutua.

Työn tilaajan Kuurojen Liitto ry pitää tärkeänä, että tulevaisuudessa sekä asiakkaalla, palvelun tuottajalla että palvelun ostajalla/maksajalla on mahdollisuus tarkistaa tulkin pätevyys. Erityisen tärkeänä asiakkaat pitävät tulkkien eettisiä sääntöjä ja tulkkien sitoutumista niiden noudattamiseen. Sitoutumisen toteutumista käytännössä valvomaan tarvitaan kuitenkin jokin elin. Tulkkirekisterin tarkoituksena on turvata asiakkaille yhtenäinen, riittävän laadukas palvelu, jossa noudatetaan ammattieettisiä sääntöjä. (Tulkkitoiminnan yhteistyöryhmä 2009).

Tulkkien rekisteröinnin yhtenä tarkoituksena on myös turvata vain viranomaisten hyväksymien oppilaitosten ja koulutusohjelmien tulkkikoulutuksen suorittaneiden henkilöiden toimiminen tulkkeina. Rekisterin säännöillä luodaan yhtenäiset kriteerit sille, millaisella koulutuksella voi toimia tulkkina viittomakielisille, kuurosokeille ja kuuroutuneille, tai puhuttujen kielten tulkkeina. Tulkkautaitojen lisäksi koulutuksella on haluttu turvata tulkkien ammattieettinen osaaminen aivan alusta lähtien. (Tulkkitoiminnan yhteistyöryhmä 2009).

Kuten aiemmin on jo mainittu, tulkin ammattinimikettä ei ole suojattu ja siksi muodollisen koulutuksen tarkeys korostuu entisestään. Tärkeää on myös auktorisoinnin vaikutus tulkin työn statuksen nostamisessa, mikä nousee selvästi esille esimerkiksi Ison-Britannian rekisteröinti- ja auktorisointijärjestelmän kuvauksissa ja perusteluissa. Nykyisessä tulkkirekisterissämme on myös muita kuin viittomakielen tulkkveja: kuuroutuneiden viitotun puheen tulkit, lukuisilla kuurosokeiden eri menetelmillä tulkkavat

tulkit sekä kirjoitustulkit. Näiden menetelmien koulutus on tällä hetkellä joko osa ammattikorkeakoulututkintoa, alempi kuin ammattikorkeakoulututkinto, tai se ei sisälly viittomakielen tulkin tutkintoon (esim. kirjoitustulkkaus). Tämän vuoksi kriteerien määrittely ja auktorisointijärjestelmän luominen myös näiden menetelmien tulkkauksen osalta on tehtävä huolellisesti. (Tulkkitoiminnan yhteistyöryhmä, 2009).

Suomen Viittomakielen Tulkit ry (SVT) on ammatilliseen edunvalvontaan keskittynyt yhdistys. Sen jäsenyys ei kuitenkaan ole pakollista eivätkä kaikki tulkkina toimivat ole liittyneet jäseniksi (Tulkkitoiminnan yhteistyöryhmä, 2009). SVT ei valvo jäsenistönsä toimintaa eikä se ole asettanut rekisteröitymistä kriteeriksi jäsenyydelle, toisin kuin monet edellä tarkastelluista auktorisointimalleista eri maissa. Useimmissa tarkastelluissa ulkomaisissa, ja kotimaisissa muiden alojen rekistereissäkin, auktorisoinnin edellytyksenä on ammattiliiton jäsenyys tai vähintäänkin ammattiliittoon liittymiseen kannustaminen. Ammattiliittoon kuulumisen ja aktiivisen osallistumisen katsotaan näissä maissa edistävän tulkkien alaan liittyvän tuntemuksen syvenemistä sekä ammattitaidon ylläpitoa säännöllisellä kouluttautumisella ja täten edistävän myös alaa ja tulkkauksen laatua. (ASLI 2011; RID 2011).

Auktorisointi ja rekisteröinti eivät palvele vain asiakkaita ja palvelun maksajia. Siitä on hyötyä myös tulkeille itselleen. Se kannustaa (ja pakottaa) ammatilliseen itsensä kehittämiseen jatkuvalla periaatteella. Kun ammattikunnan ammatillisuus ja taidot kehittyvät, ja työnantajat mahdollisesti luovat jonkinlaisia palkitsemisjärjestelmiä lisäkannustimiksi, kaikki voittavat: tulkkauksen laatu nousee, mikä vaikuttaa ammattikunnan itsetunnon terveeseen kohoamiseen, mikä puolestaan tukee asiakkaiden kasvavaa luottamusta tulkkien ammattitaitoon ja laadukkaaseen työhön. Ne työnantajat, joilla on parhaat tulkit palveluksessaan, voivat aidosti mainostaa yritystään laatusanoin. Tässä vain muutama seikka, miten yksittäiset tulkit sekä koko tulkkien ammattikunta voi nostaa profiiliaan ammatillisina ja alansa vahvoina osaajina ja tehdä selkeän pesäeron ”harrastelijoihin”. Suuren yleisön tietoisuus tulkin ammatista kasvaisi myös hiljalleen ja ”helppo työ, hyvä palkka, kuka vaan pystyy tuohon” – asenne muuttuisi ja alan arvostus lisääntyisi.

Yhdysvalloissa on talven 2010/2011 aikana herätelty keskusteltua siitä, tulisiko yksittäisten tulkkien lisäksi myös tulkkauspalvelua tuottavat yritykset ja välitykset auktori-

soida. Auktorisoinnin kautta myös niiden palvelun laatua voitaisiin valvoa virallisesti sekä sitouttaa niitä yrityksinä samoihin ammattieettisiin sääntöihin kuin yksittäisiä tulkkeja. Keskustelua on herätellyt nimenomaan tulkkiyhteisö itse. Taustalla on huoli siitä, sitoutuvatko tulkkaukspalvelua tuottavat yritykset todella samoihin päämääriin, tavoitteisiin ja sääntöihin, joilla taataan palvelun laatu ja turvataan asiakkaiden oikeuksia ja oikeusturvaa. (Feyne, 2011)

6.1 Tulkkien pätevyysvaatimukset

Suomessa ei ole tällä hetkellä olemassa yleispäteviä tarkkoja, virallisia määritelmiä siitä, millainen on pätevä tulkki. Viranomaisten ylläpitämä tulkkirekisteri edellyttää kuitenkin selkeät kriteerit tulkin kelpoisuudelle. Kriteerien määrittelyn valmistelutyössä tuleekin selvittää, millaisia kriteereitä esimerkiksi muissa maissa on käytössä. Tässä työssä tuodaan niistä joitakin esille.

Edellä esitellyissä malleissa pätevyydelle on asetettu hyvin samankaltaisia kriteereitä ja kuvauksia. Koulutus alalle, laaja yleistieto, syväallinen alan tuntemus, tulkkauksen vahva osaaminen, kielitaito molemmissa/kaikissa työkielissä vahva, eettinen osaaminen erittäin vahvaa, tärkeimpiä mainitakseni. Monissa on pätevyyteen ja auktorisointiin liittyvänä vaatimuksena, tai osana tutkinnon voimassa- tai ylläpitoa, jatkuva itsensä kouluttaminen alaan liittyvissä asioissa. Tämä henkilökohtainen kehittäminen ja –kehittyminen tulee myös todentaa säännöllisin väliajoin.

Nykyisessä suomalaisessa käytännössä asiakkaat pitävät tulkkirekisteriä takeena tulkin pätevydestä, sillä siihen päästäkseen on pitänyt suorittaa tietyt opinnot ja rekisterikoe. Ammattieettiset säännöt ja rekisteri liittyvät toisiinsa hyvin vahvasti, ei ole toista ilman toista. Tulkkikoulutus ja rekisteri sekä ammattisäännöt muodostavat vahvan perustan ammatille. Koulutuksessa varmistetaan ammattieettinen osaaminen, mutta kun siirrytään työelämään, tarvitaan jokin elin valvomaan ammattietiikkaa ja sen noudattamista työssä olevien tulkkien osalta. Tällä hetkellä työn laadun valvonta on paljolti tulkkien itsensä tai heidän työnantajansa vastuulla. Mutta se ei tunnu riittä-

vän. Asiakkailta tulevan palautteen pohjalta tulkkien taidoissa tuntuu tapahtuneen notkahdus viimeisten vuosien ajan. Tarvitaan selkeästi hyvin suunniteltu ja toteutettu järjestelmä, jota ylläpitää ja valvoo jokin alan ulkopuolinen taho, mutta jossa myös asiakkaiden ja tulkkien edustus on osana järjestelmän rakennetta.

Antaako nelivuotinen ammattikorkeakoulututkinto riittävän pätevyyden ja pohjan nuorille tulkeille siirtyä työelämään? Vai pitäisikö rekisterikoejärjestelmän olla asteittaisen pätevyyden myöntäminen – taitotasoon perustuva tutkinto, jossa myönnetään aloittelevalle tulkeille esimerkiksiyleistulkin status ja määritellään ne tilanteet, joissa yleistulkin kyvyillä tulee pystyä tulkkaamaan? Yleistulkin tasolta edettäisiin esimerkiksi ammattitulkin tasolle, ja siitä kolmannelle tasolle esim. asiantuntijatulkiksi ja erikoistuneen tulkin taito- ja pätevyystasolle. Tällaiset taitotasojen ja niihin liittyvien pätevyyksien määrittelyt tulkeille ja kääntäjille on useimmissa edellisessä luvussa esitellyillä auktorisointi- ja rekisterimalleilla, esimerkiksi Isossa-Britanniassa ja USA:ssa (ASLI 2011; NRCPD 2011; RID 2011).

Yhtenä pätevyyskriteerinä tulisi olla tietty vähimmäiskielitaitotason määrittely. Tätä varten pitäisi luoda viittomakielen taitotasoluokitus Opetushallituksen yleisiin kielitutkintoihin. Selvitystyö tästä on käynnistynyt vuonna 2010 ja kokeet saadaan käyttöön aikaisintaan vuonna 2013 (OM mietintö 2011, s. 34). Taitotasojen avulla pystytään luomaan ne kriteerit, jotka vähintään tulee täytyä tulkin edetessä tasolta toiselle. Tämä olisi yksi osa yhtenäisen laatu järjestelmän kriteeristössä, jota varten olisi myös mittarit, joilla laatua voitaisiin mitata.

Pätevyyksiä määriteltäessä on muistettava, että tulkit ovat hyvinkin heterogeeninen ryhmä sekä taidoiltaan, tiedoiltaan että tulkkaus alaltaan. Puhuttujen kielten ja viitottujen kielten tulkkien lisäksi alalla toimivat myös kirjoitustulkit, puhevammaisten tulkit ja kuurosokeiden eri menetelmillä tulkkaavat tulkit. Miten näiden muiden kuin kielten tulkkien osalta rakennetaan auktorisointimenetelmät? Toimivatko näyttökokeet tai AHOT³⁹-menettely heidän osaltaan paremmin, kuten esimerkiksi asioimistulkeilla tällä hetkellä? Miten mahdollisessa uudessa järjestelmässä huomioitaisiin nykyiset rekisterissä olevat tulkit ja varmistettaisiin niiden tulkkien pätevyys, joilla ei ole nykyisen

³⁹ AHOT = aiemmin hankitun osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen

tasoista tulkkikoulutusta ja jotka ovat ehkä suorittaneet lyhytkurssin tai yksivuotisen koulutuksen, tai joilla ei ole minkäänlaista tulkin koulutusta? Näyttökokein vai AHOT-menettelyllä ja näyttökokeella?

Kun pätevyysvaatimuksia tai kelpoisuutta ryhdytään määrittelemään, on tärkeää miettiä myös, kuka tai ketkä määrittelevät pätevyyskriteerit. Kun kriteereitä aletaan pohtia, on myös olennaista miettiä, kuka tai ketkä myöhemmin arvioivat tulkkien pätevyyttä sekä millainen rekisteri- ja/tai auktorisointimalli on käytössä, millaisia mittareita arvioinnissa käytetään, ja kuinka usein arviointi tullaan tekemään. Yhteistyö kuurojen yhteisön kanssa on avainasemassa. Kaikella tällä luodaan asiakaskunnassa luottamusta tulkkaukspalveluun ja mahdollisuuteen olla vaikuttamassa siihen, millaista tulkkausta ja tulkkipalvelua tarvitaan. Palautetaan eräällä tavalla portinvartijan asema takaisin kuurojen yhteisölle, josta tulkkaukspalvelun luominen ja kehittäminen on kaikissa yhteiskunnissa lähtenyt ja josta tulkit ovat ammatillistumisen myötä etääntyneet jo liian kauas.

6.2 Ammattietiikka rekisterin näkökulmasta

Ammattietiikka on olennainen osa tulkkien ammattirekistereitä. Kaikkiin luvussa 5 esiteltujen rekisteri- ja auktorisointimallien rakenteisiin kuului osana ammattieettiset säännöt ja vaatimus niihin sitoutumisesta. Ammattietiikka on profession yksi tärkeimpiä elementtejä. Koska tulkkien ammattikunnan pyrkimyksenä on saada tunnustettu asema professiona, ammattietiikka ja sen noudattaminen toimivat luottamuksen taakeena ja mittarina ammattia kohtaan. Asiakkaat ovat tietoisia tulkkien ammattieettisistä säännöistä ja kokevat niiden tuovan tietyn turvan siitä, ettei kuka vain voi toimia tulkkina. Ammattietiikan ohella tärkeimpinä taitoina ovat tietysti kieli- ja tulkkaustaito. Asiakkaat käyttävät tulkkeja erittäin henkilökohtaisissa ja arkaluontoisissakin tilanteissa, jolloin heidän on voitava luottaa tulkkien vahvaan ammatillisuuteen ja kielitaitoon ja siihen, että he saavat aina vähintäänkin hyvää ja laadukasta tulkkausta.

Mutta tulkeillekin sattuu vahinkoja tai ”työtapaturmia” ja arvostelukyky voi pettää. Miten puututaan tilanteisiin, joissa tulkki on rikkonut vaitiolovelvollisuuttaan? Vakavim-

mat tapaukset voidaan hoitaa viime kädessä oikeusteitse, mutta miten lievempiin tapauksiin puututaan? Miten puututaan tilanteeseen, jossa tulkki toistuvasti ottaa vastaan liian vaativia tehtäviä taitoihinsa nähden tai niitä hänelle määrätään, vaikka hän yrittäisi perustellen kieltäytyä niistä? Miten varmistetaan ammattieettisyyden ja laadun toteutuminen käytännössä? Työnantajalla on toki velvollisuus puuttua asiaan tilanteissa, joissa hänen alaisensa on toiminut ammattieettisten sääntöjen vastaisesti, mutta asiakkaat tarvitsevat myös puolueettoman tahon valvomaan ja puuttumaan tapauksiin, joissa he kokevat, ettei työnantajan puuttuminen tilanteeseen ole riittävä ja heidän oikeuksiensa valvonta näissä tilanteissa kaipaa muutakin tahoa mukaan selvittämään asiaa.

Tulkikoulutuksen kehittymisen ja palveluntuottaja-malliin siirtymisen myötä moni asia on parantunut: tulkillä on nyt työnantaja, joka valvoo tulkkiensa ammatillisuutta ja eettisyyttä. Pääasiallisesti tulkit toimivat ammattieettisesti ja noudattavat ammattisääntöjä. Palveluntuottajille työnantajina rekisteristä ja auktorisoinnista olisi hyötyä työntekijöiden rekrytoinnissa. Työnantaja voisi nähdä rekisteriotteesta kunkin työnhakijan pätevyystason ja sen, että tulkki on kaikin puolin koulutuksen ja muiden kriteerien mukaan pätevä. Auktorisoidut tulkit taas olisivat työnantajan näkökulmasta selkeä kilpailuvaltti tulkkauksen laatua ja ammatillisuutta mitattaessa. Jos rekisteri- ja auktorisointijärjestelmään kuuluisi myös elinikäisen oppimisen ja ammatillisen kehittämisen pakollinen osa, työnantajalle tämä olisi tae ammattitaitoisten tulkkien pätevyyden ylläpidosta ja kehittämisestä vakiintuneena osana ammatillisuutta. Mutta tässä myös työnantajien tulee sitoutua omalta osaltaan mahdollistamaan tämän tulkeilleen.

Ongelmana nykyisessä järjestelmässä on ammatillisuuden ja eettisyyden valvonta ja kehittäminen järjestelmällisesti. Pelkkä työnantajan vastuulla oleva työntekijöidensä valvonta ei riitä. Yksi tapa tehostaa tulkkitoiminnan valvontaa on saada se ja rekisteröinti viranomaisten vastuulle ja luoda järjestelmä, jolla voidaan seurata ja arvioida tulkkeina toimivien työn laatua, ammatillisuutta ja eettisyyttä säännöllisesti, luoda palautejärjestelmä asiakkaille sekä tehdä tutkimusta ja saada työn kehittämisen tueksi tutkittua tietoa.

Ammattieettiset säännöt eivät ole muuttumattomia. Niitä tulee päivittää ja tarkistaa aika ajoin muuttuvien tilanteiden ja aikojen mukana. Syksyllä 2010 tapahtunut tulk-

kauspalvelujen siirto Kelalle on yksi esimerkki tilanteesta, jossa tulisi pystyä reagoimaan alalla tapahtuvaan muutokseen. Tulkkauspalvelun yksityistäminen ja yrittäjyyden mukaantulo tuo tilanteeseen uutta näkökulmaa ja tarvetta tarkastella etiikkaa ja ammattisääntöjä tässäkin valossa. Tässäkin muutostilanteessa olisi luonnollista tarkastella tämänhetkisiä sääntöjä ja päivittää niitä tarpeen mukaan.

Tulkkien ammattieettisten sääntöjen ja rekisterin/auktorisoinnin yhteys tulee määritellä selkeästi, kuten edellä esitellyissä ulkomaisissa malleissa on kaikissa tehty. Rekisteriin hyväksymisen ehtona tuleekin olla tulkin sitoutuminen ammattieettisten sääntöjen noudattamiseen. Tulkkien ammattieettinen lautakunta ja sille annetut riittävät toimivaltuudet takaisivat osaltaan alan ammatillisuuden valvontaa ja kehittämistä, ja siten myös asiakkaiden luottamus tulkkien kaikinpuoliseen ammatillisuuteen vahvistuisi. Tästä tarkemmin kohdassa 7.4. ”Tulkkauksen ja tulkkien valvonta”.

7 VAIHTOEHTOISIA MALLEJA TULKKIEN AUKTORISOINNIKSII

Luvuissa 5 ja 6 esiteltiin erilaisia rekisteri- ja auktorisointimalleja muista maista sekä Suomessa eri ammateissa. Moni näistä esitellyistä malleista sisälsi elementtejä, jotka voitaisiin ottaa käyttöön myös Suomessa ja tulkkien auktorisoinnissa ja rekisteröinnissä. Koska Suomi on pieni maa, järkevin ratkaisu on luoda järjestelmä, joka kattaa sekä puhuttujen että viitottujen kielten tulkit, sekä kääntäjät. Viittomakielialalle on vasta hiljalleen syntymässä koulutettujen viittomakielisten kääntäjien ammattikunta, mutta heitäkin on jo, joten tämäkin ammattiryhmä tulee huomioida järjestelmää luotaessa.

Tässä luvussa tuon esille miksi rekisteri- ja/tai auktorisointijärjestelmää tarvitaan, mikä on sen tehtävä ja rooli alla. Tässä luvussa tuon esille myös ammattisäännösten ja etiikan roolin ja merkityksen asiakkaille ja tulkeille. Yhtenä tärkeänä perusteluna tässä luvussa on myös tulkkauksen ja sen laadun valvonta ja kenen se tulisi tehdä ja miksi. Tulkin ammattinimikkeen suojaaminen on yksi tie ja vaihtoehto rekisterin luomiselle ja sen kotipesän löytymiselle jonkin hallintoviranomaisen luota. Rekisteriin liittyy myös vankasti se, mitä tietoja rekisterissä saa ja tulee olla sekä kuinka ko. tietoja käytetään jatkossa.

Kaarina Hietasen (2005) väitöskirja käsittelee kääntäjien auktorisointia, mutta hänen pohdintansa ja työnsä ehdotus sisälsi yhteisen auktorisointimallin kääntäjille ja tulkeille. Hietasen mielestä ammattitaidon tutkiminen tulisi erottaa virallisesta auktorisoinnista ja tarvittaessa hajauttaa ne eri viranomaisiin (Hietanen 2005, 255). Hietasen mallin mukaan tulkit voisivat osoittaa ammattitaitonsa korkeakoulututkinnolla käännös- ja tulkkaustieteessä, ammattikorkeakoulututkinnolla viittomakielen tulkkauksessa, asioimistulkin ammattitutkinnolla, (uudella, tulossa olevalla) oikeustulkin erikoisammattitutkinnolla (Hietanen 2005, 257) sekä tähän listaan voitaneen lisätä myös uusi, syksyllä 2011 alkamassa oleva asioimistulkin ammattikorkeakoulututkinto. Hänen mallissaan näistä edellä mainituista tutkinnoista erillään toimisi auktorisointielin, joka myöntäisi auktorisoinnin. Tämä elin toimisi joko Patentti- ja rekisterihallituksessa, oikeusministeriössä tai sisäasiainministeriössä.

Auktorisoidun tulkin oikeudet myönnettäisiin 5 vuoden määräajaksi kerrallaan. Tämä elin auktorisoisi myös viittomakielen tulkit (Hietanen 2005, 257).

Auktorisointielin myös valvoisi tulkkien toimintaa ja ylläpitäisi jatkuvasti päivitettävää rekisteriä henkilöistä, joilla on voimassa oleva auktorisointi. Tärkeätä Hietasen mielestä olisi sisällyttää säädökset kääntäjien ja tulkkien auktorisoinnista samaan lakiin ja että sama viranomainen vastaisi molempien ammattiryhmien auktorisoinnista. Auktorisointiin olisi sidottu viranomaisen antamat käytännesäännöt eli viranomaisohjeet. Hietanen ehdottaa myös tulkkien ja kääntäjien auktorisoinnin ”sisällyttämistä samaan lakiin, koska oikeudelliset aspektit ovat kummassakin toimenkuvassa samat.” (Hietanen 2005, 257-259).

Gun-Viol Vik-Tuovinen (2006) on väitöskirjassaan tutkinut tulkkauksen ammatillisuuden eri asteilla. Hän tuo esille muun muassa eri ammatillisuuden kehityksen tasot ja niiden määritelmät. Näitä määritelmiä löytyy muutama, mutta ne ovat hyvin samantapaisia. Niissä on ammatillisuuden kehityksen tasoja noviisiista asiantuntijaan/eksperttiin, mutta tasojen määrä näiden välillä vaihtelee yhteensä viidestä seitsemään erilaista tasoa. Vik-Tuovinen (2006) myös toteaa joidenkin määritelmien mukaan asiantuntijuuden asteelle pääsemisen vaativan vähintään kuudesta kymmeneen vuotta ammatinharjoittamista, ja vielä useamman vuoden työkokemusta esimerkiksi konferenssitulkkaus ”grand master”in tason saavuttamisen. (Vik-Tuovinen 2006, 127-130).

Ehdotuksessaan kääntäjien ja tulkkien auktorisointimalliksi Hietanen (2005) ei ota erikseen kantaa siihen, tulisiko siihen sisällyttää myös jatkuvaa ammatillista koulutusta koskeva järjestelmä. Mielestäni sen on hyvä ja perusteltua olla mukana tällaisessa mallissa, varmistamassa tulkkien ammattitaidon pysymistä ajantasalla. Se antaa myös tulkeille mahdollisuuden tuoda paremmin esille osaamistaan ja osaamisen edelleen kehittämistä, kun siihen on velvoite, johon on myös varattava aikaa. Kaikinpuolinen itsensä jatkuva ammatillinen kehittäminen luo tulkeille myös positiivista kilpailua tulkkauslaadussa, ja viime kädessä paremmista työpaikoista ja palkasta. Tämä edellyttää myös tulkkien työnantajien mukaantuloa luomalla jonkinlaisia palkkio- tai palkitsemisjärjestelmiä, joilla kannustaa ja tukea työntekijöitä kehittämään itseään. Myös Kelan tulisi huomioida kilpailuskriteerien määrittelyssä

tulkkien pätevyudet auktorisointitason mukaan. Näin Kela käytännössä panostaisi tulkkauksen laadun parantamiseen.

Jos ja kun tulkkien auktorisointijärjestelmän suunnittelu- ja valmistelutyöt lähtevät käyntiin, olisi tärkeää olla yhteydessä sekä tulkkien auktorisointielimiin että asiakasjärjestöihin niissä maissa, joissa tällainen vastaava rekisterijärjestelmä jo on olemassa, ja saada myös asiakkaiden näkökulma sen toimivuudesta ja vaikutuksesta muun muassa tulkkauksen laatuun. Tulkkauksen laadun arviointiin tarvitaan myös yhtenäinen arviointikriteeristö sekä – järjestelmä. Osana auktorisointijärjestelmää tulee miettiä myös, miten palaute- ja valitusjärjestelmä suunnitellaan sekä laatia ohjeistus palautteen käsittelystä ja sen hyödyntämisestä tulkkauksen laadun kehittämisessä ja valvomisessa. Asiakkailla tulee olla mahdollisuus tehdä selvityspyyntöjä sekä valituksia tulkeista ja toiminnasta, jotka ovat kokeneet olleen tulkin ammattisääntöjen vastaisia tai asiakkaan oikeuksia rikkovia.

Tulkkirekisterimallit on luotu erityisesti viittomakielen tulkkeja ajatellen ja viittomakielen tulkkauksen perusteista lähtien, mutta mallit todennäköisesti soveltuvat tai ovat sovellettavissa myös muille tulkeille. Molempiin ehdottamiini malleihin tulisi mielestäni liittää myös tulkkauksen ja välityspalvelua tuottavien yritysten auktorisointi turvaamaan alan palvelun kattava valvonta ja kehittäminen. Varsinkin viittomakielen tulkkauksen alalla tähän olisi tarvetta, jotta asiakkaiden kielellisten oikeuksien ja yksilöllisten tarpeiden huomioimisen toteutuminen turvattaisiin kaikilla tasoilla ja kaikissa vaiheissa palveluntuotantoa.

7.1 Tulkkirekisterikokeet

Mitä rekisterikokeella halutaan mitata? Tulkkitoiminnan yhteistyöryhmässä on pohdittu muun muassa, onko tulkkaukstaitea ja ammattietiikan hallintaa mittaava koe välttämätön vai riittääkö tietäntasoinen koulutus tai tutkinto kriteeriksi rekisteriin pääsemiselle? Jos tulkin ammattinimike halutaan suojatuksi nimikkeeksi, yhteistyö puhuttujen kielten tulkkien kanssa on tärkeää. Halutaanko mahdollisella uudella järjestelmällä tuoda ”uusi maailmanjärjestys” tulkkausalalle ja sitoa auktorisointi ammatinharjoittamisen lupaan? Halutaanko varmistaa, että vain koulutetut ja

auktorisoidut tulkit saavat toimia tulkkeina jatkossa vai halutaanko vain suojata nimike, mutta jättää mahdollisuus edelleenkin myös muille toimia tulkkeina, mutta ilman mahdollisuutta käyttää tulkki -nimikettä?

Tulkkitoiminnan yhteistyöryhmä on antanut koulutukselle valtuudet järjestää tulkkirekisterikokeet. Kokeiden rakenne on yhdenmukainen, samoin arviointi. Tietyntyyppisenä yleisenä arvioinnin ongelmana, ei siis pelkää tulkkirekisterikokeiden ongelmana, voidaan pitää sitä, että opettajat arvioivat omia opiskelijoitaan, jolloin he eivät ehkä pysty täysin ”uusin silmin” näkemään ja arvioimaan opiskelijansa suoritusta. Kyse ei ole suosimisesta tai automaattisista ennakkokäsityksistä opettajan puolelta, vaan inhimillisyydestä: kun opettaa samoja oppilaita neljä vuotta, ”näkee” helposti suorituksessa sen kehityksen kaaren, jonka opiskelija on opintojensa aikana käynyt.

Muun muassa tästä syystä alalle olisi saatava yhden viranomaisen ylläpitämä auktorisointijärjestelmä, jolloin kaikki auktorisoinnin suorittaneet arvioidaan samoin kriteerein, samoja tutkintomateriaaleja käyttäen, ja arvioijat ovat pääsääntöisesti samat. Tällöin voidaan myös luoda alalle yhtenäisiä laatustandardeja. Tällainen malli on jo esimerkiksi Isossa-Britanniassa. (ASLI 2011, Signature 2011).

Auktorisointi-/rekisteritutkinnon rakenteen ja tutkinnon suunnittelu tulisi tehdä laajapohjaisessa yhteistyössä alan toimijoiden kanssa. Tutkinnon rakenteeseen olennaisesti vaikuttavia seikkoja ovat:

- 1) onko auktorisointi-/rekisteritutkinto kertaluonteinen suoritus vai määräajoin uusittava,
- 2) sidotaanko siihen ammattieettisten sääntöjen noudattamiseen sitoutumisen lisäksi muita velvoitteita, esimerkiksi ammattitaidon ylläpitoon ja päivittämiseen jokin järjestelmä.

Jos rakenne on taitotasoihin pohjautuva,

- 3) miten edetään tasolta toiselle ja
- 4) onko mahdollista jollakin kriteerillä hypätä suoraan esimerkiksi ylimmälle tasolle.

Tutkintorakenteeseen liittyen tulee pohtia myös,

- 5) mitkä ovat ne osiot, joista tutkinto koostuu. Tässä yhteydessä tulisi keskustella
- 6) tutkinnossa arvioitavista ominaisuuksista tai taidoista, ja
- 7) niiden arvioinnista. Kun arvioitavat seikat ovat selvillä, on tärkeää
- 8) määritellä niiden arviointikriteerit sekä kunkin osion painotus tutkinnossa.

On myös pohdittava, missä vaiheessa rekisterikoe suoritettaisiin – osana koulutusta kuten nyt vai koulutuksen jälkeen, kun kaikki opinnot on suoritettu? Miten tarkistetaan pitkään alalta pois olleiden tulkkien, jotka haluavat palata tulkin työhön esim. äityisloman tai opintovapaan jälkeen, ovatko heidän taitonsa vielä sillä tasolla, että suora työelämään paluu onnistuu vai luodaanko tällaisia tapauksia varten oma erillinen järjestelmänsä: näyttökoe vai koko rekisterikokeen uusiminen? Mitkä ovat tutkintoon hakijan pääsyedellytykset? Kaikki nämä kysymykset liittyvät vahvasti nykyisen tulkikunnan heterogeenisyyteen koulutuksen ja kokemuksen osalta. Tähän liittyy osaltaan myös se, miten nykyisin rekisterissä olevat tulkit liitetään tai siirretään mahdolliseen uuteen rekisteriin. Vaaditaanko heiltä näyttökoe tai muu vastaava vai riittääkö pelkkä ilmoitus tai kirjallinen hakemus siirrosta uuteen rekisteriin? Kuinka pitkä siirtymäaika on?

Tutkinnon rakenteeseen ja järjestämiseen vaikuttaa, järjestetäänkö tutkinto vain kerran tai kaksi vuodessa vai onko sen järjestäminen aina tarpeen mukaan useamminkin mahdollista. Tutkinnon ja alan luonteen huomioiden yksilösuorituksina toteutettavat koetilanteet ovat suositeltavimpia, mutta ne vaativat aikaa ja työtä, sekä rahaa. Kanadalaisten tietotekniikkaa hyödyntävä sähköinen järjestelmä on tutustumisen arvoinen, mutta pohtimisen ja vertausten arvoisia ovat myös ns. live-testien hyödyllisyys. Tietotekniikkaa hyödynnetään enemmän tai vähemmän kaikissa esitellyissä auktorisointimalleissa, joten sitä, miten tekniikan hyötykäyttö voidaan maksimoida, tulee pohtia tarkkaan. Samassa tulee miettiä myös tutkinnon maksurakenteen muodostumista. Onko tutkinnolla vain yksi hinta, sama kaikille, vai ovatko eri tulkkausosiot hinnoiteltu erikseen: viittomakielen tulkkaus xxx €, kuurosokeille tulkkaus xxx€, kirjoitustulkkaus xxx€. Jos tulkki haluaa suorittaa auktorisoinnin esimerkiksi kahdessa tai kolmessa tulkkausosiossa, maksaako hän kaikista erikseen vai vain yhdestä, kalleimmasta?

Esitellyissä ulkomaisissa malleissa tutkintolautakunnat koostuivat tulkkausalan vahvoista ammattilaisista, kieliyhteisön natiiveista kielenkäyttäjistä, kielen ammattilaisista ja tutkijoista, sekä tutkintoviranomaisen tai tutkinnon järjestävän tahon edustajista. Tulisiko tutkintolautakunnan jäsenyys olla määräaikainen, esim. 5 vuotta, vai toistaiseksi voimassa oleva? Mitkä ovat vaihtuvuuden vs. pysyvyyden edut ja haitat?

Auktorisoinnin tunnustamisen toteuttaminen – saavatko auktorisoidut tulkit auktorisointikortin? Ja jos tasoja on useampi kuin yksi, tulisiko eri tasoille erilaiset tai eriväriset kortit? Vai tulisiko olemaan tulkkien nimineula, jossa näkyy tulkin auktorisointistatus? Isossa-Britanniassa auktorisoidut tulkit saavat auktorisointikortin, jotka on värikoodattu auktorisointitason mukaisesti eri värisiksi. Tämä on yksi tapa ratkaista asia. Toisaalta näkyvissä oleva nimineula kertoisi kaikille heti tulkin auktorisointitason ja sen, mille pätevyystasolle hän sillä hetkellä sijoittuu.

7.2 Tulkkauksen ja tulkkien valvonta

Luvussa 5 esitellyissä auktorisointimalleissa useimmissa on jonkinlainen valvonta- ja valitusjärjestelmä osana järjestelmää. Mikä on tällaisen valvontaelimen tehtävä ja valta? Tulkkauksen laadun ja eettisyyden valvontaan tarvitaan viranomaisten ylläpitämä tai viranomaisen luvalla toimiva elin, jolla on valta puuttua ongelmatilanteisiin ja jolla on selkeästi määritelty sanktio-oikeus. Asiakaskunta kokee tärkeäksi, että myös heillä itsellään on mahdollisuus olla valvomassa tulkkien pätevyyttä ja toiminnan kehittämistä. Näin he voivat varmistaa asiakkaiden tarpeiden huomioimisen ja kuulluksi tulemisen palvelun suunnittelussa, toteutuksessa ja valvonnassa. Kokemus siitä, että on valta ja mahdollisuus vaikuttaa tulkkauspalvelun ja tulkkauksen laatuun ja sen kehittämiseen siihen suuntaan, kuin siihen on tarvetta kentällä, on olennaisen tärkeä. Se on myös YK:n uuden vammaisten ihmisoikeussopimuksen mukaista, jossa korostetaan vammaisten osallistamista kaikkeen heihin liittyvien ja vaikuttavien asioiden tai palveluiden valmisteluun, suunnitteluun, toteuttamiseen ja arvioimiseen. Sopimuksen toinen nimi voisi olla sen neuvottelujen aikana motoksi muodostunut vammaisliikkeen

slogan: "Nothing about us without us!" Myös tulkkien ja tulkkauksen laadun sekä eettisyyden seurantaan osallistuminen kuuluu osana tähän vaatimukseen.

Jos valvontaelimellä on valtaa puuttua ongelmiin ja määrätä sanktioita, jopa rekisteristä erottamista, kuten joillain edellä esitellyistä rekisterimalleista on, sillä on tietynlainen pelotearvo jo sinällään. Jos rekisterissä olo on tulkkina toimimisen edellytys, tällöin ammattieettisiin sääntöihin sitoutuminen sekä mahdollinen rekisterikokeen säännöllinen uusiminen toimii joko keppinä tai porkkanana tulkeille. Kun sekä asiakkaat (niin kuurot kuin kuulevatkin) että tulkit, ovat tietoisia valvontaelimestä, jolla on todellista valtaa puuttua asioihin, se luo asiakkaille turvaa sekä luottamusta ammattikuntaan ja sen ammatilliseen osaamiseen ja osaamisen kehittämiseen.

Jos rekisteriin ja sen toimivaltaan liitetään sanktio-oikeus, tulee määritellä selkeästi, millainen prosessi valituksen tullessa lähtee käyntiin. Miten eritasoisin ongelmiin puututaan, mitkä ovat kriteerit millekin sanktiolle. Eli tulee luoda selkeä rakenne myös valvonnan tälle osa-alueelle. Tähän liittyy myös, miten ja millä perusteilla rekisteristä poistaminen tapahtuu, sekä onko poistaminen määräaikaista vai lopullista, ja millainen on mahdollinen rekisteriin takaisinpääsemisen prosessi.

Millainen tämän valvontaelimen tulisi olla koostumukseltaan? Niin kuin edellä on mainittu, siinä tulee olla mukana asiakasjärjestöjen, tulkkien, koulutuksen, Kelan ja viranomaisten edustus, riippuen siitä, mikä on rekisteriä ylläpitävä hallintoviranomais-taho. Tämän raadin tulee toimia, ei vain rangaistuksia jaellen silloin kun jotain ammattieettisesti arveluttavaa tapahtuu, vaan hyvin ratkaisukeskeisesti ja alaa rakentavasti. Sillä tulee olla selkeästi määritelty tehtävä ja säännöt sekä ohjeet, ja valta määritellä sanktiot. Tapaukset, joissa on rikottu lakia, käsitellään oikeusjärjestelmässä asiaankuuluvalla tavalla, mutta niissä tapauksissa, joissa ei ole rikottu lakia, mutta ammattieettisiä sääntöjä, valvontaelimellä tulee olla mahdollisuus tarvittaessa jopa erottaa tulkki rekisteristä.

7.3 Mitä tietoa tulkkirekisterissä saa olla?

Jos rekisteri on ammatinharjoittamisen määrittelevä lupajärjestelmä, tulee noudattaa laissa määriteltyä rekisterin muotoa (mikäli suojattu ammattinimike saadaan) ja laki määrittelee myös, miten ja mihin tarpeisiin rekisteriä ja siihen sisältyviä tietoja käytetään. Hyvänä esimerkkinä ammattihenkilöidenrekisteristä on Valviran ylläpitämä Terhikki-rekisteri, jossa on tietosuojaan perustuva suljettu osio, joka ei ole avoin kaikille, sekä julkinen osio, josta kuka vain voi tarkistaa terveydenhuoltoalan ammattilaisen pätevyyden toimeensa ja kuulumisen rekisteriin.

Mitä kaikkea tietoa saa henkilötietosuojan puitteissa koota rekistereihin? Jos rekisterin tulisi olla paikka, mistä kuka tahansa voi tarkistaa kuka tulkki on mitenkin pätevä, tulee rekisterin olla tiedoiltaan riittävän kattava, jotta sen tarkoitus toteutuisi. Mutta samalla tulee varmistaa, ettei rekisterissä olevan henkilön tietosuojaa rikota. Rekisteriin koottuja tietoja voidaan käyttää myös tilastoihin, alan kehittämiseen ja valvomiseen.

7.4 Ylläpitäjä

Rekisterille tarvitaan virallinen taho ylläpitäjäksi turvaamaan asiakkaiden kielellisiä ja yhdenvertaisuuden oikeuksia, sekä tulkkien oikeuksia, ja kehittämään alaa aina vain parempaan suuntaan. Tarvittaessa viranomaisvalvojan tulee pystyä myös puuttumaan vaikeimpiin tilanteisiin kovemminkin sanktioilla kuin vain suosituksilla tai nuh-teluilla.

Yhteinen tulkkirekisteri kaikille tulkeille, viittomakielen ja puhuttujen kielten tulkeille, toisi tulkkauksen alalle synergiahyötyä. Tällaiseen yhteisyyöhön on varmasti valmiutta ja halukkuutta. Jos ammatilla olisi virallisen järjestelmän ammatinharjoittamisen lupa, tasa-arvoistaisiko se koko tulkkausalaan ja nostaisiko tulkin ammatin profiilia ja status-ta yleisellä tasolla? Aivan varmasti. Antaisiko se ammattikunnalle yleisön silmissä uskottavuutta ammatillisuuteen, poistaisiko se harhaluuloja siitä, että kuka tahansa kieltä jotenkin osaava voi toimia tulkkina, oli kyseessä sitten mikä tahansa kieli? Toi-

vottavasti. Vieläkin hyvin usein törmää siihen harhakäsitykseen maallikkojen keskuudessa, että kielitaito = tulkkaus- tai käännöstaito.

Uskoisin kaikkien kielten tulkkiin olevan halukkaita yhteistyöhön tässä asiassa. Yhteistyötä puhuttujen ja viitottujen kielten tulkkiin kesken on jo tehty joitakin vuosia ja yhteistyön määrä tulee varmaan jatkossakin lisääntymään tulkkausalaan vahvistavissa ja kehittämissä asioissa.

Tarvitaanko kenties kaksi rekisteriä kielen ja kommunikaatiomenetelmän pohjalta: kielten tulkkiin rekisteri esimerkiksi Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnan alaisuuteen, ja kommunikaatiomenetelmien (puhevammaisten tulkit, kirjoitustulkit, kuurosokeiden tulkit?) tulkkiin rekisteri esimerkiksi Valviran tai OPH:n alaisuuteen? Erillinen oikeustulkkiin rekisteri on tarpeen ja luultavasti ensimmäinen, joka auktorisointimuotona toteutuu, Opetushallituksesta kerrotun tämän hetken tietojen mukaan. Opetushallituksen suunnittelema oikeustulkkiin erikoisammattitutkinto olisi pääsyedellytyksenä siihen, mikä vaatisi kenties erillisen rekisterikokeen. (Aunola/OPH 2011, henkilökohtainen tiedonanto).

7.5 Malli A

Tässä ensimmäisessä mallissa lähtökohtana ja perusteluna on ollut alalla tarvittava taitotasoluokitus tulkeille sekä jatkuvan ammatillisen kehittämisen korostaminen. Seiso-va vesi pilaantuu - ja se ei sovi tulkkauksen alalle eikä tulkeille. Ammatinharjoittamislupaa sitominen rekisteriin ja sen määräaikaista uusiminen, kuten joissain maissa on käytössä (kuvi- o s. 29), on tapa varmistaa tulkkauksen ja tulkkauspalvelun laatua, sekä mahdollistaa keskitetysti jatkuvaa tiedonkeruuta mm. tulkkauksen laadusta ja puutteista, sekä valtakunnallisesti että alueellisesti. Tämän kertyvän tiedon pohjalta voitaisiin tehdä tilastoja sekä vertailla alueellisia eroja ja mahdollisia syitä eroihin. Materiaalista saataisiin hyvää tutkimusaineistoa myös tulkkiin koulutusta ja sen kehittämistä varten, mikä auttaisi myös ammatillisen täydennys- ja lisäkoulutuksen foku- soimisessa, jos materiaalista nousee joitain selkeästi yhteneväisiä ”ongelmia” tai puutteita yleisemminkin koko tulkkaus- alalla. Hankaluutena tässä mallissa on sen

monivaiheisuus ja syklisyys ja sen organisoiminen. Hankaluutena on vielä tällä hetkellä myös viittomakielen ja tulkkauksen osalta taitotasojen määrittelyn puute. Tämän mallin luominen ja käynnistäminen vaatii enemmän, mutta toisaalta siinä satsataan kerralla tulkkauspalvelun kehittämiseen, joka aikaa myöten maksaa itsensä takaisin. Tällä mallilla luodaan vahva pohja tulkkien osaamiselle ja laadunvalvonnalle.

Mallissa A rekisterin ylläpitäjä on (oikeus)ministeriö ja tulkin ammattinimike on suojattu ja auktorisointi on ammatinharjoittamislupa tulkin työhön. Auktorisointitutkinto on neliportainen: kullekin taitotasolle on määritelty, minkä tasoisia tulkkauksia sen tason tulkki voi tehdä. Auktorisointi myönnetään viideksi vuodeksi kerrallaan. Auktorisointitutkinto on nelivaiheinen ja siihen voi hakeutua, kun tulkkikoulutus on suoritettu hyväksyttävästi. Koulutus ei siis automaattisesti anna ammatinharjoittamislupaa, vaan kaikkien (uusien) tulkkien pitää hakea ammatinharjoittamislupa auktorisointilautakunnalta. Uusinta ja auktorisoinnin voimassapito suoritetaan näyttökokeella sekä todistettavissa olevilla ammatillisella lisä- ja jatkokoulutuksella (joihin luetaan alan tapahtumat, kurssit, seminaarit, konferenssit, jne.). Auktorisointiin kuuluisi siis pakollisena osiona ammatillinen jatkokoulutussuunnitelma.

Tasolta seuraavalle siirtyminen ei ole automaattista, vaan niihin voi hakeutua kunkin tason osalta erikseen määriteltyjen kriteerien mukaisesti. Jos auktorisointikokeen suorittaja ei läpäise seuraavalle tasolle auktorisointia, entinen auktorisointi pysyy voimassa alkuperäiseen määräaikaan saakka, jonka jatkoa tai seuraavalle tasolle siirtymistä voi hakea uudestaan tai uusia näyttökokeella entinen tasoauktorisointi.

Auktorisointitutkintoon hakeutumisen edellytykset (nimikkeet suuntaa antavia):

Yleistulkki: Vastavalmistunut tulkki. Uuden tulkin osaamisen tasot määritelty siten, että tavallisimmissa arkipäivän asiointitulkkauksissa taidot riittävät. Nämä taidot tulisi saada vahvoina jo koulutuksessa.

- hyväksyttävästi suoritettu tulkkikoulutus (AMK)
- Kielitaito vähintään tasoa X (Opetushallituksen kielitutkintojen määritelmien mukaan) (tulkkikoulutuksessa saadaan vähintään vaaditun tason kielitaito)

Ammattitulkki: Yleistulkki voi toimia jo myös vaativammissa tehtävissä, kuten opistulkkina sekä hengellisten ja kirkollisten tilaisuuksien tulkkina.

- tulkkikoulutus suoritettu
- kielitaito vähintään luokkaa X (OPH:n kielitutkintojen mukaan)
- työkokemusta kokopäiväisenä (yleistason) tulkkina vähintään kolme vuotta

Asiantuntijatulkki: Erikoistunut tiettyyn alaan (tieteenala, tekniikka, kielet, jne.) tulkkauksessa, esimerkiksi työpaikkatulkkaukseen tai akateemiseen sekä konferenssi- ja seminaaritulkkaukseen, voi toimia näitä taitoja vaativissa tilanteissa.

- tulkkikoulutus
- kielitaito vähintään X (OPH:n kielitutkintojen mukaan)
- Työkokemusta kokopäiväisenä yleistason tulkkina vähintään viisi vuotta
- ylempi AMK-tutkinto (joko YAMK tai EUMASLI) tai jokin muu korkeakoulututkinto suoritettuna, tai jokin muu vahva erityisosaaminen, tms.

Asiantuntijatulkki, erikoistunut tai Asiantuntijatulkki, auktorisoitu on suorittanut lisäksi auktorisointitutkinnon terveydenhuollon tulkkauksesta, oikeustulkkauksesta, tai muusta erityisen vaativasta tulkkauksen osa-alueesta, hänellä on esimerkiksi oikeustieteen perusopinnot suoritettu tai jokin alempi korkeakoulututkinto. Tulkki ylläpitää säännöllisesti tietojaan ja taitojaan kyseisellä ammatin osa-alueella.

(Erillisenä tulkkirekisterinä ja auktorisointina saattaa olla oikeustulkki- ja auktorisointi.)

Auktorisointilautakunta koostuu tulkki-ammattikunnan edustajasta, kielen asiantuntijasta, kieliyhteisön (so. viittomakielisten) edustajasta sekä hallintoviranomaisen eli ylläpitäjän auktorisoinnista ja rekisteristä vastaava virkamies.

Tulkkausosioissa omat rekisteröintireitit myös kirjoitustulkeille ja kuurosokeiden tulkeille. (Puhevammaisten tulkki-ammattikunnan auktorisointi ja rekisteri ehkäpä Valviran alla?).

Testiosiot:

1. Kirjallinen testi, jolla mitataan yleistietämystä tulkkauksen alasta, kielestä ja kulttuurista mutta myös yleistä tietoutta yhteiskunnasta ja sen rakenteista.
2. Kielitaitotesti junioritason jälkeisille tasoille, jolla testataan hakijan kielitaidon kehittymisen tasoa ja vastaako kielitaito vaadittavaa tasoa seuraavilla tasoilla.

3. Tulkkaustaidon testi, jolla arvioidaan tulkkaustaito molemmissa kielissä.
4. Henkilökohtainen kehittämissuunnitelma, jolla seurataan tulkin sitoutumista itsensä ammatilliseen kehittämiseen ja jonka noudattaminen on sidottu auktorisoinnin voimassaolon uusimiseen.

Siirtymävaiheessa näyttökoemahdollisuus niille tulkeille, jotka ovat nykyisessä rekisterissä ja joilla ei ole AMK- tai aiempaa opistotason tms. tulkikoulutusta, mutta heillä on esimerkiksi lyhytmuotoinen koulutus alalle ja runsaasti työkokemusta. He voivat hakeutua joko yleistason tulkin auktorisointikokeeseen tai suoraan asiantuntijatason auktorisointikokeeseen. Koe sisältöineen ja rakenteineen olisi muuten sama kuin kaikille muillekin. Mikäli hakija ei läpäise hakemansa tason koetta, hän voi osallistua tasoa alemman auktorisointikokeeseen. Mikäli siirtymäajan puitteissa tulkki ei hae auktorisointia, hänet poistetaan tulkkirekisteristä eikä hän voi toimia tulkkina.

Auktorisointi myönnetään viideksi (5) vuodeksi kerrallaan, ja voimassaolon uusimiseen on sidottu henkilökohtainen täydentävien ja syventävien opintojen ja itsensä kehittämissuunnitelma sekä sen noudattaminen, ja tulkillä tulee olla vuosittain vähimmäistuntimäärä tulkkaustunteja. Tulkkaustuntien vuosittainen vähimmäismäärä tulee määritellä voimassapitoedellytyksiin näyttonä siitä, että henkilö toimii aktiivisesti tulkkina ja ylläpitää ammatillista taitoaan. Rekisteriin hyväksytyille suositellaan ammattiliiton jäsenyyttä. Auktorisointi voidaan perua tai jättää uusimatta, näihin laaditaan myös tarkoin määritellyt kriteerit ja ohjeet.

Auktorisointitutkinto on pakollinen kaikille ja maksullinen. Tutkinnosta voi yhden osion uusia kerran samalla tutkintomaksulla.

Valvontalautakunta vastaa palautteiden vastaanottamisesta ja käsittelystä sekä palutteen hyödyntämisestä tulkkauksen laadun parantamisessa. Auktorisointiviranomaisen alaisuudessa toimiva valvontalautakunta (tai muu vastaava nimeltään) käsittelee myös valituksia ja selvityspyyntöjä sekä antaa suosituksia ja ratkaisuja eettisesti ja ammatillisesti ongelmallisissa tapauksissa. Valvontalautakunnalla on valta määrätä sanktioita aina muistutuksesta auktorisoinnin peruuttamiseen määräaikaaisesti tai pysyvästi.

7.6 Malli B

Tässä toisessa, kevyemmässä mallissa ylläpitäjä on edelleen viranomaistaho, mutta rekisteröinti on kertaluonteinen. Se ei myöskään sisällä ammatinharjoittamislupaa vaan toimii lähinnä tulkkien rekisteröintitahona sekä eettisten ja muiden tulkkaukspalveluun liittyvien ongelmatilanteiden käsittelijänä, jolla on myös sanktio-oikeus. Kumpankin malliin sisältyy valvova elin, joka käsittelee asiakkailta tulleita selvityspyyntöjä, valituksia, jne. Tämä malli on selkeästi kevyempi ja paljolti samankaltainen kuin nykyinenkin, erona lähinnä se, että se on hallintoviranomaisen ylläpitämä ja sillä on myös mahdollisuus ja valta puuttua valitusten kautta ongelmiin. Toisaalta tässä mallissa tulkkauksen valtakunnallinen tai edes alueellinen laadunvalvonta sen luominen sekä alan kehittäminen ei ole mukana. Tässä mallissa ei ole myöskään velvoitetta tulkeille jatkuvaan ammatilliseen itsensä kehittämiseen.

Mallissa B auktorisoinnista vastaavat viranomaiset (esimerkiksi oikeus- tai sisäasiainministeriö ja Patentti- ja rekisterihallitus) ovat perustaneet yhteisomistuksessa olevan instituution tai ostaneet palvelun joltain auktorisointipalvelun tuottavalta instituutiolta. (Kilpailutuksessa huomioitava erityisen tarkasti kriteereissä, miten määritellään auktorisointipalvelua tuottavalta instituutiolta vaadittavat ominaisuudet, pätevyys ja palvelut sekä niiden valvonta, yms.). Instituutio on yhteistyössä nykyisen tulkkitoiminnan yhteistyöryhmän tai alan asiakasjärjestöjen, tulkkien ammattijärjestön sekä koulutustahojen kanssa laatinut ja tarkistanut tulkkien ammattisäännöt, ja tehnyt myös hyvän käytänteen ohjeet auktorisoiduille tulkeille.

Auktorisointi perustuu vapaaehtoisuuteen, eikä ole pakollinen. Tulkin ammattinimike ei ole suojattu, joten auktorisointi vahvistaa vain yksittäisen tulkin erityisosaamisen ja vankan ammatillisen sitoutumisen. Oikeustulkin erikoisammattitutkinto on tästä poikkeus, sillä se vaaditaan kaikilta oikeus- ja poliisiasian tulkeilta, jotta he voivat työskennellä oikeustulkkina. Oikeustulkin erikoisammattitutkinnon suorittaneista pidetään erillistä rekisteriä ja tälle tulkkauksen osa-alueelle on luotu auktorisointi- ja valvontajärjestelmänsä mallin A mukaisesti.

Auktorisoinnissa on neljä tasoa ja samat auktorisointitutkintoon osallistumisen edellytykset kuin mallissa A. Tutkintolautakunnan tulee koostua samojen tahojen edustajista kuin mallissa A.

Tähän malliin ei ole sidottu henkilökohtaista jatko- ja täydennyskoulutus tai henkilökohtaista kouluttautumissuunnitelmaa. Auktorisointi myönnetään viideksi (5) vuodeksi kerrallaan ja se tulee uusita näyttökokeella. Auktorisointi-instituutio ylläpitää jatkuvasti päivitettävää tulkkirekisteriä auktorisoiduista tulkeista.

Auktorisointitutkinto on vapaaehtoinen ja maksullinen. Yhden osion voi uusita kerran samalla tutkintomaksulla. Auktorisointi voidaan perua tai jättää uusimatta.

Valvontalautakunta vastaa palautteiden vastaanottamisesta ja käsittelystä sekä palutteen hyödyntämisestä tulkkauksen laadun parantamisessa. Auktorisointiviranomaisen alaisuudessa toimiva valvontalautakunta (tai muu vastaava nimeltään) käsittelee myös valituksia ja selvityspyyntöjä sekä antaa suosituksia ja ratkaisuja eettisesti ja ammatillisesti ongelmallisissa tapauksissa. Valvontalautakunnalla on valta määrätä sanktioita aina muistutuksesta auktorisoinnin peruuttamiseen määräaikaaisesti tai pysyvästi.

8 POHDINTA

Työn lähtökohtana on ollut rekisterijärjestelmän uudistaminen ja mahdollisen auktorisoinnin tarve tulkkauksen alalle sekä tämän tarpeen perusteluiden esille tuominen. Työssä painotus on kautta linjan viittomakielen tulkeissa, vaikka tarpeet ovat pitkälti yhteiset puhuttujen kielten tulkkien kanssa. Yhteinen kaikkien kielten tulkkien rekisteri olisi synergiaedun ja – hyödyn vuoksi toivottavaa. Tässä työssä olen esitellyt olemassaolevia tulkkien rekisteröinti- ja auktorisointimalleja muista maista ja näiden kuvausten perusteella pohtinut, millainen malli olisi kenties Suomeen sopiva.

Muiden maiden mallien esittely ei ole kattava, vaan olen valinnut esiteltäväksi niitä, joilla on jo jonkinlainen asema alalla maassaan ja kokemusta auktorisoinnista tai rekisteröinnistä sekä sen vaikutuksesta palvelun laatuun ja kehittämiseen. Se, mikä työstä puuttuu, on asiakkaiden kokemusten tuoma näkökulma jo käytössä olevista malleista eri maissa. Tämän työn puitteissa ei ollut mahdollisuutta lähteä kartoittamaan ja valottamaan tätä puolta asiasta. Oletuksena voisi todeta, että jos auktorisointijärjestelmä toimii, se luo luottamusta asiakkaissa tulkkien työhön ja palvelun laatuun. Kun tulkkauksen laatu ja tulkkien ammattieettinen toiminta vahvistuvat, ja asiakaskentän muutoksien tuomat haasteet huomioidaan palvelun laadussa ja – tuotannossa, vahvistuu myös järjestelmän kehitystyö edelleen. Näin saadaan alan laadunvarmennusta yhtenäistettyä.

Käyttämäni tärkein perusmateriaali tietopohjaan ovat olleet alaan ja aiheeseen liittyvät Kaarina Hietasen (2005) ja Gun-Viol Vik-Tuovisen (2006) väitöskirjat. Erilaisia artikkeleita ja aihetta sivuavia kirjoituksia löytyy aiheesta jonkin verran muitakin. Muu käyttämäni taustamateriaali ja tutkimusmenetelmät perustuvat henkilökohtaisiin tai sähköpostin kautta tehtyihin sekä suomalaisten että ulkomaalaisten tulkkikollegoideni haastatteluihin. Työssäni olen pystynyt hyödyntämään kollegoideni kokemuksia auktorisoinnista ja sen merkityksestä, joilla siitä on henkilökohtaista kokemusta. Olen saanut heiltä arvokasta apua yhteyksissä vastuuviranomaistahoihin, ja saanut vastauksia tarkentaviin kysymyksiin heidän järjestelmästä.

Perustelut auktorisointijärjestelmän tarpeelle löytyvät viittomakielisten kielellisistä oikeuksista ja niiden toteutumisesta tulkkauksessa. Tällä hetkellä viittomakielisten ja kuulovammaisten tulkkauspalvelut toteutetaan ja turvataan vammaispalveluna, Kelan vammaisetuuksina. Tämä ei kuitenkaan riitä takaamaan kielellisten oikeuksien toteutumista, sillä alalla ei ole olemassa yhtenäistä tulkkauksen laadun arviointi- ja valvontajärjestelmää, joilla alaa voitaisiin kehittää ja taata laadukkuus kaikessa tulkkauksessa. Osa työnantajista on luonut yrityksen sisäisen laatujärjestelmän ja valvonnan, mikä on osoitus yrityksen halusta tuottaa laadukasta palvelua ja tulkkausta asiakkaille. Mutta yksin työnantajien valvonta ei riitä. Yritysten laatukriteerit on tehty vain kyseistä yritystä ja sen arvoja vastaavaksi, vaikka perustana niissä toimivat ammattisäännöt ja –etiikka.

Tarvitaan selkeä järjestelmä ja työnjako siitä kuka kouluttaa (koulutusjärjestelmä ja sen osalta työnjako ovat jo olemassa), kuka seuloo eli tutkintolautakunta, kuka valvoo ja ylläpitää auktorisointia ja/tai rekisteröintiä, kuka rahoittaa sitä, ja kuka arvioi kokonaisuuden toimivuutta sekä selkeä määrittely työnantajan tehtävistä ja velvollisuuksista (Selin-Grönlund 2011). Alalle tarvitaan yhtenäiset laatukriteerit ja laadunvalvonta, jotta tulkkauspalvelua käyttävät asiakkaat eivät joudu eriarvoiseen asemaan esimerkiksi asuinpaikkansa tai ammattinsa vuoksi. Yksi tavoite tulkkauspalvelujen järjestämisvastuun siirtämisessä Kelalle oli taata asiakkaiden yhdenvertaisuus palvelun saannissa. Mutta pelkästään palvelun saaminen ei riitä yhdenvertaisuuden toteutumiseen, vaan palvelun ja tulkkauksen tulee vastata asiakkaan tarpeita sekä olla laadultaan tasaista riippumatta siitä, missä päin Suomea asutaan. Tämä ei nykyjärjestelmällä vielä toteudu.

Jos tarjolla on laadukasta ja viranomaisen valvomaa tulkkauspalvelua, ja käytössä on välineitä, menetelmiä, kannustimia ja mittareita tämän palvelun ja varsinkin tulkkauksen laadun valvomiseen ja varmentamiseen, asiakkaiden kielelliset oikeudet toteutuvat myös tulkkauksessa. Toimiva valvontajärjestelmä vaatii toimiakseen myös mahdollisuuden ja vallan puuttua epäkohtiin ja ongelmiin, milloin kevyemmillä sanktioilla, milloin kovemmillä ja vakavammilla sanktioilla, kuten esimerkiksi rekisteristä erottamisella ja auktorisoinnin peruuttamisella joko pysyvästi tai määräajaksi. Käytännössä kaikkien sanktioiden vaikutus perustuu viimekädessä kuitenkin siihen, onko auktorisointijärjestelmä ammatinharjoittamisen luvan myöntävä järjestelmä vai ei.

Ammatinharjoittamisen lupa voidaan myöntää vain nimikesuojatuille ammattilaisille, mikä puolestaan vaatii lainsäädäntöä. Sen saaminen on pitkä prosessi, mutta mahdollinen. Jos tulkkien ammattikunta haluaa ja päättää lähteä hakemaan ammattinimikkeen suojausta, prosessi vaatii tarkan ja perusteellisen taustatyön tekemisen. Ammattinimikkeen suojausta haetaan opetusministeriöstä, jossa virkamiesselvityksenä tutkitaan asia alustavasti. Tehdyn selvityksen ja arvion perusteella virkamies joko ehdottaa nimikesuojausprosessin aloittamista tai päättää prosessin aloittamatta jättämisestä. Jos hän päättää laittaa asian vireille ja eteenpäin, asian käsittely jatkuu tavanomaista reittiä eteenpäin hallintoviranomaisen asettaman selvitys- ja lakiehdotuksen tekevän työryhmän työn kautta eduskunnan käsittelyyn. (Leinonen, 2006). Jos tulkin ammattinimikkeelle saadaan suojaus, silloin vain vaadittavan pätevyyden omaavat henkilöt saavat käyttää tulkin ammattinimikettä. Vaadittava pätevyys määritellään ammattinimikkeen suojaavassa laissa (vrt. terveydenhuollon ammatit ja Valvira). Tulkkien ammattinimikkeen suojauksella yhteiskunta tunnustaisi ja vahvistaisi tulkkien aseman, jolla on perustelut ja oikeutus tähän virallisesti tunnustettuun asemaan. Oikealla tavalla suunniteltu ja toteutettu valvonta taas vähentäisi riskiä, ettei professio itse olisi liian vahvassa asemassa arvioimassa omaa kompetenssiaan ja sitä, mitkä asiakkaiden tarpeet ovat tai jättää nämä tarpeet huomioimatta.

Olemassa olevissa tulkkien auktorisointijärjestelmissä yhtenä yhteisenä osana on, että auktorisoidut tulkit sitoutuvat noudattamaan tulkkien ammattieettisiä sääntöjä. Suomessa rekisteriin hakiessaan ja tullessaan siihen hyväksytyksi, tulkki sitoutuu noudattamaan ammattisääntöjä sekä allekirjoittaa vaitiolosopimuksen. Vaitioloon sitoutuminen tapahtuu sekä tulkkauspalvelulain (133/2010) että palveluntuottajien sopimuksella nykyisessä järjestelmässä. Suomessa nykyisin käytössä oleva viittomaikielen tulkkien rekisteri on vain koulutusrekisteri, jolla ei ole sanktio-oikeuksia. Siitä ei voida erottaa ketään, joka siihen on kerran hyväksytty, ei myöskään vakavissa rikkomustapauksissa, kuten jos tulkki on tuomittu oikeudessa jostain rikoksesta tulkkina toimiessaan. Nykyiseen rekisteriin ei liity myöskään tulkkauksen laatua ja sen valvontaa mahdollistavaa järjestelmää, joka antaisi välineitä puuttua tilanteeseen, jossa tulkin taidot eivät ole ajan tasalla eikä tulkki kykene enää toimimaan taitojensa puutteen vuoksi tulkkina.

Se, että viittomakielisten tulkkauspalvelu toteutuu vammaispalveluna ja kuuluu Kelan vammaisetuksiin, ja samalla kuitenkin kielellisten oikeuksien toteutuminen kuuluu Perustuslain 17.3 § mukaan viittomakielisille, luo haastetta tilanteeseen. Ilman yhteiskunnan järjestämää laadukasta tulkkauspalvelua, joka kompensoi tiettyyn rajaan saakka omakielisen tiedonsaannin puuttumista, viittomakielisten kielelliset oikeudet eivät toteudu tällä oikeuksien osa-alueella. Huonoimmassa tilanteessa saattaa käydä jopa päinvastoin: huono tulkkaus heikentää asiakkaan oikeusturvaa eikä asiakas pysty osallistumaan yhteiskuntaan yhdenvertaisena.

Auktorisointi, rekisteröinti, tulkkauksen laadun valvonta ja sen kehittäminen - kaikki ovat tärkeässä roolissa asiakkaan kielellisten oikeuksien toteutumisessa. Laadukkaan ja hyvin valvotun tulkkauksen ja tulkkauspalvelun kautta asiakkaiden yhdenvertaiset osallistumismahdollisuudet yhteiskuntaan paranevat, samoin hänen perustuslaissa määritellyt ja tunnustetut oikeutensa asioida omalla kielellään (useimmiten tulkkauspalvelua käyttäen), saada tietoa ja ilmaista itseään omalla kielellään, toteutuvat välillisesti tulkkauspalvelun kautta. Suomi on allekirjoittanut YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksien yleissopimuksen ja on toivottavasti pian valmis myös ratifioimaan sen. Ratifioinnilla Suomi sitoutuu yleissopimuksen tuomiin velvoitteisiin, myös tulkkauspalvelun osalta. Suomea sitovat ja velvoittavat myös muut YK:n ihmisoikeussopimukset sekä EU:n direktiivit ja lainsäädäntö.

Näiden voimassa olevien lainsäädäntöjen, ja varsinkin uusin YK:n ihmisoikeussopimusten perheeseen tulleen vammaisten oikeuksien sopimuksen ratifioinnin velvoittamana Suomen tulee noudattaa myös kohtaa, jossa velvoitetaan vammaisten osallistaminen kaikkiin heitä koskevien palvelujen ja toimintojen suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin. Tulkkauksen osalta tämä tarkoittaa, että esimerkiksi viittomakieliset tulee ottaa mukaan jo uuden auktorisointijärjestelmän suunnitteluvaiheessa ja varmistaa heidän osallistumisensa ja mahdollisuutensa vaikuttaa ja tulla kuulluiksi myös myöhemmissä vaiheissa.

Tulkkien ammattinimikkeen suojaus, auktorisointi ammatinharjoittamisen edellytyksenä, ammatinharjoittamisrekisteri ja jatkuva ammatillisen kehittämisen edellytys auktorisoinnin voimassaolon pysymiseen toimivat kaikkien osapuolten eduksi. "It's a win-win situation."

LÄHTEET

- Airaksinen, T. 1991. Ammattien etiikan filosofiset perusteet. Teoksessa: Airaksinen, T. (toim.) "Ammattien ja ansaitsemisen etiikka". Kolmas painos, 2002. 19–60. Helsinki: Yliopistopaino.
- Alasuutari, P. 2001. Laadullinen tutkimus. 3.uudistettu painos. Tampere: Vastapaino 1999.
- Cokely, D. 2005. Shifting Positionality: A Critical Examination of the Turning Point in the relationship of interpreters and the deaf community. Teoksessa Marc Marschark et al (Eds. 2005). Sign language interpreting and interpreter education; directions for research and practice. Oxford University Press 2, 3-28.
- Corsellis, A., Cambridge, J., Glegg, N. & Robson, S. 2004. Establishment, maintenance and development of national register. Teoksessa C. Wadensjö, B. Englund Dimitrova & A-L. Nilsson (ed.) The Critical Link 4. 2007. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 139-150.
- Edwards, J. & Stone, C. 2009. Protection for the Interpreter: The Role of Professional and Registration Bodies. Paper presented at the EFSLI 2009 conference. 19.-20.9.2009. Tallinn, Estonia.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita, 15. uudistettu painos. Helsinki: Tammi.
- Hynynen, H., Pyörre, S. & Roslöf, R. 2003. Elämä käsillä. Viittomakielentulkin ammattikuva. s.11–23. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Helsinki.
- Juujärvi, S. & Myyry, L. & Pessa, K. 2007. Eettinen herkkyyys ammatillisessa toiminnassa. 1.-2. painos 2011. Helsinki: Tammi.
- Kalela, E. 2010. Tulkin eettinen toiminta viittomakieli- ja kuulovammaisalalla. Helsinki: Kuuloliitto ry.
- Lee, Jieun. 2009. Toward more reliable assessment of interpreting performance. Teoksessa Hale, S. B., Ozolins, U and Stern, L. (eds.) The Critical Link 5. 2009, 171–185.
- Leinonen, Satu. 2005. Yhteisellä foorumilla eteenpäin. Kielisilta 2/2005.

- Leinonen, Satu. 2006. Tulkkauksen yhteistyöseminaari 25.–26.3.2006. Kielisilta 2/2006.
- Salmi, E. & Laakso, M. 2005. Maahan lämpimään. Helsinki: Kuurojen Liitto ry, 275-286.
- Sarasmö, P. 2011. Vaitiolovelvollisuus mietityttää. Kielisilta 4/2010.
- Selin-Grönlund, P. 2005. Tulkin valta – vaiettu näkökulma tulkkauksen laadun määrittelyssä. Humak: Helsinki.
- Turner, G. H. 2004. Professionalisation of interpreting *with* the community: Reflecting the model. Teoksessa C. Wadensjö, B. Englund Dimitrova & A-L. Nilsson (ed.) *The Critical Link* 4. 2007. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 139-150.
- Vik-Tuovinen, G-V. 2006. Tolkning på olika nivoer av professionalitet. Väitöskirja. Acta Wasaensia; nr 153. Språkvetenskap 29. Vaasan Yliopisto: Universitas Wasaensis.
- Widberg-Palo, M. & Thurén, V. 2009. Tulkkauspalvelut viittomakielisten asiakkaiden näkökulmasta. Kuurojen Liitto ry.
- von Essen, P. 2003. Simultaanitulkkaus ja laatu – laatuksityksen kautta itsearviointiin. Tampereen Yliopisto.
- UN CRPD / YK:n Vammaisten henkilöiden oikeuksia koskeva yleissopimus 2006.

SÄHKÖISET LÄHTEET

- Aequitas - Access to Justice across Language and Culture in the EU
Hertog, E., editor. Departement Vertaler-Tolk. Lessius Hogeschool. Luettu 20.2.2011.
http://www.eulita.eu/sites/default/files/Aequitas_Acces%20to%20Justice%20across%20Language%20and%20Culture%20in%20the%20EU.pdf
- Aequalitas - Equal Access to Justice across Language and Culture in the EU. Grotius project 2001/GRP/015.
Viitattu 15.2.2011. <http://www.eulita.eu/sites/default/files/Aequalitas.pdf>

Agis I Project. Viitattu 15.2.2011. <http://www.eulita.eu/agis-i-project>

Agis II project. Viitattu 15.2.2011. <http://www.eulita.eu/agis-ii-project>

ASLI, Association of Sign Language Interpreters, UK. Continuing Professional Development Scheme, Luettu 15.11.2010. <http://www.asli.org.uk/asli-s-cpd-proposal-p244.aspx>

ASLIA. Luettu 3.4.2011. <http://www.aslia.com.au>

AVLIC. Luettu 20.5.2011. <http://www.avlic.ca>

BLIS Luettu 3.4.2011 www.blis.org.uk/professionals.

EU direktiivi ”Oikeudesta tulkkauksiin ja käännöksiin rikosoikeudellisissa menettelyissä” 2010/64/EU, 20.10.2010. Viitattu 23.3.2011. <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2010:280:0001:0007:fi:PDF>

FINLEX Viitattu 1.4.2011 <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1987/19870380>

FINLEX Viitattu 1.4.2011 <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2005/20050272>

Grotius I. Viitattu 4.2.2011 <http://www.eulita.eu/grotius-i-project>

Hietanen, K. 2005. Virallinen kääntäjä paljon vartijana – Ammattitoiminnan ja auktorisointimenettelyn yhteensovittamisen haaste. Tampereen Yliopisto. Väitöskirja. Viitattu 21.10.2009. <http://acta.uta.fi/pdf/951-44-6436-2.pdf>

Feyne, S. 2011. What power should agencies have over the quality of interpreting service? NYC Metro RID, inc. Winter 2010-2011 Newsletter.. Luettu 8.2.2011.

DIAK/asioimistulkin koulutus 2011. Viitattu 10.5.2011. <http://www.diak.fi>

EFSLI. Luettu 10.1.2011. <http://www.efsl.org>

HTM-tilintarkastajat ry. Luettu 23.3.2011.

http://www.htm.fi/valvonta/tilintarkastajien_valvonta

HUMAK. 2011. Luettu 20.3.2011. Humanistinen ammattikorkeakoulu HUMAK – Opinto-opas 2010–2011;97, <http://www.humak.fi/sites/default/files/liitteet/HUMAK-opinto-opas2010-2011.pdf>

KAJ. Luettu 12.11.2010. <http://www.kaj.fi>

Kammarkollegiet Luettu 21.2.2011. www.kammarkollegiet.se

Kasher, A. 2005. Professional Ethics and Collective Professional Anatomy: A Conceptual Analysis. Ethical perspectives: Journal of the European ethics network 11, no. 1 (2005): 67-98. ©2005 by European Centre for Ethics, K.Y. Leuven. Viitattu 12.4.2011 http://www.kuleuven.be/ep/page.php?LAN=E&FILE=ep_detail&ID=100&TI D=909

Kuurojen Liitto. 2010. Suomen viittomakielten kielipoliittinen ohjelma. Luettu 1.4.2011 <http://www.kl-deaf.fi/kipo>

NAATI. Luettu 21.5.2011. <http://www.naati.com.au>

NAATI. 2009. Accreditation in Auslan/English Interpreting Information Booklet. Luettu 21.5.2011.

http://www.naati.com.au/pdf/Booklets/Accreditation_in_Auslan_booklet.pdf

NAATI Revalidation Deferred Updated October 2010. Luettu 21.5.2011.

<http://www.naati.com.au/pdf/revalidation/Notice%20re%20revalidation%20-%20Oct%202010%20update.pdf>

Niemi-Murola, Leila. Luettu 1.4.201. http://www.finnanest.fi/files/m_niemimurola.pdf

NRCPD. Luettu 25.3.2011
http://www.nrcpd.org.uk/documents/code_of_conduct/NRCPD_Code_of_Conduct.pdf

Oikeusministeriö, mietintöjä ja lausuntoja, 24/2011. Viittomakielisten kielelliset oikeudet. Viitattu 20.5.2011 <http://www.om.fi/1302672090988>

Opetushallitus. 2006. Näyttötutkinnon perusteet Asioimistulkin ammattitutkinto Viitattu 25.5.2011. http://www.oph.fi/download/110919_asioimistulkki_ammattitutkinto.pdf

OPH, luettu 20.3.2011, Näyttötutkinnon perusteet - Puhevammaisten tulkin erikoisammattitutkinto 2010, Määräys 60/011/2010
http://www.oph.fi/download/111072_puhevammaisten_tulkki_erikoisammattitutkinto.pdf

OPH, kielitutkinnot, luettu 1.4.2011
http://www.oph.fi/koulutus_ja_tutkinnot/kielitutkinnot/yleiset_kielitutkinnot/taitotasokuvaukset

OPH. Luettu 20.3.2011, <http://www02.oph.fi/koulutusoppaat/Korkeakouluopinnot.pdf>

Papunet, luettu 20.12.2010 <http://papunet.net/tietoa/tulkkauspalvelu/koulutus.html>

Pietilä, Kauko. 2008. Journalistiprofession teoria ja käytäntö
 Tampereen yliopiston tiedotusopin laitoksen opetusmoniste 2008. Luettu 1.4.2011
<http://www.uta.fi/laitokset/tiedotus/opiskelu/oppimateriaalit/Journalistiprofessio1.pdf>

Pursiainen, T. 2008. Ammattietiikan idea. Luettu 17.3.2011.
http://www.oaj.fi/portal/page_pageid=515,624614&_dad=portal&_schema=PORTAL

Pursiainen, T. 1998. Luettu 1.4.2011,
http://terhopursiainen.blogspot.com/1998_01_01_archive.html

RID Registry of Interpreters for the Deaf, Inc. Luettu 29.3.2011. <http://www.rid.org>

Sardar, Ziauddin. 2000. The New Statesman Essay - Professionals who lost their virtue. Published 10 July 2000. Luettu 1.4.2011.
<http://www.newstatesman.com/200007100019>

Signature. Luettu 3.4.2011. <http://www.signature.org.uk/page.php?content=14>

SKTL. Luettu 12.11.2010. <http://www.sktl.fi>

Suomen säädöskokoelma. 179/2011 Opetus- ja kulttuuriministeriön asetus ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetussa laissa tarkoitetusta tutkintorakenteesta Annettu Helsingissä 2 päivänä helmikuuta 2011. luettu 25.4.2011
<http://www.finlex.fi/fi/laki/kokoelma/2011/20110179.pdf>,.

UK National Occupational Standards. Luettu 5.5.2011. www.ukstandards.org.uk.

Valvira, luettu 25.3.2011.

http://www.valvira.fi/tietopankki/rekisterit/terveydenhuollon_ammattihenkilot/julkiterhikki

WASLI. Luettu 10.1.2011. <http://www.wasli.org>

YLE uutiset 9.9.2010. Luettu 29.3.2011.

http://yle.fi/uutiset/teksti/kotimaa/2010/09/opettajillekin_halutaan_patevyysrekisteri_1968882.html

HENKILÖKOHTAISET TIEDONANNOT

Aunola, Ulla. Opetushallitus 24.3.2011

Bontempo, Karen. Australia 29.4.2011.

Edenås, Christina. Ruotsi 25.2.2011

Edwards, Jim. Signature, UK. 8.12.2009

Jokinen, Markku. World Federation of the Deaf.. 31.3.2011

Lammi, Kirsi. Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto ry. 25.3.2011

Selin-Grönlund, Pirkko. Kuurojen Liitto ry. (pitkin matkaa)

Laurén, Sirpa. Kuuloliitto ry. (kevättalvi 2011)

MUU MATERIAALI

Thurén, v. 2009. muistiinpanot EULITAn konferenssista 26.–28.11. 2009, Antwerpen, Belgia.

Tulkkitoiminnan yhteistyöryhmän pöytäkirjat ja muistiot

Tulkkitoiminnan yhteistyöryhmä/ Sosiaali- ja terveysministeriölle:

KANNANOTTO hallituksen esitykseen laiksi vammaisten henkilöiden tulkkauspalvelusta 19.8.2009

http://www.horsel.fi/Site/Widget/Editor/173/files/lmtressebevakning/ttyr_kannanotto_170809.pdf

LIITTEET

Liite 1: Tulkkien ammattisäännöstö

Liite 2: Tulkkirekisterin säännöt

Liite 3: Kysymykset Ruotsiin Kammarkollegietille

Liite 4: God tolkesed

Liite 5: ASLIn ammattisäännöstö

Liite 6: RIDin ammattisäännöstö

Liite 7: AVLICin ammattisäännöstö

Liite 8: NAATIn ammattisäännöstö

Liite 9: Asioimistulkin ammattisäännöstö

LIITE 1

VIITTOMAKIELEN TULKIN AMMATTISÄÄNNÖSTÖ

Tämä ammattisäännöstö sitoo kaikkia niitä tulkkeja, jotka on merkitty yllä mainittujen järjestöjen pitämään tulkkirekisteriin. Tämä ammattisäännöstö on hyväksytty tulkkitoiminnan yhteistyöryhmän kokouksessa lokakuun 3. päivänä 1996 ja se on päivitetty 20.9.1999. Katso myös asioimistulkin ammattisäännöstö.

AMMATTIETIIKKA

1. Tulkki noudattaa ehdotonta vaitiolovelvollisuutta.
2. Tulkki ei käytä väärin mitään tulkkauksen yhteydessä tietoonsa tullutta.
3. Tulkki ottaa vastaan toimeksiannon vain, jos hänellä on siihen tarpeellinen pätevyys ja jossa hän ei ole jäävi.
4. Tulkki kunnioittaa ja tukee asiakkaidensa itsenäisyyttä ja itsemääräämisoikeutta.
5. Tulkki osoittaa solidaarisuutta ammattikuntaansa kohtaan.
6. Tulkki valmistautuu ajoissa ja huolellisesti tehtäväänsä.
7. Tulkki käyttäytyy toimeksiannon yhteydessä moitteettomasti.
8. Tulkki on puolueeton eikä anna henkilökohtaisten asenteidensa tai mielipiteidensä vaikuttaa työnsä laatuun.
9. Tulkki kehittää jatkuvasti ammattitaitoaan.
10. Jos tulkki toimii sellaisessa asiakastyössä, jossa asiakkaat ovat myös tulkkipalvelun käyttäjiä, hän toimii niin että ammattiroolit eivät sekoitu.

LIITE 2

TULKKIREKISTERIN SÄÄNNÖT

1. Suomen Viittomakielen Tulkit ry, Kuurojen Liitto ry, Kuulonhuoltoliitto ry ja Suomen Kuurosokeat ry pitävät yhteistä tulkkirekisteriä (jäljempänä rekisteri).

2. Rekisteriin liittyviä asioita käsitellään tulkkitoiminnan yhteistyöryhmässä (jäljempänä yhteistyöryhmä). Kohdassa yksi (1) mainitut järjestöt nimeävät yhteistyöryhmään kukin kaksi (2) jäsentä. Lisäksi Diakonia-ammattikorkeakoulun ja Humanistinen ammattikorkeakoulun sekä Kuulovammaisten Lasten Vanhempien Liitto ry:n ja Kuurojen Palvelusäätiön edustajilla on puheoikeus, mutta ei äänivaltaa.

3. Rekisteriin kootaan tiedot niistä tulkeista, jotka ovat suorittaneet yhteistyöryhmän hyväksymän koulutuksen ja joita järjestöt suosittelevat käyttämään tulkkeina.

4. Tulkin on haettava rekisteriin hyväksymistä täyttämällä yhteistyöryhmän laatima liittymislomake ja allekirjoittamalla se. Allekirjoituksellaan tulkkirekisteriin liittyvä tulkki sitoutuu siihen, että hänen tietonsa ovat julkisia liittymis- ja päivityslomakkeen saatekirjeen määrittelemällä tavalla.

Tulkiksi opiskeleva voidaan hyväksyä rekisteriin merkinnällä opiskelija silloin, kun hän on hyväksytysti suorittanut oppilaitoksen järjestämän tulkkirekisterikokeen. Opiskelijan valmistuttua rekisteristä poistetaan opiskelija -merkintä oppilaitoksen ilmoituksella.

5. Tulkin tulee ilmoittaa muuttuneista tiedoista osoitteeseen tulkkirekisteri@tulkit.net. Lisäksi rekisterin tietoja päivitetään kahden (2) vuoden välein tehtävällä kyselyllä.

6. Tulkilla on oikeus tarkistaa rekisteriin merkityt itseään koskevat tiedot.

7. Mikäli yhteistyöryhmällä on perusteltua aihetta epäillä tulkin tahallisesti rikkoneen yhteistyöryhmän hyväksymää viittomakielentulkin ammattisäännöstöä, yhteistyöryh-

mä antaa tulkille mahdollisuuden tulla kuulluksi ja pyrkii selvittämään asiaan vaikuttaneet tekijät. Yhteistyöryhmän ratkaisu kirjataan pöytäkirjaan. (Selvityspyynnön laatimisesta on erilliset ohjeet liitteenä.)

8. Jos tulkki on tuomioistuimessa tuomittu tulkin työhön tai tulkkipalvelun asiakaspiiriin liittyvästä rikoksesta voidaan hänen rekisteritietoihinsa lisätä merkintä, että tulkkitoiminnan yhteistyöryhmä ei enää suosittele häntä käytettäväksi tulkkina.

Nämä säännöt on hyväksytty tulkkitoiminnan yhteistyöryhmän kokouksessa 14.03.2011. Säännöt ovat voimassa toistaiseksi.

LIITE 3

Virpi Thurén/Finnish Association of the Deaf
Interpreting Officer

16.2.2011

Questions

- 1) What kind of experiences you have on registering SL interpreters?
- 2) Is it mandatory in order to work as an interpreter? Or is it based on voluntarily testing?
- 3) How many SL interpreters have taken the test?
- 4) How does it benefit interpreters on a daily practice/level if they have taken the test? Is there a difference whether you do the test or not (salary wise, esteem wise, credibility wise, professional wise, etc)?
- 5) How do the interpreters see (the benefit of) taking the test/get authorisation?
- 6) How does the Deaf community see it? Do the Deaf have more respect and trust for those interpreters taken the test than those not taken the test? Is there any difference?
- 7) How do the authorities see the authorization of interpreters?
- 8) Does the system work? Or should it be changed?
- 9) Anything else you would like to say about the interpreter registering?

LIITE 4

GOD TOLKESED

Vägledning för auktoriserade tolkar

Innehåll

1 Inledning	2
2 Tolken's uppgift.....	3
2.1 Tolk- och translatorsförordningen	3
2.2 Kammarkollegiets tolkföreskrifter.....	3
3 Jäv, tystnadsplikt och vittnesplikt.....	7
3.1 Jäv	7
3.2 Tystnadsplikt.....	7
3.3 Vittnesplikt.....	9
4 Kommentarer till övriga lagregler för tolkar	9
5 Bilagor	11

1 Inledning

Denna vägledning är principiellt utformad och vänder sig främst till auktoriserade tolkar. De rekommendationer som ges är av värde även för andra som åtar sig tolkuppdrag. Skriften ger tolkanvändare information om tolkens uppgift.

Bestämmelser om statlig auktorisation av tolkar finns i förordningen (1985:613) om auktorisation av tolkar och översättare, se bilaga 1. Kammarkollegiet är den myndighet som svarar för auktorisation av tolkar och utövar tillsyn över de auktoriserade tolkarnas verksamhet. Kammarkollegiet har utarbetat tillämpningsföreskrifter till förordningen i kollegiets tolkföreskrifter (KAMFS 2004:1), se bilaga 2.

Bestämmelser för tolkar finns också i vissa andra författningar. De viktigaste är:

- rättegångsbalken,
- förvaltningsprocesslagen (1971:291),
- förvaltningslagen (1986:223),
- lagen (1975:689) om tystnadsplikt för vissa tolkar och översättare, se bilaga 3 och
- Offentlighets- och sekretesslag (2009:400).

Bestämmelserna kommenteras närmare i avsnitt 3 och 4. I avsnitt 2 kommenteras tolk- och translatorsförordningen och Kammarkollegiets tolkföreskrifter.

Stockholm i november 2004, reviderad i december 2010
KAMMARKOLLEGIET

2 Tolkens uppgift

2.1 Tolk- och translatorsförordningen

”Auktoriserade tolkar eller translatorer skall samvetsgrant utföra de uppdrag som anförtros dem och i allt iaktta god tolk- eller translatorssed. Auktoriserade tolkar eller translatorer skall avböja att utföra ett uppdrag om det finns särskilda omständigheter som kan rubba förtroendet för deras opartiskhet eller självständighet.”

(9 § förordningen om auktorisation av tolkar och översättare)

God tolksed

Uttrycket god tolksed i paragrafens första stycke är ett samlande begrepp för det regelverk som finns på detta område, den yrkeskodex som utvecklats bland tolkar och den praxis som skapas genom Kammarkollegiets verksamhet på tolkområdet. God tolksed innefattar de krav som rimligen bör ställas på varje yrkesverksam tolk för att denna hos omgivningen ska skapa och bevara ett förtroende för den enskilda tolken och för tolkarna som

yrkeskår. De följande avsnitten är avsedda att ge en allmän vägledning om vad god tolksed innebär.

Opartiskhet

Andra stycket i paragrafen understryker att tolkanvändarna alltid ska kunna förlita sig på tolkens opartiskhet och oberoende ställning. Flera av de föreskrifter som kommenteras nedan behandlar vad tolken ska iaktta för att bevara detta förtroende. De allmänna jävsreglerna behandlas särskilt i avsnitt 3.1.

2.2 Kammarkollegiets tolkföreskrifter

Tolkens lämplighet för uppdraget

”En auktoriserad tolk skall, innan han åtar sig eller fullföljer ett uppdrag, noggrant överväga om han är lämplig att utföra uppdraget. Tolken skall avsäga sig uppdraget om han inte är kompetent att utföra det på ett tillfredsställande sätt eller om han av annan anledning är olämplig.”

(13 § Kammarkollegiets tolkföreskrifter) h~ãã~êâçääÉÖáÉí 4 (17)

Innan tolken åtar sig ett uppdrag bör hon i möjligaste mån ta reda på så mycket om uppdraget att hon kan bedöma sina möjligheter att klara tolkningen tillfredsställande. Hon bör också informera sig så långt att hon kan upptäcka en eventuell jävssituation.

Om tolken bedömer att hon, även efter rimliga förberedelser, inte kan klara av tolkningen bör hon inte åta sig uppdraget. Om tolken under pågående tolkning upptäcker att hon har svårt att klara sitt uppdrag bör hon informera parterna om detta. Överstiger svårigheterna hennes förmåga bör hon som regel frånträda uppdraget.

Hur tolkningen utförs

”Under tolkningen skall en auktoriserad tolk återge all information så exakt som möjligt.”

(14 § Kammarkollegiets tolkföreskrifter)

Tolkens uppgift är att möjliggöra kommunikation mellan personer som inte talar samma språk. En tolk ska på det andra språket återge all information som lämnas. I tolkens roll ingår inte att bedöma vad som är intressant eller ointressant av det som sägs. Principen för informationsöverföringen kan sammanfattas med vittnesedens passus att "intet förtiga, tillägga eller förändra".

En fullgod tolkning kräver att budskapet med alla dess nyanser återges så korrekt som möjligt på det andra språket. Det innebär att termer och uttryck så långt som möjligt återges på motsvarande sätt. Kraftuttryck, emotionella uttryck eller kroppsspråk bör inte tonas ner.

Om tolken inte hinner med eller riskerar att tappa information kan hon avbryta den talande på lämpligt sätt. Om hon inte kan översätta en term bör hon be om en omskrivning. Finner tolken i efterhand att något feltolkats eller utelämnats vid tolkningen – och detta har den minsta betydelse – bör parterna informeras omedelbart.

Diskussioner "över huvudet" på någon av parterna ska inte förekomma. Bara vid missuppfattning eller om tolken själv inte förstått ett uttryck bör hon fråga och då ska den andra parten informeras om vad saken gäller. Förtydligande eller bekräftande upprepningsfrågor ska naturligtvis tolkas.

Tolkningen kan störas eller avbrytas av personer som inte omfattas av tolkningssituationen. Om någon av parterna i tolkningssituationen samtalar med en "utomstående" bör samtalet återges av tolken om det berör det ämne tolkningen avser. Om samtalet rör något helt annat ämne, exempelvis en privat angelägenhet, bör tolken nöja sig med att upplysa den andra parten om detta.

Råd

Tolken kan ha med sig sedvanliga hjälpmedel. Att anteckna data, siffror och namn eller att skriva ner stolpar under konsekutiv tolkning minskar risken för att något faller bort eller överförs på ett felaktigt sätt. Tolken ska alltid förstöra eventuella anteckningar i parternas närvaro efter avslutad tolkning.

Tolkning kräver stark koncentration. Under längre tolkningar kan tolken behöva kortare vilopausar med rimliga mellanrum. När det gäller tolkning

till/från teckenspråk krävs det ibland att två eller flera tolkar arbetar tillsammans beroende på uppdragets art och längd.

Tolken ska i förväg informera parterna om sin roll. Hon ska lämna följande upplysningar:

- Tolken är neutral och ska inte ta parti för någon i tolkningssituationen.
- Tolken ska följa reglerna om tystnadsplikt.
- Tolken återger vad som sagts i första person (jag-form).

Beroende på tolkningssituationen kan hon även nämna följande:

- Det parterna inte vill ha tolkat ska inte heller sägas.
- Parterna bör sträva efter att göra sina inlägg korta och att undvika onödiga facktermer, slang eller utpräglad yrkesjargong.
- Om någon av parterna inte förstår ett ord eller uttryck är det parten själv som ska be om en förklaring – via tolken – av den andra parten.
- Parterna ska tala till varandra och inte till tolken.

Neutralitet och opartiskhet

”När en auktoriserad tolk utför ett tolkuppdrag får han inte ge uttryck för sina åsikter och värderingar eller på annat sätt låta dessa påverka tolkningen.”

(15 § Kammarkollegiets tolkföreskrifter)

Den som använder tolk måste kunna lita på att tolken inte gynnar eller missgynnar någondera parten. En förutsättning för att parterna ska känna detta förtroende är att tolken förhåller sig neutral i de frågor som tolkningen berör. Tolken får således inte låta sin egen uppfattning i sakfrågorna komma fram när hon utför uppdraget. Detta innefattar alla moment från det att tolken får uppdraget till det att uppdraget avslutats. Vidare får tolkens inställning till parterna inte påverka tolkningen.

Tolkens egna kunskaper om parterna och deras förhållanden får inte heller komma till uttryck under tolkningen. Om tolken tillfrågas om andra sakförhållanden som berörs av tolkningen ska tolken noggrant överväga om

hon ska yttra sig. Ett svar eller en upplysning kan få ej avsedda konsekvenser samt rubba förtroendet för tolken.

Andra uppgifter än tolkning

”När en auktoriserad tolk utför ett tolkuppdrag får han inte företräda den ena parten inför den andra. Han får under tolkningen inte utföra någon annan uppgift än att tolka.”

(16 § Kammarkollegiets tolkföreskrifter)

Tolken får inte – ombedd eller oombedd – vara medhjälpare åt någon av parterna t.ex. genom att ställa frågor eller genom att uppträda som ombud. Av samma skäl som hon inte får ge uttryck för sin egen uppfattning i sakfrågor får hon inte företräda någon annans uppfattning under tolkningen.

Vilka uppgifter tolken kan utföra inom ramen för ett tolkuppdrag men utanför tolkningssituationen måste bedömas från fall till fall. Uppgiften bör dock rymmas inom det uppdrag som tolken fått och inte utföras på hennes eget initiativ.

Om tolken åtar sig andra uppdrag utanför ett tolkuppdrag bör hon vara uppmärksam på att det kan medföra jävsproblem i framtiden.

Beteckningen auktoriserad tolk

”Om en auktoriserad tolk utför skriftliga översättningar får han inte ange beteckningen ’auktoriserad tolk’ på översättningen eller på annan bifogad handling.”

(17 § Kammarkollegiets tolkföreskrifter)

Skillnaden mellan en tolk och en översättare är inte alltid klar för allmänheten. Regeln i 17 § har tillkommit för att undvika missförstånd. Beteckningen ”auktoriserad tolk” kan ge uppfattningen att den skriftliga översättningen utförts av någon vars kompetens på detta område prövats inom ramen för auktorisation. Risken för missuppfattningar kan bli ännu större om beteckningen översätts till ett annat språk.

I sin marknadsföring och vid kontakter med uppdragsgivare bör tolken

också undvika att använda auktorisationsbeteckningen på ett sätt som kan ge intryck av en dokumenterad översättarkompetens. Om tolken blir erbjuden översättningsuppdrag bör hon informera om att hennes auktorisation som tolk endast avser muntlig kommunikation. Hon kan också hänvisa till en auktoriserad translator.

Dokumentation

”En auktoriserad tolk som ansöker om förnyad auktorisation eller förnyad auktorisation med bevis om speciell kompetens skall redovisa sin verksamhet som auktoriserad tolk och sin övriga språkliga verksamhet.”
(12 § Kammarkollegiets tolkföreskrifter)

Enligt tolk- och translatorsförordningen gäller en auktorisation som tolk eller bevis om speciell kompetens i fem år. Om tolken vill förnya sin auktorisation respektive sitt bevis måste hon ansöka om det. Hon ska i samband med detta redogöra för sin verksamhet som auktoriserad tolk och för sin övriga språkliga verksamhet. För denna redovisning är det lämpligt att fortlöpande dokumentera alla tolkuppdrag.

3 Jäv, tystnadsplikt och vittnesplikt

Här behandlas reglerna om jäv, tystnadsplikt och vittnesplikt. En del av dessa bestämmelser är särskilt riktade till tolkar och en del gäller allmänt för dem som kommer i kontakt med eller deltar i myndigheters och domstolars verksamhet. Reglerna är i första hand uppställda för att skydda den enskilde och, i förekommande fall, det allmännas intressen. De bidrar till att parterna kan känna förtroende för tolken.

3.1 Jäv

Bestämmelser om jäv finns bl.a. i 9 § andra stycket tolk- och translatorsförordningen. Särskilda bestämmelser om jäv för tolkar vid domstolstolkning finns i 5 kap 6 § fjärde stycket rättegångsbalken.

Jävsgrunder

För att tolken ska ha parternas förtroende är det viktigt att hon är och uppfattas som opartisk. Det finns många situationer då en tolks opartiskhet kan ifrågasättas. Exempel på sådana situationer är om:

- Ärendet angår tolken själv eller en nära släkting.
- Tolken genom skuldsättning eller av annan anledning är ekonomiskt beroende av någon av parterna.
- Det i övrigt finns någon särskild omständighet som kan rubba förtroendet för tolkens opartiskhet.

Om jäv föreligger ska tolken avstå från uppdraget. Om hon är osäker om jäv föreligger bör hon meddela parterna detta och komma överens med dem om hur situationen ska bedömas. Detta gäller även när tolkningen redan påbörjats.

För att tolkens opartiskhet inte ska kunna ifrågasättas ska hon – utöver lön, arvode eller annan motsvarande ersättning – varken före, under eller efter en tolkning ta emot gåvor som kan anses påverka utförandet av ett uppdrag.

3.2 Tystnadsplikt

Bestämmelser om tystnadsplikt för tolkar finns i lagen om tystnadsplikt för vissa tolkar och översättare samt offentlighets- och sekretesslagen. Enkelt uttryckt gäller lagen om tystnadsplikt för vissa tolkar och översättare endast för auktoriserade tolkar när de anlitas av någon annan än en myndighet. offentlighets- och sekretesslagen gäller för alla tolkar, oavsett om de är auktoriserade eller inte, när de anlitas av en myndighet. I praktiken

innebär detta att de sekretessregler som en tolk kan få tillämpa skiftar med uppdragets karaktär.

Lagen om tystnadsplikt för vissa tolkar och översättare

Huvudbestämmelsen i lagen har följande lydelse:

”Den som fullgör eller har fullgjort uppdrag som tolk eller översättare — — — får inte obehörigen röja vad han under uppdraget har erfarit om enskilds personliga förhållanden eller om yrkeshemlighet, affärsförhållande eller förhållande av betydelse för landets försvar.”

Den tystnadsplikt som lagen föreskriver gäller alltså endast för uppgifter avseende förhållanden av det slag som uppräknats. Ordet obehörigen markerar att denna tystnadsplikt inte gäller i alla situationer. De undantag som gäller är bl.a. brottsbalkens bestämmelser om skyldighet att i tid anmäla brott som förbereds eller pågår. Här avses endast vissa allvarliga brott som exempelvis mord, dråp och spioneri. I dessa fall ska tolken bryta tystnadsplikten genom anmälan till polis eller åklagare. Ett annat undantag är vittnesmål inför domstol, som behandlas i avsnitt 3.3.

Offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)

För verksamhet vid myndigheter och domstolar gäller offentlighetsprincipen. Principen innebär att uppgifter som förekommer i det allmännas verksamhet ska vara tillgängliga för allmänheten. Sekretessbelagda, d.v.s. hemliga uppgifter får dock inte fritt lämnas ut. En tolk som fått kännedom om vissa uppgifter vid tolkning hos en myndighet omfattas av sekretesslagen och har samma yttrandefrihet – och tystnadsplikt – som en tjänsteman.

Se offentlighets- och sekretesslagen 2 kap. 1 §.

I offentlighets- och sekretesslagen regleras närmare vilka intressen som är förenade med sekretess. Sekretess kan exempelvis avse ärende som rör rikets säkerhet och ärenden vars syfte är att förebygga och beivra brott. Bestämmelserna om sekretess finns även till skydd för den enskildes personliga och ekonomiska förhållanden.

Kommentarer

När tolkning sker vid en myndighet bör tolken se till att hon får information om väsentliga sekretessbestämmelser.

Tolken ska alltid komma ihåg syftet med tystnadsplikten, d.v.s. att förhindra den skada som skulle kunna följa av att vissa uppgifter lämnas ut. För att undvika att olämpliga situationer uppkommer samt för att upprätthålla tolkens integritet i övrigt bör tolken inte diskutera sådant som framkommit vid en tolkning eller klienter och klienters förhållanden med andra. Detta ska även iakttas gentemot uppdragsgivare, tolkförmedlare och tolkkollegor. Inte heller bör det som framkommer under tolkningen dokumenteras. Tolken ska kasta eventuella anteckningar efter tolkningen.

3.3 Vittnesplikt

I rättegångsbalken sägs att i princip var och en som inte är part i målet är skyldig att vittna inför domstol. Denna medborgerliga skyldighet gäller givetvis även tolken. Om hon blir kallad att vittna är hon skyldig att infinna sig och ska då så objektivt som möjligt redogöra för de förhållanden eller händelser som målet gäller. Att vittna innebär alltså inte att man tar ställning för någon part och därmed strider vittnesplikten inte mot kravet på tolkens opartiskhet och neutralitet.

När man vittnar inför domstol är man skyldig att även lämna ut uppgifter som normalt omfattas av tystnadsplikt. I 36 kap 5 § rättegångsbalken anges dock vissa särskilda undantag då vittnet inte får höras om något som hon har tystnadsplikt om. Om en tolk under tystnadsplikt biträtt en person som nämns i denna paragraf – och som alltså inte får höras som vittne om ett visst förhållande – får vittnesförhör om det förhållandet inte heller äga rum med tolken. Exempel på sådana personer är advokater, läkare, sjuksköterskor samt kuratorer vid familjerådgivningsbyråer. Denna regel i rättegångsbalken tillämpas både i allmänna domstolar och i förvaltningsdomstolar.

4 Kommentarer till övriga lagregler för tolkar

Lagregler som direkt avser tolkar finns i:

- rättegångsbalken,
- förvaltningsprocesslagen (1971:291) och
- förvaltningslagen (1986:223).

Rättegångsbalken

Rättegång vid allmän domstol (tingsrätt, hovrätt och Högsta domstolen) ska hållas på svenska. Enligt 5 kap 6 § rättegångsbalken ska därför tolk anlitas om en part, ett vittne eller någon annan som ska höras inför rätten inte behärskar svenska. Om det vid domstolen finns s.k. allmän tolk (Allmän tolk ska finnas vid tingsrätterna i Haparanda och Gällivare i finska språket) – tolk som är anställd vid domstolen – ska hon anlitas. I annat fall ska rätten förordna en lämplig person att vara tolk i målet.

Den som förordnas till tolk vid rättegång ska avlägga ed att ”han efter bästa förstånd skall fullgöra” uppdraget som tolk (5 kap 7 § rättegångsbalken). En tolk kan avlägga ed som avser framtida uppdrag vid domstolen som tolk vid rättegång, s.k. generell tolksed.

I 5 kap 8 § rättegångsbalken talas om ersättning till tolken.

Förvaltningsprocesslagen

Förvaltningsprocesslagen gäller rättskipning i Regeringsrätten, kammarrätterna och länsrätterna. I 50-52 §§ finns i princip samma bestämmelser om tolk som i 5 kap 6-8 §§ rättegångsbalken.

Begreppet tolk betecknar i förvaltningsprocesslagen både den som tolkar muntligen från ett språk till ett annat och den som gör en skriftlig översättning av en handling.

Förvaltningslagen

I förvaltningslagen, som gäller handläggningen av ärenden hos förvaltningsmyndigheter, finns i 8 § en regel om tolk. I bestämmelsen föreskrivs att när en myndighet har att göra med någon som inte behärskar svenska språket, (eller är allvarligt hörsel- eller talskadad) bör myndigheten vid behov anlita tolk.

Enligt förarbetena till bestämmelsen (prop 1985/86:80) bör personer som av olika skäl är i behov av tolk i sina kontakter med myndigheter få sådant bistånd i all rimlig utsträckning. Myndigheten ska utse en lämplig person för uppdraget. I propositionen sägs att myndigheterna i princip bör använda auktoriserade tolkar när sådana finns att tillgå.

Begreppet tolk används i förvaltningslagen för att beteckna både den som tolkar muntligen och den som gör en skriftlig översättning av en handling.

5 Bilagor

Bilaga 1

Förordning (1985:613) om auktorisation av tolkar och översättare

Utfärdad: 1985-06-13

Ändring införd: t.o.m. SFS 2007:718

Omtryck: SFS 1994:413

Allmänna bestämmelser

1 § Tolkar och översättare får auktoriseras enligt denna förordning.

Auktorisationen får avse ett eller flera främmande språk och det svenska teckenspråket.

Frågor om auktorisation av tolkar och översättare skall prövas av Kammarkollegiet.

Kammarkollegiet skall som behörig myndighet, i fråga om tolkar och översättare, fullgöra de uppgifter som följer av Europaparlamentets och rådets direktiv 2005/36/EG av den 7 september 2005 om erkännande av

yrkeskvalifikationer, ändrat genom rådets direktiv 2006/100/EG.

Förordning (2007:718).

2 § En översättare som är auktoriserad kallas auktoriserad translator.

Ansökan om auktorisation

3 § Ansökan om auktorisation eller bevis enligt 6 § skall göras skriftligen hos Kammarkollegiet.

För prövning av ansökan skall en avgift tas ut.

Bestämmelserna i 10--13 §§ avgiftsförordningen (1992:191) gäller i fråga om ansökningsavgiftens storlek m. m. Därvid skall avgiftsklass 4 tillämpas.

Förordning (1994:1371).

Villkor för auktorisation

4 § För att kunna bli auktoriserad skall en tolk eller översättare

1. ha fyllt arton år och inte ha förvaltare enligt 11 kap. 7 § föräldrabalken eller vara underkastad någon annan motsvarande inskränkning i en annan stat,

2. ha fullgjort de kunskapsprov som föreskrivs av Kammarkollegiet, och

3. vara känd för redbarhet och även i övrigt vara lämplig som tolk eller översättare.

Villkoret i första stycket 2 gäller inte tolkar som visar upp utbildningsbevis över fullgjord tolkutbildning vid Tolk- och översättarinstitutet vid

Stockholms universitet eller kompetensbevis eller bevis på formella

kvalifikationer som krävs av ett annat EES-land eller Schweiz för att få tillträde till eller utöva motsvarande yrke i det landet.

Förordning (2007:718).

5 § Har upphävts genom förordning (2007:718).

6 § Efter särskild prövning och i den ordning Kammarkollegiet bestämmer kan en auktoriserad tolk eller translator få bevis om speciell kompetens för tolkning eller översättning inom ett visst verksamhetsområde. Förordning

(1994:413).

7 § Om en auktoriserad tolk eller translator ansöker om förnyelse av en auktorisation eller ett bevis enligt 6 §, skall Kammarkollegiet pröva om det behövs något kunskapsprov.

Den som i mer än ringa omfattning varit verksam som tolk eller översättare eller i övrigt ägnat sig åt sådan språklig verksamhet som befäster kunskaperna i de språk som auktorisationen avser, behöver genomgå prov endast om det finns särskilda skäl. Förordning (1994:413).

7 a § Kammarkollegiet skall på begäran utfärda intyg om att auktorisation av tolkar och översättare inte har upphävts eller att varning inte har meddelats. Förordning (1996:29).

Giltighetstid för auktorisation

8 § En auktorisation eller ett bevis enligt 6 § gäller för en tid av fem år. Om en översättare auktoriseras med stöd av 5 § 2, får dock Kammarkollegiet bestämma kortare tid för auktorisationen än fem år. Förordning (1994:413).

Skyldigheter

9 § Auktoriserade tolkar eller translatorer skall samvetsgrant utföra de uppdrag som anförtros dem och i allt iaktta god tolk- eller translatorssed. Auktoriserade tolkar eller translatorer skall avböja att utföra ett uppdrag om det finns särskilda omständigheter som kan rubba förtroendet för deras opartiskhet eller självständighet. Förordning (1994:413).

Tillsyn

10 § Kammarkollegiet skall utöva tillsyn över auktoriserade tolkars och translatorers verksamhet.

Kollegiet skall också pröva frågor om upphävande av auktorisation och

varning enligt 14 och 15 §§. Förordning (1994:413).

11 § I ärenden om auktorisation får Kammarkollegiet begära in yttranden från myndigheter eller organisationer. Förordning (1994:413).h~ãã~êâçääÉÖáÉí 13 (17)

12 § Hos Kammarkollegiet skall det föras förteckning över auktoriserade tolkar och translatorer. Förordning (1994:413).

13 § En till kollegiet knuten rådgivande nämnd för tolk- och översättarfrågor ger råd och upplysningar till kollegiet när det prövar ärenden enligt denna förordning.

Upphävande av auktorisation

14 § Om en auktoriserad tolk eller translator uppsåtligen gör orätt i sin verksamhet eller på något annat sätt förfar oredligt, skall Kammarkollegiet upphäva auktorisationen. Är omständigheterna mildrande, får kollegiet i stället meddela varning.

Om en auktoriserad tolk eller translator i andra fall åsidosätter sina plikter enligt denna förordning eller andra författningar, får varning meddelas. Är omständigheterna synnerligen försvårande, får auktorisationen upphävas. Förordning (1994:413).

15 § Auktorisationen skall upphävas för en auktoriserad tolk eller translator som har fått förvaltare enligt 11 kap. 7 § föräldrabalken eller blivit underkastad någon annan motsvarandeinskränkning i en annan stat. Auktoriserade tolkar och translatorer är skyldiga att genast anmäla sådana ändrade förhållanden till Kammarkollegiet. Förordning (2007:718).

16 § Den som obehörigen utger sig för att vara auktoriserad enligt denna förordning döms till böter.

Överklagande m.m.

17 § I 22 a § förvaltningslagen (1986:223) finns bestämmelser om överklagande hos allmän förvaltningsdomstol. Kammarkollegiets beslut att avslå en ansökan om auktorisation eller bevis enligt 6 § får inte överklagas, om beslutet beror på att ett kunskapsprov enligt 4 § första stycket 2 inte har godkänts.

Kammarkollegiets eller domstols beslut om upphävande av auktorisation gäller omedelbart, om inte något annat beslutas. Förordning (2007:718).

18 § Auktoriserade translatorer är behöriga att bestyrka riktigheten av översättningar från eller till de språk som de är auktoriserade för. Förordning (1994:413).

19 § Kammarkollegiet får meddela de föreskrifter som behövs för verkställigheten av denna förordning. Förordning (1994:413).

Bilaga 2

Kammarkollegiets tolkföreskrifter (KAMFS 2004:1) beslutade den 17 februari 2004.

Med stöd av 19 § förordningen (1985:613) om auktorisation av tolkar och översättare föreskriver Kammarkollegiet följande.

Ansökan om auktorisation

1 § Ansökan om auktorisation som tolk eller bevis om speciell kompetens för tolkning inom ett visst verksamhetsområde skall innehålla uppgifter enligt det ansökningsformulär som Kammarkollegiet tillhandahåller. Till ansökan skall fogas ett personbevis eller motsvarande handling från en annan stat där tolken är bosatt. Innan Kammarkollegiet utfärdar auktorisationen skall tolken visa att han inte har förvaltare enligt 11 kap. 7 § föräldrabalken eller är underkastad någon annan motsvarande inskränkning i

en annan stat där han är bosatt. Vad som sagts ovan gäller även ansökan om förnyad auktorisation eller ansökan om förnyad auktorisation med förnyat bevis om speciell kompetens.

Ansöknings- och provperioder

2 § Ansökan skall göras under den ansökningsperiod som Kammarkollegiet bestämmer inför varje provperiod.

En tolk som har ett utbildningsbevis över fullgjord grundläggande tolkutbildning vid Tolk- och översättarinstitutet vid Stockholms universitet kan ansöka om auktorisation oberoende av ansökningsperiod.

Kammarkollegiet bestämmer inför en provperiod i vilka språk kunskapsprov för auktorisation som tolk och inom vilka verksamhetsområden prov för bevis om speciell kompetens kommer att anordnas under perioden.

Ansökningsperioderna, uppgift om språk, verksamhetsområden, provorter och provdatum meddelas i dagspressen och på annat sätt.

Ansökningsavgift

3 § Om en auktoriserad tolk som har bevis om speciell kompetens ansöker om förnyad auktorisation och förnyat bevis tas endast en ansökningsavgift ut.

Kunskapsprov

4 § Kunskapsprov för auktorisation som tolk består av skriftliga prov, förhör och rollspel för att pröva tolkens förmåga att tolka. För att godkännas i provet skall tolken behärska både svenska och tolkspråket och vara väl insatt i båda språkens ordförråd, grammatik och uttrycksmöjligheter. Han skall vidare ha god läsförståelse och skrivkunnighet.

Tolken skall kunna utföra en tekniskt tillfredsställande tolkning med god informationsöverföring. Han skall vidare väl känna till god tolksed och ha erforderliga terminologi- och realiakunskaper i sociala frågor, sjukvård, socialförsäkring, arbetsmarknad och vardagsjuridik. Han skall också vara tillfredsställande orienterad om det svenska samhällets organisation i stort.

5 § Kunskapsprov för bevis om speciell kompetens består av skriftliga prov, förhör och rollspel för att pröva tolkens förmåga att tolka inom det område som den speciella kompetensen avser.

För att godkännas i provet skall tolken kunna utföra en tekniskt god tolkning med mycket god informationsöverföring. Han skall vidare ha goda terminologi- och realiakunskaper inom specialområdet.

6 § Om en auktoriserad tolk som har bevis om speciell kompetens ansöker om förnyad auktorisation och förnyat bevis åläggs att genomgå kunskapsprov, får han välja om provet skall avse förnyat bevis om speciell kompetens eller enbart förnyad auktorisation. Om provet skall avse förnyat bevis om speciell kompetens skall resultatet av provet ligga till grund även för prövning av förnyelse av auktorisationen.

7 § Kunskapsprov för förnyad auktorisation består av realiaförhör och rollspel för att pröva tolkens förmåga att tolka.

För att godkännas i provet skall tolken uppfylla de krav som anges i 4 §.

8 § Kunskapsprov för förnyat bevis om speciell kompetens består av realiaförhör och rollspel för att pröva tolkens förmåga att tolka inom det område som den speciella kompetensen avser. Om tolken har mer än ett bevis om speciell kompetens består provet av realiaförhör inom de områden som han har bevis för samt rollspel för prövning av tolkningsförmågan inom det område som tolken själv väljer.

För att godkännas i provet skall tolken uppfylla de krav som anges i 5 §.

9 § En tolk, som genomgår prov enligt 7 eller 8 § och underkänns, får genomgå provet ytterligare en gång under den gällande auktorisationstiden. Om provet vid det första provtillfället avsåg förnyat bevis om speciell kompetens får det vid det andra provtillfället avse enbart fortsatt auktorisation om tolken så önskar.

Auktorisationens giltighetstid m.m.

10 § En auktorisation upphör att gälla vid ett hel- eller halvårsskifte.

11 § När en auktoriserad tolk får bevis om speciell kompetens förlängs hans auktorisation att gälla för samma tid som beviset.

När en auktoriserad tolk, som har bevis om speciell kompetens för tolkning inom ett verksamhetsområde får bevis om speciell kompetens för tolkning inom ett annat område, förlängs auktorisationen och det första beviset att gälla för samma tid som det senaste beviset.

Redovisning av uppdrag m.m.

12 § En auktoriserad tolk som ansöker om förnyad auktorisation eller förnyad auktorisation med bevis om speciell kompetens skall redovisa sin verksamhet som auktoriserad tolk och sin övriga språkliga verksamhet.

Tolkens verksamhet

13 § En auktoriserad tolk skall, innan han åtar sig eller fullföljer ett uppdrag, noggrant överväga om han är lämplig att utföra uppdraget. Tolken skall avsäga sig uppdraget om han inte är kompetent att utföra det på ett tillfredsställande sätt eller om han av annan anledning är olämplig.

14 § Under tolkningen skall en auktoriserad tolk återge all information så exakt som möjligt.

15 § När en auktoriserad tolk utför ett tolkuppdrag får han inte ge uttryck för sina åsikter och värderingar eller på annat sätt låta dem påverka tolkningen.

16 § När en auktoriserad tolk utför ett tolkuppdrag får han inte företräda den ena parten inför den andra. Han får under tolkningen inte utföra någon annan uppgift än att tolka.

17 § Om en auktoriserad tolk utför skriftliga översättningar får han inte ange beteckningen "auktoriserad tolk" på översättningen eller på annan bifogad handling.

Undantag

18 § Kammarkollegiet kan, om det finns särskilda skäl, medge undantag från bestämmelserna i 2 § första stycket.

Denna författning träder i kraft den 1 mars 2004 då Kammarkollegiets tolkföreskrifter (KAMFS 1994:1) upphör att gälla.

ANDERS ERIKSSON

Kerstin Björkholm

Bilaga 3

Lag (1975:689) om tystnadsplikt för vissa tolkar och översättare

Utfärdad: 1975-06-26

Ändring införd: t.o.m. SFS 2004:807

1 § Denna lag äger tillämpning på tolk och översättare som anlitas av en myndighet eller ett annat organ som utövar verksamhet för vars fullgörande staten eller en kommun svarar samt på tolk och översättare som genomgått av regeringen eller av den förvaltningsmyndighet som regeringen bestämmer föreskriven prövning. Med kommuner likställs landsting, kommunalförbund. Lag (2004:807).

2 § Den som fullgör eller har fullgjort uppdrag som tolk eller översättare enligt 1 § får inte obehörigen röja vad han under uppdraget har erfarit om enskilds personliga förhållanden eller om yrkeshemlighet, affärsförhållande eller förhållande av betydelse för landets försvar. Vad som har sagts nu gäller även den som är eller har varit anställd som tolk eller översättare. I det allmännas verksamhet tillämpas i stället bestämmelserna i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).

[http://www.kammarkollegiet.se/files/tolkar_oversattare/god_tolksed.pdf]

Code of conduct (tiivistelmä)

The purpose of this Code of Conduct is to ensure that NRCPD registered communication professionals carry out their work with a due regard for the rights of deaf and hearing people involved in, or affected by, all aspects of the communication process. The Code is supported by guidelines for the benefit of consumers and practitioners.

A communication professional is anyone registered with NRCPD as a:

- Sign Language Interpreter
- Lipspeaker
- Electronic or Manual Notetaker
- Speech to Text Reporter
- LSP – Deafblind Manual

It is a condition of registration that communication professionals confirm their agreement to abide by the Code and the accompanying guidelines. Any alleged breach of the Code will be addressed through the complaints procedures applicable.

This Code replaces any previous Codes issued by the Independent Registration Panel or the ACE/Deafblind Registration Panel. It will remain in force until amended or revoked by the NRCPD Registration Board. Notice of amendment will be made on the NRCPD website and through other appropriate means.

The Code of Conduct sets out the professional and ethical principles that must underpin the work of all NRCPD registrants when working with consumers, or managing, training, supervising or mentoring other communication professionals. It prescribes standards of conduct that must be adhered to in order to:

- provide assurance of professional standards to users of the services of communication professionals, and to the public at large, and
- maintain the integrity of the professions.

Confidentiality

You must respect the confidential nature of any information gained in the course of your professional activity.

Competence

You must recognise and work within the limits of your competence, and if necessary, refer on to another proficient professional.

Integrity

You must seek to reflect credit on your profession.

You must seek to maintain the highest standards of professionalism and integrity.

Impartiality

You must avoid discrimination against parties involved in an assignment, either directly or indirectly, on any grounds.

You must disclose any information, including conflicts of interest, which may make you unsuitable for an assignment or call into question your impartiality, and decline or withdraw from the assignment if this cannot be satisfactorily resolved.

Professional Development

You must keep your professional knowledge and skills up to date.

Koko asiakirja löytyy osoitteesta:

[http://www.nrcpd.org.uk/documents/code_of_conduct/NRCPD_Code_of_Conduct.pdf]

Principles of Professional Practice

There are references to the principles of professional practice throughout the National Occupational Standards in Interpreting. The text below distils the common essentials of the principles of professional practice, drawn from the codes of ethics of a range of professional and registration bodies.

You the professional interpreter, must show that you adhere to the follow principles of professional practice. This means that you:

- meet the standards of performance as described in the National Occupational Standards in Interpreting
- treat all information you receive in the course of your duties as confidential, unless required by law to disclose information
- are impartial, maintain integrity and professionalism, keeping a professional distance, even in challenging situations
- intervene only to clarify meaning or to manage situations, e.g. to prevent misunderstanding and incorrect cultural inference, or to ensure that participants do not all speak at once
- do not accept an assignment which is beyond your competence
- if appropriate, request a briefing session and sight of documents to be used in advance
- explain the principles of professional practice if unethical demands are made of you
- demonstrate a commitment to continuing professional development
- support colleague interpreters sensitively in the course of their duties
- disclose any information, including conflicts of interest, which may be relevant to make you unsuitable for an assignment
- respect the ethics and the working practices of other professions
- do not discriminate against parties on any grounds
- do not bring the profession into disrepute

[<http://www.asli.org.uk/principles-of-professional-practice-p77.aspx>]

NAD-RID CODE OF PROFESSIONAL CONDUCT

Scope

The National Association of the Deaf (NAD) and the Registry of Interpreters for the Deaf, Inc. (RID) uphold high standards of professionalism and ethical conduct for interpreters. Embodied in this Code of Professional Conduct (formerly known as the Code of Ethics) are seven tenets setting forth guiding principles, followed by illustrative behaviors.

The tenets of this Code of Professional Conduct are to be viewed holistically and as a guide to professional behavior. This document provides assistance in complying with the code. The guiding principles offer the basis upon which the tenets are articulated. The illustrative behaviors are not exhaustive, but are indicative of the conduct that may either conform to or violate a specific tenet or the code as a whole.

When in doubt, the reader should refer to the explicit language of the tenet. If further clarification is needed, questions may be directed to the national office of the Registry of Interpreters for the Deaf, Inc.

This Code of Professional Conduct is sufficient to encompass interpreter roles and responsibilities in every type of situation (e.g., educational, legal, medical). A separate code for each area of interpreting is neither necessary nor advisable.

Philosophy

The American Deaf community represents a cultural and linguistic group having the inalienable right to full and equal communication and to participation in all aspects of society. Members of the American Deaf community have the right to informed choice and the highest quality interpreting services. Recognition of the communication rights of America's women, men, and children who are deaf is the foundation of the tenets, principles, and behaviors set forth in this Code of Professional Conduct.

Voting Protocol

This Code of Professional Conduct was presented through mail referendum to certified interpreters who are members in good standing with the Registry of Interpreters for the Deaf, Inc. and the National Association of the Deaf. The vote was to adopt or to reject.

Adoption of this Code of Professional Conduct

Interpreters who are members in good standing with the Registry of Interpreters for the Deaf, Inc. and the National Association of the Deaf voted to adopt this Code of Professional Conduct, effective July 1, 2005. This Code of Professional Conduct is a working document that is expected to change over time. The aforementioned members may be called upon to vote, as may be needed from time to time, on the tenets of the code.

The guiding principles and the illustrative behaviors may change periodically to meet the needs and requirements of the RID Ethical Practices System. These sections of the Code of Professional Conduct will not require a vote of the members. However, members are encouraged to recommend changes for future updates.

Function of the Guiding Principles

It is the obligation of every interpreter to exercise judgment, employ critical thinking, apply the benefits of practical experience, and reflect on past actions in the practice of their profession. The guiding principles in this document represent the concepts of confidentiality, linguistic and professional competence, impartiality, professional growth and development, ethical business practices, and the rights of participants in interpreted situations to informed choice. The driving force behind the guiding principles is the notion that the interpreter will do no harm.

When applying these principles to their conduct, interpreters remember that their choices are governed by a “reasonable interpreter” standard. This standard represents the hypothetical interpreter who is appropriately educated, informed, capable, aware of professional standards, and fair-minded.

CODE OF PROFESSIONAL CONDUCT

Tenets

1. Interpreters adhere to standards of confidential communication.
2. Interpreters possess the professional skills and knowledge required for the specific interpreting situation.
3. Interpreters conduct themselves in a manner appropriate to the specific interpreting situation.
4. Interpreters demonstrate respect for consumers.
5. Interpreters demonstrate respect for colleagues, interns, and students of the profession.
6. Interpreters maintain ethical business practices.
7. Interpreters engage in professional development.

Applicability

A. This Code of Professional Conduct applies to certified and associate members of the Registry of Interpreters for the Deaf, Inc., Certified members of the National Association of the Deaf, interns, and students of the profession.

B. Federal, state or other statutes or regulations may supersede this Code of Professional Conduct. When there is a conflict between this code and local, state, or federal laws and regulations, the interpreter obeys the rule of law.

C. This Code of Professional Conduct applies to interpreted situations that are performed either face-to-face or remotely.

Definitions

For the purpose of this document, the following terms are used:

Colleagues: Other interpreters.

Conflict of Interest: A conflict between the private interests (personal, financial, or professional) and the official or professional responsibilities of an interpreter in a position of trust, whether actual or perceived, deriving from a specific interpreting situation.

Consumers: Individuals and entities who are part of the interpreted situation. This includes individuals who are deaf, deaf-blind, hard of hearing, and hearing.

1.0 CONFIDENTIALITY

Tenet: Interpreters adhere to standards of confidential communication.

Guiding Principle: Interpreters hold a position of trust in their role as linguistic and cultural facilitators of communication. Confidentiality is highly valued by consumers and is essential to protecting all involved.

Each interpreting situation (e.g., elementary, secondary, and post-secondary education, legal, medical, mental health) has a standard of confidentiality. Under the reasonable interpreter standard, professional interpreters are expected to know the general requirements and applicability of various levels of confidentiality. Exceptions to confidentiality include, for example, federal and state laws requiring mandatory reporting of abuse or threats of suicide, or responding to subpoenas.

Illustrative Behavior - Interpreters:

1.1 Share assignment-related information only on a confidential and “as-needed” basis (e.g., supervisors, interpreter team members, members of the educational team, hiring entities).

21.2 Manage data, invoices, records, or other situational or consumer-specific information in a manner consistent with maintaining consumer confidentiality (e.g., shredding, locked files).

1.3 Inform consumers when federal or state mandates require disclosure of confidential information.

2.0 PROFESSIONALISM

Tenet: Interpreters possess the professional skills and knowledge required for the specific interpreting situation.

Guiding Principle: Interpreters are expected to stay abreast of evolving language use and trends in the profession of interpreting as well as in the American Deaf community.

Interpreters accept assignments using discretion with regard to skill, communication mode, setting, and consumer needs. Interpreters possess knowledge of American Deaf culture and deafness-related resources.

Illustrative Behavior - Interpreters:

- 2.1 Provide service delivery regardless of race, color, national origin, gender, religion, age, disability, sexual orientation, or any other factor.
- 2.2 Assess consumer needs and the interpreting situation before and during the assignment and make adjustments as needed.
- 2.3 Render the message faithfully by conveying the content and spirit of what is being communicated, using language most readily understood by consumers, and correcting errors discreetly and expeditiously.
- 2.4 Request support (e.g., certified deaf interpreters, team members, language facilitators) when needed to fully convey the message or to address exceptional communication challenges (e.g. cognitive disabilities, foreign sign language, emerging language ability, or lack of formal instruction or language).
- 2.5 Refrain from providing counsel, advice, or personal opinions.
- 2.6 Judiciously provide information or referral regarding available interpreting or community resources without infringing upon consumers' rights.

3.0 CONDUCT

Tenet: Interpreters conduct themselves in a manner appropriate to the specific interpreting situation.

Guiding Principle: Interpreters are expected to present themselves appropriately in demeanor and appearance. They avoid situations that result in conflicting roles or perceived or actual conflicts of interest.

Illustrative Behavior - Interpreters:

- 3.1 Consult with appropriate persons regarding the interpreting situation to determine issues such as placement and adaptations necessary to interpret effectively.
- 3.2 Decline assignments or withdraw from the interpreting profession when not competent due to physical, mental, or emotional factors.

3.3 Avoid performing dual or conflicting roles in interdisciplinary (e.g. educational or mental health teams) or other settings.

3.4 Comply with established workplace codes of conduct, notify appropriate personnel if there is a conflict with this Code of Professional Conduct, and actively seek resolution where warranted.

3.5 Conduct and present themselves in an unobtrusive manner and exercise care in choice of attire.

3.6 Refrain from the use of mind-altering substances before or during the performance of duties.

3.7 Disclose to parties involved any actual or perceived conflicts of interest.

3.8 Avoid actual or perceived conflicts of interest that might cause harm or interfere with the effectiveness of interpreting services.

3.9 Refrain from using confidential interpreted information for personal, monetary, or professional gain.

3.10 Refrain from using confidential interpreted information for the benefit of personal or professional affiliations or entities.

4.0 RESPECT FOR CONSUMERS

Tenet: Interpreters demonstrate respect for consumers.

Guiding Principle: Interpreters are expected to honor consumer preferences in selection of interpreters and interpreting dynamics, while recognizing the realities of qualifications, availability, and situation.

Illustrative Behavior - Interpreters:

4.1 Consider consumer requests or needs regarding language preferences, and render the message accordingly (interpreted or transliterated).

4.2 Approach consumers with a professional demeanor at all times.

4.3 Obtain the consent of consumers before bringing an intern to an assignment.

4.4 Facilitate communication access and equality, and support the full interaction and independence of consumers.

5.0 RESPECT FOR COLLEAGUES

Tenet: Interpreters demonstrate respect for colleagues, interns and students of the profession.

Guiding Principle: Interpreters are expected to collaborate with colleagues to foster the delivery of effective interpreting services. They also understand that the manner in which they relate to colleagues reflects upon the profession in general.

Illustrative Behavior - Interpreters:

5.1 Maintain civility toward colleagues, interns, and students.

5.2 Work cooperatively with team members through consultation before assignments regarding logistics, providing professional and courteous assistance when asked and monitoring the accuracy of the message while functioning in the role of the support interpreter.

5.3 Approach colleagues privately to discuss and resolve breaches of ethical or professional conduct through standard conflict resolution methods; file a formal grievance only after such attempts have been unsuccessful or the breaches are harmful or habitual.

5.4 Assist and encourage colleagues by sharing information and serving as mentors when appropriate.

5.5 Obtain the consent of colleagues before bringing an intern to an assignment.

6.0 BUSINESS PRACTICES

Tenet: Interpreters maintain ethical business practices.

Guiding Principle: Interpreters are expected to conduct their business in a professional manner whether in private practice or in the employ of an agency or other entity. Professional interpreters are entitled to a living wage based on their qualifications and expertise. Interpreters are also entitled to working conditions conducive to effective service delivery.

Illustrative Behavior - Interpreters:

- 6.1 Accurately represent qualifications, such as certification, educational background, and experience, and provide documentation when requested.
- 6.2 Honor professional commitments and terminate assignments only when fair and justifiable grounds exist.
- 6.3 Promote conditions that are conducive to effective communication, inform the parties involved if such conditions do not exist, and seek appropriate remedies.
- 6.4 Inform appropriate parties in a timely manner when delayed or unable to fulfill assignments.
- 6.5 Reserve the option to decline or discontinue assignments if working conditions are not safe, healthy, or conducive to interpreting.
- 6.6 Refrain from harassment or coercion before, during, or after the provision of interpreting services.
- 6.7 Render pro bono services in a fair and reasonable manner.
- 6.8 Charge fair and reasonable fees for the performance of interpreting services and arrange for payment in a professional and judicious manner.

7.0 PROFESSIONAL DEVELOPMENT

Tenet: Interpreters engage in professional development.

Guiding Principle: Interpreters are expected to foster and maintain interpreting competence and the stature of the profession through ongoing development of knowledge and skills.

Illustrative Behavior - Interpreters:

- 7.1 Increase knowledge and strengthen skills through activities such as:
 - pursuing higher education;
 - attending workshops and conferences;
 - seeking mentoring and supervision opportunities;
 - participating in community events; and
 - engaging in independent studies.
- 7.2 Keep abreast of laws, policies, rules, and regulations that affect the profession.

Code of Ethics & Guidelines for Professional Conduct

ASSOCIATION OF VISUAL LANGUAGE INTERPRETERS OF CANADA

The Association of Visual Language Interpreters of Canada (AVLIC) expects its members to maintain high standards of professional conduct in their capacity and identity as an interpreter. Members are required to abide by the Code of Ethics and follow the Guidelines for Professional Conduct as a condition of membership in the organization.

This document articulates ethical principles, values, and standards of conduct to guide all members of AVLIC in their pursuit of professional practice. It is intended to provide direction to interpreters for ethical and professional decision-making in their day-to-day work. The Code of Ethics and Guidelines for Professional Conduct is the mechanism by which the public is protected in the delivery of service.

VALUES UNDERLYING THE CODE OF ETHICS & GUIDELINES FOR PROFESSIONAL CONDUCT

AVLIC values:

1. Professional accountability:

Accepting responsibility for professional decisions and actions.

2. Professional competence:

Committing to provide quality professional service throughout one's practice.

3. Non-discrimination:

Approaching professional service with respect and cultural sensitivity.

4. Integrity in professional relationships:

Dealing honestly and fairly with consumers and colleagues.

5. Integrity in business practices:

Dealing honestly and ethically in all business practices.

Members are to understand that each of these core values and accompanying sections are to be considered when making ethical and professional decisions in their capacity and identity as an interpreter. These values are of equal weight and importance.

Code of Ethics and Guidelines for Professional Conduct

1.0 PROFESSIONAL ACCOUNTABILITY

Interpreters accept responsibility for all professional decisions made and actions taken.

1.1 Confidentiality

1.1.1 Members will respect the privacy of consumers and hold in confidence all information obtained in the course of professional service. Members may be released from this obligation only with their consumers' authorization or when ordered by law.

1.1.2 Where necessary, a member may exchange pertinent information with a colleague in order to provide consistent quality of service. This will be done in a manner that protects the information and the consumers.

1.1.3 Members need to be aware that other professional codes of conduct may impact upon their work. In such circumstances, members will make appropriate professional decisions and conduct themselves in a manner befitting the setting and the profession.

1.2 Professional Conduct

1.2.1 Members will hold the needs of consumers primary when making professional decisions.

1.2.2 Members shall recognize that all work undertaken by them on an individual basis, whether pro bono or paid, will ultimately reflect the integrity of themselves and of the profession.

1.2.3 Members shall conduct themselves in a professional manner at all times. They shall not badger or coerce individuals or agencies to use their professional services.

1.2.4 Members shall take into account the limitations of their abilities, knowledge and the resources available to them prior to accepting work. They will remove themselves from a given setting when they realize an inability to provide professional service.

1.2.5 Members must be aware of personal circumstances or conflict of interest that might interfere with their effectiveness. They will refrain from conduct that can lead to substandard performance and/or harm to anyone including themselves and consumers.

1.2.6 Members are accountable to AVLIC and to their local chapter affiliate for their professional and ethical conduct. Further, members are responsible to discuss and resolve, in a professional manner, issues arising from breaches of ethical or professional conduct on the part of individual colleagues after they are observed. In the case where these breaches are potentially harmful to others or chronic, and attempts to resolve the issue have not been successful, such conduct should be reported to AVLIC and/or their local chapter affiliate in a manner directed by the appropriate grievance procedure.

1.3 Scope of Practice

1.3.1 Members will refrain from using their professional role to perform other functions that lie beyond the scope of an interpreting assignment and the parameters of their professional duties. They will not counsel, advise, or interject personal opinions.

1.3.2 When functioning as part of a professional team (e.g., education, legal, medical and mental health settings) it is understood that members will limit their expertise to interpretation. In such settings, it may be appropriate for members to comment on the overall effectiveness of communication, the interpreting process and to suggest appropriate resources and referrals. This should be done only within the context of the professional team.

1.3.3 Members will refrain from manipulating work situations for personal benefit or gain. When working as independent contractors, members may promote their professional services within the scope of their practice. When working under the auspices of an agency or other employer, it is not ethical for the members to promote their professional services independent of the agency or employer.

1.4 Integrity of Service

Members will demonstrate sound professional judgment and accept responsibility for their decisions. Members will make every attempt to avoid situations that constitute a real or perceived conflict of interest. Members will ensure there is full disclosure to all parties should their ancillary interest be seen as a real or perceived conflict of interest.

2.0 PROFESSIONAL COMPETENCE

Interpreters provide the highest possible quality of service through all aspects of their professional practice.

2.1 Qualifications to Practice

Members will possess the knowledge and skills to support accurate and appropriate interpretation. It is recognized that members work in a range of settings and with a variety of consumers. This demands that members be adept at meeting the linguistic needs of consumers, the cultural dynamics of each situation, and the spirit and content of the discourse.

2.2 Faithfulness of Interpretation

Every interpretation shall be faithful to and render exactly the message of the source text. A faithful interpretation should not be confused with a literal interpretation. The fidelity of an interpretation includes an adaptation to make the form, the tone, and the deeper meaning of the source text felt in the target language and culture.

2.3 Accountability for Professional Competence

2.3.1 Members will accept full responsibility for the quality of their own work and will refrain from making inaccurate statements regarding their competence, education, experience or certification.

2.3.2 Members are responsible for properly preparing themselves for the work contracted.

2.3.3 Members will accept contracts for work only after determining they have the appropriate qualifications and can remain neutral throughout the assignment.

2.4 Ongoing Professional Development

2.4.1 Members will incorporate current theoretical and applied knowledge, enhance that knowledge through continuing education throughout their professional careers and will strive for AVLIC certification.

2.4.2 Members will aim to be self-directed learners, pursuing educational opportunities which are relevant to their professional practice. This could include but is not limited to peer review, collegial consultation, mentoring and regular feedback regarding specific areas of skill development.

3.0 NON-DISCRIMINATION

Interpreters approach professional services with respect and cultural sensitivity towards all participants.

3.1 Non-discrimination

Members will respect the individuality, the right to self-determination, and the autonomy of the people with whom they work. They will not discriminate based on ethnicity, gender, age, disability, sexual orientation, religion, personal beliefs and practices, social status or any other factor.

3.2 Communication Preferences

Members will respect and use the form of communication preferred by those deaf and hard of hearing consumers for whom they provide service.

3.3 Deaf Interpreters

The services of a Deaf interpreter may be required when working with individuals who use regional sign dialects, non-standard signs, foreign sign languages, and those with emerging language use. They may also be used with individuals who have disabling conditions that impact on communication. Members will recognize the need for a Deaf interpreter and will ensure their inclusion as a part of the professional interpreting team.

4.0 INTEGRITY IN PROFESSIONAL RELATIONSHIPS

Interpreters deal honestly and fairly with consumers and colleagues while establishing and maintaining professional boundaries.

4.1 Professional Relationships

Members shall understand the difference between professional and social interactions. They will establish and maintain appropriate boundaries between themselves and consumers. Members will assume responsibility to ensure relationships with all parties involved are reasonable, fair and professional.

4.2 Impartiality

4.2.1 Members shall remain neutral, impartial, and objective. They will refrain from altering a message for political, religious, moral, or philosophical reasons, or any other biased or subjective consideration.

4.2.2 Should a member not be able to put aside personal biases or reactions which threaten impartiality, the member will examine options available to them. This may include not accepting the work or withdrawing their services from the assignment or contract.

4.3 Respect for Colleagues

4.3.1 Members will act toward colleagues in a spirit of mutual cooperation, treating and portraying them to others with respect, courtesy, fairness and good faith, etc.

4.3.2 Members have a professional obligation to assist and encourage new interpreting practitioners in the profession.

4.3.3 Members shall not abuse the good faith of other members or be guilty of a breach of trust or the use of unfair tactics.

4.4 Support for Professional Associations

Members shall support AVLIC, its affiliates, and other organizations representing the profession and the Deaf community.

5.0 INTEGRITY IN BUSINESS RELATIONSHIPS

Interpreters establish and maintain professional boundaries with consumers and colleagues in a manner that is honest and fair.

5.1 Business Practices

5.1.1 Members will refrain from any unfair competition with their colleagues, including but not limited to: (a) engaging in comparative advertising (b) willfully undercutting; or (c) artificially inflating fees during times when market demand exceeds supply.

5.1.2 Members will conduct themselves in all phases of the interpreting situation in a manner befitting the profession, including negotiating work and contracts, obtaining suitable preparation material, and choice of attire and professional demeanor.

5.1.3 Members will honour professional commitments made when accepting work, and will follow through on their obligations. Members may not unilaterally terminate work or a contract unless they have fair and reasonable grounds to do so.

5.1.4 Members shall take reasonable care of material and/or property given to them by a consumer and may not lend such or use it for purposes other than those for which it was entrusted to them.

5.2 Accurate Representation of Credentials

5.2.1 Members shall not by any means engage in, nor allow the use of, statements that are false, misleading, incomplete, or likely to mislead consumers or members of the public.

5.2.2 Members will refrain from making inaccurate statements regarding their competence, education, experience or certification. Only members certified by AVLIC (COI) may use the term "certified" in printed, electronic, signed or oral transmission. This may include, but is not limited to, interpreter directories, business cards and forms, promotional materials, resumes or publications they have authored.

5.3 Reimbursement for Services

5.3.1 Members will bill only for services provided. Members will negotiate fees, including cancellation policies, preferably in writing or contract form before service is provided. Members will be sensitive to professional and community norms when establishing fees for services.

5.3.2 Members may also provide bartered or pro bono service in situations where the profession of interpreting and the livelihood of other practitioners will not be threatened.

RATIFIED AT THE AVLIC JULY 2000 AGM

References Consulted

Association of Translators and Interpreters of Alberta Code of Ethics (draft, 1999). Unpublished.

Corey, Corey, & Callanan. (1993) Issues and ethics in the helping profession.

Pacific Grove, CA: Brooks/Cole Publishing Company.

Humphrey, Janice (1999) Decisions, decisions. Amarillo, TX : H & H Publishers

Code of Ethics for Psychiatric Nurses Association of Canada. (February, 1998)

Camosun College Guidelines for Instructors, Victoria, B.C. (1997)

Code of Ethics: American Mental Health Counselors Association. (1997)

Code of Ethics: Society of Translators and Interpreters of British Columbia.
(Fall, 1998)

Code of Ethics for the National Association of Social Workers, (revised 1990)

ASLIA/NAATI

Code of Ethics and Guidelines for Professional Conduct

Preamble

The following document has been modelled on the Code of Ethics developed by the Association of Visual Language Interpreters of Canada (AVLIC). The work and consultation process undertaken by AVLIC with its members is acknowledged by ASLIA National.

Input received from members of ASLIA in the first round of consultation was included herein. A second draft of the proposed new Code of Ethics for ASLIA was distributed for a further consultation round, including major stakeholders and once again with members of ASLIA with feedback requested by 15 July 2007. ASLIA National presented the final version of the new Code of Ethics which was ratified by the membership at our AGM in Sydney on 8th September 2007.

ASLIA expects all practitioners to maintain high standards of professional conduct in their identity and capacity as an interpreter. Members of ASLIA in particular, are required to abide by the Code of Ethics and follow the Guidelines for Professional Conduct as a condition of membership of the association.

This document articulates ethical principles, values, and standards of conduct to guide all practitioners in their pursuit of professional practice. It is intended to provide direction to interpreters for ethical and professional decision-making in their day-to-day work. The Code of Ethics and Guidelines for Professional Conduct is the mechanism by which the public is protected in the delivery of service. It should not be considered a prescriptive set of rules, but rather a set of principles and values which should be inherent in professional practice.

VALUES UNDERLYING THE CODE OF ETHICS & GUIDELINES FOR PROFESSIONAL CONDUCT

ASLIA values:

1. Professional accountability:

Accepting responsibility for professional decisions and actions.

2. Professional competence:

Committing to provide quality professional service throughout one's practice.

3. Non-discrimination:

Approaching professional service with respect and cultural sensitivity.

4. Integrity in professional relationships:

Dealing honestly and fairly with participants and colleagues.

5. Integrity in business practices:

Dealing honestly and ethically in all business practices.

Practitioners ("Practitioners" for the purpose of this document, refers to both Deaf and hearing individuals who are engaged in interpreting assignments using Auslan. "Participants" refers to both Deaf and hearing participants in any interpreted assignment) are to understand that each of these core values and accompanying sections are to be considered when making ethical and professional decisions in their identity and capacity as an interpreter. These values are of equal weight and importance.

Code of Ethics and Guidelines for Professional Conduct

1. PROFESSIONAL ACCOUNTABILITY: Interpreters accept responsibility for all professional decisions made and actions taken.

1.1. Confidentiality

1.1.1 Practitioners will respect the privacy of all participants and hold in confidence all information obtained in the course of professional service, be that within an interpreting assignment or in the details about an assignment. Practitioners may be released from this

obligation only with the participants' authorisation or when ordered by law. Where necessary, a practitioner may exchange pertinent information with a colleague in order to provide consistent quality of service. This will be done in a manner that protects the information and the participants.

1.1.2 Practitioners need to be aware that other professional codes of conduct may impact upon their work. In such circumstances, practitioners will make appropriate professional decisions and conduct themselves in a manner befitting the setting and the profession.

1.2. Professional Conduct

1.2.1. Practitioners will hold the needs of participants' primary when making professional decisions.

1.2.2. Practitioners shall recognise that all work undertaken by them on an individual basis, whether pro bono or paid, will ultimately reflect the integrity of them and of the profession.

1.2.3. Practitioners shall conduct themselves in a professional manner at all times. They shall not badger or coerce individuals or agencies to use their professional services.

1.2.4. Practitioners shall take into account the limitations of their linguistic abilities, knowledge and the resources available to them prior to accepting work. They will remove themselves from a given setting when they realise an inability to provide professional service.

1.2.5. Practitioners must be aware of personal circumstances or conflicts of interest that might interfere with their effectiveness. They will refrain from conduct that can lead to substandard performance and/or harm to anyone, including themselves and participants.

1.2.6. Practitioners who are ASLIA members are accountable to ASLIA National and to their State Association for their professional and ethical conduct. Further, practitioners are responsible to discuss and resolve, in a professional manner, issues arising from breaches of ethical or professional conduct on the part of individual colleagues after they are observed. In the case where these breaches are potentially harmful to others or chronic, and attempts to resolve the issue have not been successful, such conduct should be reported to ASLIA National,

and/or their State Association, in a manner directed by the appropriate grievance procedure.

1.3. Scope of Practice

1.3.1. When functioning as part of a professional team (for example, but not limited to; education, legal, medical or mental health settings) it is understood that practitioners will limit their expertise to interpretation. In such settings, it may be appropriate for practitioners to comment on the overall effectiveness of communication, the interpreting process and to suggest appropriate resources and referrals. This should be done only within the context of the professional team.

1.3.2. Practitioners will refrain from using their professional role to perform other functions that lie beyond the scope of an interpreting assignment and the parameters of their professional duties. They will not counsel, advise, or interject personal opinions.

1.3.3. Practitioners will refrain from manipulating work situations for personal benefit or gain. When working as independent contractors, practitioners may promote their professional services within the scope of their practice. When working under the auspices of an agency or other employer, it is not ethical for the practitioners to promote their professional services independent of the agency or employer.

1.4. Integrity of Service

1.4.1. Practitioners will demonstrate sound professional judgment and accept responsibility for their decisions. Practitioners will make every attempt to avoid situations that constitute a real or perceived conflict of interest. Practitioners will ensure there is full disclosure to all parties should their ancillary interest be seen as a real or perceived conflict of interest.

2. PROFESSIONAL COMPETENCE: Interpreters provide the highest possible quality of service through all aspects of their professional practice.

2.1. Qualifications to Practice

2.1.1. Practitioners will be accredited by NAATI at Paraprofessional or Professional Interpreter level. Deaf Relay Interpreters will have completed appropriate training or testing. Practitioners will possess the knowledge and skills to support accurate and appropriate interpretation. It is recognized that practitioners work in a range of settings and with a variety of participants with diverse communication needs. This demands that practitioners be adept at meeting the linguistic needs of participants, the cultural dynamics of each situation, and the spirit and content of the discourse.

2.2. Faithfulness of Interpretation

2.2.1. Every interpretation shall be faithful to and render faithfully the message of the source text. A faithful interpretation should not be confused with a literal interpretation. The fidelity of an interpretation includes an adaptation to make the form, the tone, and the deeper meaning of the source text felt in the target language and culture.

2.3. Accountability for Professional Competence

2.3.1. Practitioners will accept full responsibility for the quality of their own work and will refrain from making inaccurate statements regarding their competence, education, experience or certification.

2.3.2. Practitioners are responsible for properly preparing themselves for the work contracted.

2.3.3. Practitioners will accept contracts for work only after determining they have the appropriate qualifications and can remain neutral throughout the assignment.

2.4. Ongoing Professional Development

2.4.1. Practitioners will incorporate current theoretical and applied knowledge into their professional practice. They will enhance that knowledge through continuing education throughout their professional careers and will strive to up-

grade NAATI accreditation, as well participating in revalidation of accreditation procedures.

2.4.2. Practitioners will aim to be self-directed learners, pursuing educational opportunities which are relevant to their professional practice. This could include, but is not limited to, peer review, collegial consultation, mentoring, and obtaining regular feedback regarding specific areas of skill development.

3. NON-DISCRIMINATION: Interpreters approach professional services with respect and cultural sensitivity (Cultural sensitivity refers to being aware of and responding to the uniqueness of each individual and of each context within which we work) **towards all participants.**

3.1. Non-discrimination

3.1.1. Practitioners will respect the individuality, the right to self determination, and the autonomy of the people with whom they work. They will not discriminate based on ethnicity, gender, age, disability, sexual orientation, religion, personal beliefs and practices, social status or any other factor.

3.2. Communication Preferences

3.2.1. Practitioners will respect and use specific forms of communication preferred by deaf and hard of hearing participants, as well as any hearing participants, to whom they provide service. Refer also to 1.2.4.

3.3. Deaf Relay Interpreters

3.3.1. The services of a Deaf Relay Interpreter may be required when working with individuals who use regional sign dialects, nonstandard signs, foreign sign languages, and those with emerging language use. They may also be used with individuals who have disabling conditions that impact on communication. Practitioners will recognise the need for a Deaf Relay Interpreter and will advocate for their inclusion as a part of the professional interpreting team where applicable.

4. INTEGRITY IN PROFESSIONAL RELATIONSHIPS: Interpreters deal honestly and fairly with participants and colleagues while establishing and maintaining professional boundaries.

4.1. Professional Relationships

4.1.1. Practitioners shall understand the difference between professional and social interactions. They will establish and maintain appropriate boundaries between themselves and participants. Practitioners will assume responsibility to ensure relationships with all parties involved are reasonable, fair and professional.

4.2. Impartiality

4.2.1. Practitioners shall remain neutral, impartial, and objective. They will refrain from altering a message for political, religious, moral, or philosophical reasons, or any other biased or subjective consideration.

4.2.2. Should a practitioner not be able to put aside personal biases or reactions which threaten impartiality, the practitioner will examine options available to them. These may include not accepting the work, or withdrawing their services from the assignment or contract.

4.3. Respect for Colleagues

4.3.1. Practitioners will act toward colleagues in a spirit of mutual cooperation, treating and portraying them to others with respect, courtesy, fairness and good faith.

4.3.2. Practitioners have a professional obligation to assist and encourage new interpreting practitioners in the profession. Practitioners shall not abuse the good faith of other practitioners, breach trust, or use unfair tactics in dealings with colleagues or others.

4.4. Support for Professional Associations

4.4.1. Practitioners are expected to support ASLIA National, its State Associations, and other organisations representing the profession and the Deaf community.

5. INTEGRITY IN BUSINESS RELATIONSHIPS: Interpreters establish and maintain professional boundaries with participants and colleagues in a manner that is honest and fair.

5.1. Business Practices

5.1.1. Practitioners will refrain from any unfair competition with their colleagues, including, but not limited to:

- a. engaging in comparative advertising
- b. wilfully undercutting; or
- c. artificially inflating fees during times when market demand exceeds supply.

5.1.2. Practitioners will conduct themselves in all phases of the interpreting situation in a manner befitting the profession, including negotiating work and contracts, obtaining suitable preparation material, choice of attire, presentation and professional demeanour.

5.1.3. Practitioners will honour professional commitments made when accepting work, and will follow through on their obligations. Practitioners may not unilaterally terminate work or a contract unless they have fair and reasonable grounds to do so. Termination for the purposes of gaining better paid work is not fair or reasonable.

5.1.4. Practitioners shall take reasonable care of material and/or property given to them by a participant or employer (for example, speech notes or a textbook) and may not lend such or use it for purposes other than those for which it was entrusted to them.

5.2. Accurate Representation of Credentials

5.2.1. Practitioners shall not by any means engage in, nor allow, the use of statements regarding their credentials that are false, misleading, incomplete, or likely to mislead participants or members of the public.

5.2.2. Practitioners will refrain from making inaccurate statements regarding their competence, education, experience or certification. This may include, but is not limited to, interpreter directories, business cards and forms, promotional materials, resumes or publications they have authored.

5.3. Reimbursement for Services

5.3.1. Practitioners will bill only for services provided. Practitioners will negotiate fees, including cancellation policies, preferably in writing or contract form, before service is provided. Practitioners will be sensitive to professional and community norms when establishing fees for services.

5.3.2. Practitioners may also provide pro bono service in situations where the profession of interpreting and the livelihood of other practitioners will not be threatened (refer to the ASLIA National pro bono interpreting policy).

SKTL

Asioimistulkin ammattisäännöstö

Asioimistulkkaus on viranomaisen tai yksityisen tahon ja asiakkaan välisen asioimisdialogin (haastattelun, kuulustelun, neuvottelun, tiedustelun, selvitys- ja tiedonvälityskeskustelun jne.) tulkkausta. Tulkkaus on yleensä peräkkäistulkkausta, mutta se voi olla myös samanaikaistulkkausta. Asioimistilanteisiin voi liittyä myös monologeja (esitelmä, luento, juhlapuhe, tiedoksianto jne.)

Asioimistulkilla (josta säännöstöstä käytetään sanaa "tulkki") tarkoitetaan henkilöä, joka toimii tulkkina edellä määritellyissä asioimistulkkaustilanteissa.

- 1) Tätä ammattisäännöstöä sovelletaan, mikäli laki tai asetukset eivät toisin määrää.
- 2) Tulkillla on vaitiolovelvollisuus.
- 3) Tulkki ei käytä väärin mitään tulkkauksen yhteydessä tietoonsa tullutta.
- 4) Tulkki ei ota vastaan toimeksiantoa, johon hänellä ei ole tarpeellista pätevyyttä tai jossa hän on jäävi.
- 5) Tulkki ei hyväksy toimeksiantoa, josta on haittaa tulkkien ammattikunnalle tai joka vähentää sen arvostusta.
- 6) Tulkki on solidaarinen ammattikuntaansa kohtaan.
- 7) Tulkki varmistaa, että työolosuhteet ovat tulkkaukseen soveltuvat.
- 8) Tulkki tekee etukäteen kirjallisen sopimuksen tulkkaustoimeksiannosta ottaen ensisijaisesti huomioon liittojen suositukset. Ellei kirjallinen sopimus ole mahdollinen, tulkki ja toimeksiantaja voivat tehdä sopimuksen suullisesti.
- 9) Tulkki valmistautuu tehtäväänsä huolellisesti ja ajoissa.
- 10) Tulkki pyrkii kattavaan tulkkaukseen, ei jätä mitään pois eikä lisää mitään asiaankuulumatonta.
- 11) Tulkki pysyttelee puolueettoman ja ulkopuolisena eikä anna henkilökohtaisten asenteidensa tai mielipiteidensä vaikuttaa työhönsä.
- 12) Tulkki ei toimi tulkattavien avustajana tai asiamiehenä.
- 13) Tulkki ei toimeksiantonsa aikana ole velvollinen hoitamaan mitään muita kuin tulkkaustehtäviä.

- 14) Tulkki käyttäytyy toimeksiannon yhteydessä tilanteen luonteen huomioiden.
- 15) Tulkki kehittää jatkuvasti ammattitaitoaan.

Ammattisäännösten laadintaan ovat osallistuneet Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto ry, Kääntäjien ammattijärjestö ry, Kuurojen Liitto ry, Suomen Viittomakielen Tulkit ry, Helsingin seudun asioimistulkkikeskus, Turun seudun tulkkikeskus ja Lingua Nordica Oy.